

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова праця на
правах рукопису

БОРИСЕНКО ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 343.2/.7

ДИСЕРТАЦІЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО
ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ
ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО
БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

Спеціальність — 081 Право

Галузь знань — 08 Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Т.В. Борисенко

Науковий керівник —

Людвік Валентин Дмитрович -
кандидат юридичних наук, доцент

Дніпро – 2026

АНОТАЦІЯ

Борисенко Т.В. Кримінально правова характеристика незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 — Право. — Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2026.

Дисертація стала одним із перших в Україні комплексним дослідженням, присвяченому аналізу та вирішенню основних теоретичних і прикладних питань кримінально-правової характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

В ході дослідження вивчено історію виникнення кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Рішення про криміналізацію незаконного використання гуманітарної допомоги прийнято Верховною Радою України після 24 лютого 2022 року, після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України. У зв'язку цим в нашому суспільстві відбулися негативні зміни та виникли нові відносини, які потребували правового регулювання.

Чимало людей, які втратили свій дім, інше майно та які змушені тікати від війни, потребували матеріальної підтримки (забезпечення житлом, одягом, продуктами харчування, медикаментами тощо). У наших військових також виникла необхідність у додатковому забезпеченні військовою амуніцією, транспортними засобами та іншим для підтримання обороноздатності країни. В Україну з-за кордону надходила гуманітарна допомога у великих об'ємах. Така допомога не завжди доходила до тих, хто її потребував (набувачів), оскільки поширеними стали випадки продажу гуманітарної допомоги. Це призвело до

обурення в суспільстві і необхідності законодавчого регулювання. 24 березня 2022 року прийнято Закон України № 2155-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», який набув чинності 03 квітня 2022 року. Законом № 2155-IX Кримінальний кодекс України доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Встановлено, що введення кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги є необхідним та соціально-обумовленим рішенням. Норми статті 201-2 КК України застосовуються на практиці шляхом притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які незаконно використовують гуманітарну допомогу, благодійні пожертви або безоплатну допомогу та призначення винним у скоєних правопорушеннях покарання.

Згідно статистичних даних офісу генерального прокурора, за ст. 201-2 КК України у 2022 році зареєстровано 384 кримінальних провадження, з яких: повідомлено про підозру у 58 провадженнях, спрямовано до суду – 25 проваджень. За 2023 рік зареєстровано 189 проваджень, з них: повідомлено про підозру у 36 провадженнях, спрямовано до суду – 25 проваджень. За 2024 рік зареєстровано 107 проваджень, з них: повідомлено про підозру у 26 провадженнях, спрямовано до суду – 12 проваджень. За 2025 рік зареєстровано 95 кримінальних проваджень, з них: повідомлено про підозру у 24 провадженнях, спрямовано до суду – 16 проваджень.

За даними Єдиного державного реєстру судових рішень у 2022-2025 роках судом винесено 63 вироки за ч. 3 ст. 201-2 КК України, з яких лише 2 виправдувальні.

Існування цієї норми потрібне не лише в умовах сьогодення, а і після завершення військових дій, так як війна не все зло, якого може зазнати наше суспільство. Населення і надалі потребуватиме допомоги, яка звісно надаватиметься, хоч і в менших об'ємах. Звісно знайдуться ті, хто захоче

заробити, продавши чи іншим чином незаконно використати таку допомогу. Таких фактів стане менше, що в свою чергу не свідчить про непотрібність такого правового регулювання.

Аналіз чинної редакції статті 201-2 КК України дав підстави стверджувати, що вартість гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги для визначення значного розміру, встановлення якого є необхідним для притягнення до кримінальної відповідальності за цією статтею, є значно завищеною. Станом на 2026 рік кримінальна відповідальність за ст. 201-2 КК України настає у разі, якщо вартість гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги становить 582 тисячі 400 гривень (у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян). Запропоновано внесення змін щодо зменшення цього розміру, визначати значний розмір, якщо загальна вартість гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги становить від двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (станом на 2026 рік це 3328 гривень. Доведено необхідність встановлення адміністративної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги, якщо вартість такої допомоги становить до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Під час розгляду предмету складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України встановлено, що він є спеціальним, а саме: гуманітарна допомога, благодійні пожертви та безоплатна допомога, надання яких пов'язане з діяльністю благодійних організацій. Дії представників благодійних організацій, пов'язані з незаконним продажем товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, є порушенням норми щодо здійснення ними неприбуткової господарської діяльності. Саме тому, є цілком логічним та доцільним розміщення ст. 201-2 КК

України у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

Під час характеристики об'єкту кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України удосконалено визначення основного безпосереднього об'єкта, під яким пропонується розуміти суспільні відносини в сфері господарської діяльності, пов'язані з ввезенням, обліком, а також цільовим використанням гуманітарної допомоги та благодійних пожертв благодійними організаціями, іншими благодійниками та бенефіціарами.

Під час розгляду об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України обґрунтована позиція щодо відсутності необхідності зазначати в диспозиції першої частини статті конкретні дії, а передбачити можливість застосування цієї норми за вчинення будь-якого прояву незаконного використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв.

При розгляді суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України встановлено, що для цього правопорушення характерна умисна форма вини. Скоюючи кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, особа прагне незаконно збагатитися сама чи збагатити інших осіб шляхом вчинення таких дій: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном), і від цих дій страждає суспільство. Запропоновано не зазначати в диспозиції ч. 1 ст. 201-2 КК України мету отримання прибутку, а вказати корисливий мотив, який завжди передбачає вигоду для себе чи інших.

При розгляді характеристики суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України встановлено, що йому притаманні як загальні, так і спеціальні ознаки. Суб'єктами ст. 201-2 КК України є фізичні осудні особи, яким на момент скоєння кримінального правопорушення виповнилося 16 років, які займаються благодійною діяльністю (представники

благодійних організацій, волонтери, отримувачі гуманітарної допомоги), а також які хоч і не здійснюють таку діяльність, проте гуманітарна допомога чи пожертви їм були ввірені благодійними організаціями чи перебували в їх віддані для транспортування, передачі іншим благодійним організаціям тощо.

Розгляд питань караності незаконного використання гуманітарної допомоги засвідчив, що санкція статті передбачає надто м'яке покарання, яке не співрозмірне з суспільно-небезпечним діянням, що в свою чергу потребує проведення окремого дослідження.

Сформульовані в дисертації положення можуть бути використані та використовуються як у теорії так і на практиці для кримінального права. У науково-дослідницькій діяльності – як підґрунтя для подальших наукових розробок у сфері кримінально-правового забезпечення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (акт впровадження в наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ № 202-2024 від 25 березня 2024 року); у освітньому процесі – під час викладення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінальний процес», інших суміжних дисциплін (акт впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ № 11/07-2023 від 25 липня 2023 року); у правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства в частині кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; у практичній діяльності – як рекомендації щодо вдосконалення практичної правозастосовної діяльності в частині кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України (акт впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України № 155019-2024 від 12 листопада 2024 року).

Ключові слова: гуманітарна допомога, благодійні пожертви, безоплатна допомога, донори, отримувачі гуманітарної допомоги, набувачі гуманітарної допомоги.

ABSTRACT

Borisenko T.V. Criminal legal characteristics of the illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for the purpose of obtaining profit. Qualifying scientific paper on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 — Law. — Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2026.

The dissertation became one of the first comprehensive studies in Ukraine dedicated to the analysis and resolution of the main theoretical and applied issues of the criminal-legal characteristics of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations, or free assistance.

The study examined the history of the emergence of criminal liability for the illegal use of humanitarian aid, charitable donations, or free assistance for profit.

The decision to criminalize the illegal use of humanitarian aid was made by the Verkhovna Rada of Ukraine after February 24, 2022, after the start of the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine. In this regard, negative changes have occurred in our society and new relationships have emerged that require legal regulation. Many people who have lost their homes and other property and who are forced to flee the war need material support (housing, clothing, food, medicine, etc.). Our military also needed additional supplies of military ammunition, vehicles, and other equipment to maintain the country's defense capability. Humanitarian aid was sent to Ukraine from abroad in large quantities. Such aid did not always reach those who needed it (recipients), as cases of selling humanitarian aid became widespread. This led to public outrage and the need for legislative regulation. On March 24, 2022, the Law of Ukraine No. 2155-IX “On Amendments to the Criminal Code of Ukraine Regarding Liability for the Illegal Use of Humanitarian Aid” was adopted, which entered into force on April 3, 2022. Law

No. 2155-IX amended the Criminal Code of Ukraine and added Article 201-2 "Illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for the purpose of profit."

It has been established that the introduction of criminal liability for the illegal use of humanitarian aid is a necessary and socially conditioned decision. The norms of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine are applied in practice by bringing to criminal liability persons who illegally use humanitarian aid, charitable donations or free assistance and imposing punishment on those guilty of the committed offenses.

According to statistics from the Prosecutor General's Office, in 2022, 384 criminal proceedings were registered under Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, of which: in 58 proceedings, suspicion of committing a criminal offense was reported, 25 proceedings were sent to court. In 2023, 189 proceedings were registered, of which: suspicion was reported in 36 proceedings, 25 proceedings were sent to court. In 2024, 107 proceedings were registered, of which: suspicion was reported in 26 proceedings, 12 proceedings were sent to court. In 2025, 95 criminal proceedings were registered, of which: suspicion was reported in 24 proceedings, 16 proceedings were sent to court.

According to the Unified State Register of Court Decisions, in 2022-2025, the court rendered 63 verdicts under Part 3 of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, of which only 2 were acquittals.

The existence of this norm is necessary not only in the current conditions, but also after the end of hostilities, since war is not all the evil that our society can experience. The population will continue to need assistance, which will certainly be provided, albeit in smaller quantities. Of course, there will be those who want to earn money by selling or otherwise illegally using such assistance. There will be fewer such facts, which does not mean that this norm is superfluous in the Criminal Code of Ukraine.

An analysis of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine gave grounds to assert that the value of humanitarian aid, charitable donations, or gratuitous assistance for determining a significant amount, the establishment of which is necessary for bringing to criminal liability under this article, is significantly overstated. As of 2026, criminal liability under Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine arises if the cost of humanitarian aid, charitable donations, or free assistance is 582,400 hryvnias (three hundred and fifty or more tax-free minimum incomes of citizens). It is proposed to make changes that would reduce the total cost of humanitarian aid, charitable donations or free assistance, to provide for an amount equal to two non-taxable minimum incomes of citizens (as of 2026, this is 3,328 hryvnias). Also, during the scientific study, it was established that it is necessary to provide for administrative liability for the illegal use of humanitarian aid if the cost of such assistance is up to two non-taxable minimum incomes of citizens.

During the consideration of the subject of the criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, it was established that it is special, namely: humanitarian aid, charitable donations and free assistance, the provision of which is related to the activities of charitable organizations. Actions of representatives of charitable organizations related to the illegal sale of goods (items) of humanitarian aid or the use of charitable donations, gratuitous assistance or the conclusion of other transactions regarding the disposal of such property are a violation of the norm regarding their implementation of non-profit economic activity. That is why it is quite logical and appropriate to place Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine in Section VII "Criminal offenses in the sphere of economic activity".

When characterizing the object of a criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, the definition of the main direct object has been improved, which is proposed to be understood as social relations in the field of economic activity related to the provision, accounting and targeted use of humanitarian aid and charitable donations by beneficiaries.

When considering the objective aspect of the composition of the criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, the position is justified regarding the lack of need to indicate specific actions in the disposition of the first part of the article, but to provide for the possibility of applying this norm for any manifestation of illegal use of humanitarian aid and charitable donations.

When considering the subjective aspect of the criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, it was established that this offense is characterized by an intentional form of guilt. By committing a criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, a person seeks to illegally enrich himself by committing the following actions: selling goods (items) of humanitarian aid, using charitable donations, free assistance, concluding other transactions regarding the disposal of such property), and society suffers from these actions. In the course of scientific research, it was proposed to indicate in the disposition of Part 1 of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine not the purpose of making profit, but a selfish motive, which always involves benefit for oneself or other persons.

The consideration of the issues of punishability of the illegal use of humanitarian aid showed that the sanction of the article provides for too lenient punishment, which is not commensurate with the socially dangerous act, which in turn requires a separate study.

When considering the characteristics of the subject of a criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine, it was established that it is characterized by both general and special features. Subjects of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine are individuals of sound mind who, at the time of the commission of the criminal offense, were 16 years old, who are engaged in charitable activities (representatives of charitable organizations, volunteers, recipients of humanitarian aid), as well as those who, although they do not carry out such activities, nevertheless humanitarian aid or donations were entrusted to them by

charitable organizations or were in their possession for transportation, transfer to other charitable organizations, etc.

The provisions formulated in the dissertation can be used and are used both in theory and in practice for criminal law. In scientific research activities - as a basis for further scientific developments in the field of criminal law (Act of introduction into scientific activity of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs No. 202-2024 dated March 25, 2024); in the educational process - during the teaching of the academic disciplines "Criminal Law", "Criminal Process", and other related disciplines (act of introduction into the educational process of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs No. 11/07-2023 dated July 25, 2023); in lawmaking activities – to improve legislation regarding criminal liability for the illegal use of humanitarian aid, charitable donations, or free assistance for profit; in practical activities – as recommendations for improving practical law enforcement activities in terms of the criminal-legal qualification of a criminal offense provided for in Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine (Act of Implementation into Practical Activities of the Main Investigation Department of the National Police of Ukraine No. 155019-2024 dated November 12, 2024).

Keywords: *humanitarian aid, charitable donations, free aid, donors, recipients of humanitarian aid, recipients of humanitarian aid.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧКИ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Борисенко Т.В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: прояв надмірної криміналізації чи соціально обумовлена необхідність. Юридичний журнал «Право України». Київ-2023. № 6. с. 172-180.

2. Борисенко Т.В. Кримінальне правопорушення, передбачене статтею 201-2 Кримінального кодексу України: співвідношення з кримінальними правопорушеннями проти власності. Юридичний вісник Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса-2024. № 1. с. 233-241.

3. Борисенко Т.В. Справедливість покарання за скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. Юридичний журнал Право.UA. 2024. № 3. с. 125-135.

4. Борисенко Т.В. Правова кваліфікація за статтею 201-2 Кримінального кодексу України: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро-2025. № 2. с. 199-208.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Борисенко Т.В. Запровадження єдиної інформаційної системи обліку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв, безоплатної допомоги та контролю за їх використанням на всіх рівнях. Сучасні інформаційні технології в діяльності Національної поліції України: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Дніпро, 10 листопада 2022 року). Дніпро: ДДУВС, 2022. с. 109-112.

6. Борисенко Т.В. Незаконне використання гуманітарної допомоги, призначеної для збройних сил України: негативний вплив на національну

безпеку України. Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: Наука для миру і безпеки: матеріали Міжнародного форуму молодих учених (м. Дніпро 02 грудня 2022 року). Дніпро: ДДУВС, 2022. с. 289-293.

7. Борисенко Т.В. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-2 КК Кримінального кодексу України. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VII Міжнародного науково-практичної конференції (м. Дніпро, 17 березня 2023 року). Дніпро: ДДУВС, 2023. с. 328-330.

8. Борисенко Т.В. Розміщення статті 201-2 в Розділі VII Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: законодавча помилка чи зважене рішення. Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності: матеріали Міжнародного науково-практичної конференції (м. Дніпро, 8 грудня 2023 року). Дніпро: ДДУВС, 2023. с. 56-59.

9. Борисенко Т.В. Продаж товарів гуманітарної допомоги: негативні наслідки для національної безпеки України. Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали VIII Міжнародної конференції (м. Дніпро, 15 березня 2024 року). Дніпро: ДДУВС, 2024. с. 563-564.

10. Борисенко Т.В. Продаж товарів гуманітарної допомоги: вплив на національні інтереси України. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Дніпро, 21 березня 2025 року). Дніпро: ДДУВС. 2025, с. 635-636.

11. Борисенко Т.В. Право дитини на отримання гуманітарної допомоги. Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 06 червня 2025 року). Дніпро: ДДУВС, 2025. с. 145-147.

12. Борисенко Т.В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги. Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 31 жовтня 2025 року). Дніпро: ДДУВС, 2025. с. 269-272.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

13. Філіпп А.В., Борисенко Т.В. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України): методичні рекомендації. Дніпро: ДДУВС, 2023. – 28 с.

ЗМІСТ

ВСТУП	17
--------------------	----

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИКО – ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК ТА СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ	29
---	----

1.1. Історія виникнення кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги	29
--	----

1.2. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги	61
---	----

Висновки до Розділу 1	71
-----------------------------	----

РОЗДІЛ 2

КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ	73
--	----

2.1. Об'єкт незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги	73
---	----

2.2. Об'єктивна сторона незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.....	99
--	----

2.3. Суб'єкт незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.....	110
2.4. Суб'єктивна сторона незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.....	128
Висновки до Розділу 2.....	135

РОЗДІЛ 3

СПЕЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ140

3.1. Кваліфікуючі ознаки незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.....	140
3.2. Покарання за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги	156
Висновки до Розділу 3	173

ВИСНОВКИ.....175

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ181

ДОДАТКИ 198

ВСТУП

Обґрунтування теми дослідження. В статті 1 Конституції України закріплено, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Як соціальна держава Україна визнає найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку.

Одним із завдань соціальної держави є надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї.

В Конституції України зазначено, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (стаття 48), пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом (стаття 46). Ці положення розкривають закріплене в Конституції України визначення соціальної держави, що передбачає участь суспільства в утриманні тих осіб, які через непрацездатність або з інших незалежних від них причин не мають достатніх засобів для існування.

З 24 лютого 2022 року Україна протистоїть збройній повномасштабній агресії з боку Російської Федерації.

У зв'язку з цим, в нашій країні введено воєнний стан.

Внаслідок дій РФ наші громадяни зазнали порушень своїх основних прав, які закріплені в Конституції України та міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною радою України (право на життя та безпеку, на охорону здоров'я, на відпочинок, на захист від усіх форм насильства, на достатній життєвий рівень, на освіту). І цей список не є вичерпним.

На захисті цих прав має стояти не лише держава, а і кожен, кому небайдужа доля усього українського народу.

В умовах сьогодення люди вимушені покидати свої домівки та переїжджати в більш безпечне місце, покидаючи все своє роками нажите майно. Такі особи, як ніхто інший, потребують житла, одягу, продуктів харчування, ліків тощо.

В таких нелегких життєвих обставинах є важливим надання гуманітарної допомоги. Добре, що світ не без добрих людей. В цей нелегкий для нашої держави час громадяни країн усього світу спрямовують свої зусилля на допомогу українцям, співпрацюючи з благодійними фондами, координують свої дії на підтримку Збройних сил України, обороноздатності нашої країни та роблять все можливе, щоб всі, хто потребує гуманітарної допомоги, її обов'язково отримав. В Україну з різних куточків світу надходить гуманітарна допомога, як у вигляді товарів і предметів (медикаменти, засоби гігієни, продукти харчування, паливо, одяг, взуття, засоби індивідуального захисту тощо), так і у вигляді коштів, благодійної допомоги та пожертви. Призначенням такої допомоги є: підтримка внутрішньо переміщених осіб та задоволення їх життєво важливих потреб, а також забезпечення всім необхідним військових, які боронять нашу землю. Саме тому, є вкрай важливим, щоб така допомога доходила до своїх адресатів. Проте так трапляється не завжди, деякі недоброчесні особи продають гуманітарну допомогу, наживаючись на чужому горі.

Поширення таких випадків призвело до обурення в суспільстві і необхідності законодавчого регулювання.

В Україні було прийнято низку законів щодо вдосконалення регулювання кримінально-правових відносин, зокрема введено кримінальну відповідальність за нецільове використання гуманітарної допомоги, що виділяється на потреби громадян, які знаходяться в зонах ведення бойових дій або які були змушені покинути місце свого постійного проживання.

Так 03 квітня 2022 року набрав чинності Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги».

Вказаним Законом КК України доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Разом з цим, відповідальність за незаконні дії з гуманітарною допомогою настає не лише у період воєнного стану. Воєнний стан є обтяжуючою обставиною, за якої покарання буде значно суворішим, ніж у мирний час.

Під гуманітарною допомогою, благодійними жертвами та безоплатною допомогою слід розуміти поняття, що визначені Законом України «Про гуманітарну допомогу» та Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації». Гуманітарна допомога є різновидом благодійництва і має спрямовуватися відповідно до обставин, об'єктивних потреб, згоди її отримувачів та за умови дотримання вимог статті 3 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Згідно статистичних даних офісу генерального прокурора, за ст. 201-2 КК України у 2022 році зареєстровано 384 кримінальних провадження, з яких: 3 – за ч. 1, а 381 провадження – за ч. ч. 2, 3, повідомлено про підозру у 58 провадженнях, спрямовано до суду – 25 проваджень.

За 2023 рік зареєстровано 189 проваджень, з них: 1 – за ч. 1 ст. 201-2 КК, 188 – за ч. ч. 2, 3 ст. 201-2 КК, повідомлено про підозру у 36 провадженнях, спрямовано до суду – 25 проваджень.

За 2024 рік зареєстровано 107 проваджень, з них: 1 – за ч. 1 ст. 201-2 КК, 106 – за ч. ч. 2,3 ст. 201-2 КК, повідомлено про підозру у 26 провадженнях, спрямовано до суду – 12 проваджень.

За 2025 рік зареєстровано 95 кримінальних проваджень, з них: 1 – за ч. 1 ст. 201-2 КК, 94 – за ч. ч. 2, 3 ст. 201-2 КК, повідомлено про підозру у 24 провадженнях, спрямовано до суду – 16 проваджень.

Вищезазначена статистика говорить про поширеність фактів незаконного використання гуманітарної допомоги та актуальність дослідження проблеми кримінальної відповідальності за такі дії, особливо в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питаннями криміналізації незаконного використання гуманітарної допомоги займалися такі вчені як: Дудоров О.О., Мовчан Р.О., Марін О.К., Кришевич О.В., Шевчук А.В., Боднарук О.М., Спільник С.І., Березняк В.С., Шаблистий В.В., Почтовий М.М., Каторкін Р.А., Резнік О.М. та інші вчені.

Отже, кримінально-правова характеристика незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги має підґрунтя раніше проведених досліджень, та вони не вичерпують кола питань, що вимагають свого вирішення.

Тема дисертації є актуальною також з огляду на недостатній рівень комплексних наукових досліджень, а саме кримінально-правової характеристики досліджуваного кримінального правопорушення.

На даний час недостатньо дослідженим є питання щодо правильної кваліфікації при відмежуванні кримінальних правопорушень проти власності та кримінальних правопорушень, передбачених статтею 201-2 КК України.

Стаття 201-2 КК України є досить новою у Кримінальному кодексі України, проте вже є судова практика розгляду кримінальних проваджень даної категорії, яку необхідно проаналізувати та вивчити для застосування у правотворчій діяльності.

Враховуючи вищевикладене, актуальним та важливим є питання комплексної кримінально-правової характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, що сприятиме правильному тлумаченню кримінального закону, а також забезпечуватиме правильність застосування на практиці та сприятиме вдосконаленню кримінального законодавства України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами,

грантами. Дисертацію виконано відповідно до чинного законодавства, нормативних документів Міністерства внутрішніх справ України і Міністерства освіти і науки України, пріоритетних напрямів наукових досліджень МВС України та Дніпровського державного університету внутрішніх справ, тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затверджених наказом МВС України від 11.06.2020 № 454, а також теми наукового дослідження Дніпровського державного університету внутрішніх справ «Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення протидії злочинності» (реєстраційний номер 0123U105015).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол від 30 листопада 2022 року № 3).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є комплексний кримінально-правовий аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-2 КК України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», з'ясування і вирішення ряду дискусійних питань, які виникають та можуть виникати в майбутньому при застосуванні даної норми, а також формування тез з приводу вдосконалення законодавчої регламентації даної статті задля забезпечення її дієвості при правозастосовній діяльності.

Реалізація поставленої мети зумовила постановку й вирішення таких *завдань*:

– вивчити історію виникнення кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– визначити соціальну обумовленість, підстави криміналізації незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

- з'ясувати зміст родового, видового, безпосереднього та додаткового об'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України;
- розкрити особливості об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України;
- охарактеризувати ознаки суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України;
- встановити особливості суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України;
- проаналізувати кваліфікуючі ознаки цього кримінального правопорушення;
- розробити та обґрунтувати пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинної редакції ст. 201-2 КК України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері господарської діяльності, встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Методи дослідження. У роботі, для досягнення поставленої мети використані наступні методи: *історичний* - досліджено історію виникнення та розвитку відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (підрозділи 1.1, 1.2); *догматичний* або *логіко-юридичний* - виявлено недоліки норм ст. 201-2 КК України в контексті додержання правил законодавчої техніки під час її конструювання (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.4); *системний метод* - для аналізу ознак основного та кваліфікованого складу досліджуваного кримінального правопорушення, а також визначення його місця в системі Особливої частини КК України, сформовано пропозиції щодо змін і доповнень в частині відповідальності за незаконне використання з метою

отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2., 2.4, 3.1); *статистичний* – для аналізу й узагальнення емпіричної інформації, наявної в Єдиному державному реєстрі судових рішень та статистичних даних Офісу Генерального прокурора (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2); *метод документального аналізу* — в межах дослідження судової практики, що стосується предмета дослідження (усі розділи); *метод моделювання* – для побудови конструкції складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Ці та інші методи використано у їх взаємозв'язку.

Емпіричну базу дослідження складає: статистичні дані Офісу Генерального прокурора України щодо кількості зареєстрованих протягом 2022–2025 років кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України, Єдиного державного реєстру судових рішень щодо вироків у справах цієї категорії за 2022-2025 роки.

Наукова новизна одержаних результатів. Полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним монографічним дослідженням, присвяченому аналізу та вирішенню основних теоретичних і прикладних питань кримінально-правової характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. У результаті проведеного дослідження одержані наукові результати, які містять повну кримінально-правову характеристику посягань, пов'язаних з незаконним використанням гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. До таких результатів, зокрема, належать:

уперше:

- обґрунтовано доцільність введення кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Стаття 201-2 КК України

відображає потреби й інтереси суспільства та є необхідною в регулюванні суспільних відносин в умовах сьогодення.

- обґрунтовано зменшення мінімальної межі для притягнення до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 201-2 КК України (вчинення у значному розмірі, якщо загальна вартість гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, станом на 2026 рік – 582 тисячі 400 гривень) та зазначення розміру як для кримінальних правопорушень проти власності (вчинення у значному розмірі, якщо загальна вартість гуманітарної допомоги та благодійних пожертв становить від двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (станом на 2026 рік це 3328 гривень), а також необхідність встановлення адміністративної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, якщо вартість такої допомоги становить до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- обґрунтовано доцільність визначити на законодавчому рівні у положеннях ст. 201-2 КК України корисливий мотив, не зазначаючи мету отримання прибутку;

- аргументовано необхідність відмовитися від зазначення в ч. 1 ст. 201-2 КК України конкретного переліку діянь та передбачити можливість її застосування за вчинення будь-якого прояву незаконного використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв.

удосконалено:

- формулювання основного безпосереднього об'єкта складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, під яким пропонується розуміти суспільні відносини у сфері господарської діяльності, пов'язані з ввезенням, обліком, а також цільовим використанням гуманітарної допомоги та благодійних пожертв благодійними організаціями, іншими благодійниками та бенефіціарами;

- розуміння про предмет та родовий об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Предметом цього кримінального правопорушення виступає гуманітарна допомога, благодійні пожертви та безоплатна допомога, надання якої пов'язане з благодійною діяльністю благодійних організацій. Незаконне використання представників благодійних організацій цієї допомоги є порушенням ними норми щодо здійснення неприбуткової господарської діяльності. Саме тому, є цілком логічним та доцільним розміщення ст. 201-2 КК України у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

- теоретичні положення щодо визначення ознак суб'єкта у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, який має додаткові характеристики, пов'язані зі здійсненням благодійної діяльності.

набуло подальшого розвитку:

- теоретичні уявлення щодо розмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України з кримінальними правопорушеннями проти власності;

- науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вдосконалення чинного законодавства щодо незаконного використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв;

- оцінка досконалості санкції ст. 201-2 КК України. Встановлено, що санкція статті передбачає надто м'яке покарання, яке не співрозмірне з суспільно-небезпечним діянням, що потребує проведення окремого дослідження.

Особистий внесок здобувача. Викладені у науковій роботі положення, що виносяться на захист, є результатом самостійної праці дисертантки. У методичних рекомендаціях «Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України)» підготовлених разом із Філіпп А.В. особисто

дисертанткою визначено особливості та проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам, у дисертаційному дослідженні не використовувалися.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Сформульовані в дисертації положення можуть бути використані як у теорії так і на практиці для кримінального права. Результати можуть бути використані у:

– *науково-дослідницькій діяльності* – як підґрунтя для подальших наукових розробок у сфері кримінально-правового забезпечення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (акт впровадження в наукову діяльність Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ № 202-2024 від 25 березня 2024 року);

– *освітньому процесі* – під час викладення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінальний процес», інших суміжних дисциплін (акт впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ № 11/07-2023 від 25 липня 2023 року);

– *правотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавства в частині кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги;

– *практичній діяльності* – як рекомендації щодо вдосконалення практичної правозастосовної діяльності в частині кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України (акт впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України методичних рекомендацій № 155019-2024 від 12 листопада 2024 року).

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на засіданні кафедри кримінального права та криминології Дніпровського державного університету внутрішніх справ, апробовані автором на Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Сучасні інформаційні технології в діяльності Національної поліції України» (Дніпро, 10 листопада 2022 року); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 17 березня 2023 року); Міжнародному форумі молодих учених «Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: Наука для миру і безпеки» (Дніпро, 02 грудня 2022 року); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криминологічного забезпечення протидії злочинності» (Дніпро, 8 грудня 2023 року); VIII Міжнародній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти» (Дніпро, 15 березня 2024 року); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (Дніпро, 21 березня 2025 року); II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри» (Дніпро, 06 червня 2025 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності у сучасних умовах» (Дніпро, 31 жовтня 2025 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації висвітлено в 13 наукових публікаціях, із яких 4 статті, опублікованих у фахових наукових виданнях України з юридичних наук, 8 тез наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних заходах міжнародного та всеукраїнського рівня, 1 методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з основної частини (вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків),

списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 212 сторінок, з них основного тексту 164 сторінки. Список використаних джерел налічує 152 найменування і займає 17 сторінок, 4 додатка викладено на 15 аркушах.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРИКО– ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК ТА СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

1.1. Історія виникнення кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

24 лютого 2022 року український народ відчув на собі, що значить безжалісне слово «війна». В цей жахливий для кожного з нас день, Росія відкрито напала на Україну, розпочавши, як вони наголошують, «спеціальну операцію». Проте, це слово зовсім не підходить для масштабного та воєнного вторгнення на територію суверенної Держави. Це війна! Війна, відлік часу якої необхідно вести ще з 2014 року, коли Російська Федерація анексувала Автономну Республіка Крим. Саме тоді РФ розпалювала конфлікти між населенням, яке проживало на території Луганської та Донецької областях. На території цих областей утворилися незаконні збройні формування (нзф), які «боролися» за нав'язані Росією і нікому не зрозумілі ідеї. В результаті вже збройного конфлікту утворилися невизнані в усьому світі «республіки»: «Луганська народна республіка» (ЛНР) та «Донецька народна республіка» (ДНР). Таким чином, частина Луганської та Донецької областей була захоплена нзф так званих ЛНР та ДНР.

Представниками державної влади України вживалися заходи на недопущення подальшого розпалювання воєнного конфлікту. Проте, ні державна влада, ні звичайні українці, аж ніяк не були готові до того, що сусідня країна, яка завжди називала себе «дружньою», так підло нападе на Україну.

Після 24 лютого 2022 року стало зрозумілим, що не тільки український народ не був готовий до цього, а і українське законодавство, зокрема, Кримінальний Закон.

Верховною Радою України за досить короткий проміжок часу прийнято низку законів, метою яких є удосконалення кримінально-правового регулювання суспільних відносин в складних для нашої держави умовах.

Одним із таких законів є: Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», який набрав чинності 03 квітня 2022 року.

Вказаним Законом Кримінальний кодекс України доповнено статтю 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» [120].

Проте відповідальність за незаконні дії з гуманітарною допомогою настає не лише у період воєнного стану. Воєнний стан є обтяжуючою обставиною, за якої покарання буде значно суворішим, ніж у мирний час.

Так, Стаття 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» має три частини:

1. Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі, -

караються штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або пробаційним наглядом на строк до чотирьох років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка.

1. Під гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами та безоплатною допомогою слід розуміти поняття, визначені Законом України "Про гуманітарну допомогу" та Законом України "Про благодійну діяльність та благодійні організації".

2. Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян[100].

Саме так стаття виглядає на даний час, але її норми були трохи змінені з часом. Розглянемо як саме було прийнято Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо

відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги». Як законодавець прийшов до такого рішення та чи були інші пропозиції, думки щодо цього. Давайте розберемося у цьому питанні.

З метою виявлення законопроектів щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги, на офіційному вебпорталі парламенту України проаналізовано законопроекти, зареєстровані депутатами Верховної Ради України за період з 01.01.2014 по 01.01.2025[137].

Встановлено, що в період часу з 01 січня 2014 року по 13 березня 2022 року жодних законопроектів про внесення змін до Кримінального кодексу України чи до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги, не було зареєстровано.

Відповідний законопроект з'явився після початку повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію нашої держави у 2022 році.

Разом з тим, Закон України «Про гуманітарну допомогу» № 1192-XIV прийнятий 22 жовтня 1999 року та набрав чинності з 1 січня 2000 року. Тобто, цей Закон діє в нашій країні більш ніж два десятиліття.

За цей час в Україні відбувалися різні події, які тим чи іншим чином були пов'язані з використанням гуманітарної допомоги. І тут знову згадаємо 2014 рік, коли РФ анексувала Автономну Республіку Крим, коли виникли так звані республіки ЛНР та ДНР. В цей час з'являється така категорія осіб, як внутрішньо-переміщені особи, права яких закріплено в Законі України № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Відповідно до ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою

уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру[133].

Саме ці особи потребували захисту та підтримки з боку нашої держави та інших країн. І вже тоді таким особам в межах України та з-за кордону почали надходити товари першої необхідності у вигляді гуманітарної допомоги. В Єдиному державному реєстрі судових рішень не знайдено вироків щодо розкрадання гуманітарної допомоги, що може свідчити про відсутність таких випадків.

Саме тому в той період наші законотворці не приймали будь-яких кроків щодо внесення змін до Кримінального кодексу України чи до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги.

Так, вперше з 2014 року народними депутатами Верховної Ради України внесено на обговорення Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» № 37д9/1-2022/55151 від 13.03.2022 (реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.)[125].

Даний законопроект передбачав внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України.

Що сприяло появі цього законопроекту та необхідності кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги.

Майже одразу після початку повномасштабного вторгнення з'являються випадки розкрадання гуманітарної допомоги.

Так, на початку квітня правоохоронці затримали Андрія Луківа - в.о. мера містечка Пустомити, що є фактично передмістям Львова. За версією слідства, чиновник намагався за 100 тисяч гривень продати автобус, який Фінляндія безкоштовно надала Україні як гуманітарну допомогу[139].

Вже після цього випадку на Львівщині зафіксували також спробу розкрадання пожегів і військового спорядження. Двоє підозрюваних місцевих мешканців були затримані при спробі продати волонтерські бронежилети і військові каски на 500 тисяч гривень. Затриманими виявились колишній чиновник Львівської ОДА Роман Матіс і головний редактор економічного видання Mind.ua Євген Шпитко[139].

Такі випадки почали з'являтися через те, що в перші дні повномасштабного вторгнення в Україну почала надходити гуманітарна допомога в значному розмірі. Процес надання та розподілу такої допомоги не був достатньо врегульований. Саме цим і скористалися особи, які захотіли нажитися на продажі гуманітарної допомоги.

Від початку повномасштабного вторгнення РФ і до кінця червня 2023 року Україна отримала міжнародну допомогу на загальну суму близько 170 млрд євро за даними Кільського інституту світової економіки. Ця сума охоплює як кредити та гранти міжнародних фінансових корпорацій, так і постачання військової техніки та озброєння, а також інших товарів. Приблизно в 10% від цієї суми, близько 17 млрд євро, оцінюється вартість ввезеної в країну гуманітарної допомоги[151].

Обсяги такої допомоги були великими, а процес її надання та розподілу не був достатньо врегульований на законодавчому рівні, чим і скористалися ті, хто захотів на цьому заробити.

Саме через це і виникла необхідність криміналізації діяння з продажу гуманітарної допомоги.

Відповідно до Проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» № 37д9/1-2022/55151 від 13.03.2022 (реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.) Кримінальний кодекс України пропонувався доповнити статтею 201-2 такого змісту:

Стаття 201-2. Використання під час дії воєнного стану гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги не за цільовим призначенням, а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення

1. Використання під час дії воєнного стану гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у значному розмірі не за цільовим призначенням, а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений цією статтею, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням влади чи службового становища, або у великому розмірі, -

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, -

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка. Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у

п'ять тисяч і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян»[125].

Як ми бачимо, відповідно до цього проекту стаття 201-2 має зовсім іншу назву «Використання під час дії воєнного стану гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги не за цільовим призначенням, а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення» та відповідно має і інший зміст.

За цим законопроектом кримінально караними діями є лише вчинені під час дії воєнного стану та значно завищена мінімальна межа для притягнення до кримінальної відповідальності, навіть порівняно з чинною редакцією (в значному розмірі, якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян (чинна – у триста п'ятдесят і більше разів); у великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян (чинна - у тисячу і більше разів); у особливо великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у п'ять тисяч і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян (чинна - у три тисячі і більше разів).

Крім того, законопроект передбачав лише кримінальну відповідальність за вчинення злочину, на відміну від чинної редакції статті 201-2, перша частина якої стосується саме кримінального проступку.

Згідно пояснювальної записки до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо нецільового використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану», метою цього законопроекту є встановлення кримінальної

відповідальності за нецільове використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану[119].

Реалізація проекту посилила б відповідальність за використання у період воєнного стану товарів гуманітарної допомоги не за цільовим призначенням (з метою отримання прибутку) шляхом встановлення кримінальної відповідальності за такі дії[119].

Відповідно до висновку Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» (протокол № 100 від 14.03.2022) члени Комітету висловили зауваження до законопроекту, які необхідно врахувати при його прийнятті, а саме пункт 1 законопроекту викласти в такій редакції:

«Стаття 201-2. Використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги не за цільовим призначенням

1. Використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у значному розмірі не за цільовим призначенням або з метою отримання прибутку, -

карається позбавленням волі на строк від одного року до трьох років з конфіскацією майна або без такої.

2. Ті самі дії, вчинені особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений цією статтею, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка.

Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у п'ять тисяч і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян»[76].

Також у висновку Комітет з питань правоохоронної діяльності рекомендував Верховній Раді України проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» (реєстр. № 7146) включити до порядку денного сьомої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання, за результатами розгляду прийняти його за основу та в цілому як Закон з урахуванням оголошених Комітетом поправок, доручивши Комітету з питань правоохоронної діяльності при підготовці тексту Закону на підпис здійснити його техніко-юридичне доопрацювання[76].

Ми бачимо, що Комітетом з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України запропоновано відмінну від першого варіанту редакцію статті, а саме:

- з назви прибрати словосполучення «під час дії воєнного стану» та «а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення»;

- в ч. 1 відсутнє словосполучення «під час дії воєнного стану», замість словосполучення «а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення», зазначено «або з метою отримання прибутку»;

- в частині 2 в словосполученні «з використанням влади чи службового становища» залишено лише «з використанням службового становища»;

- в частині 3 додано словосполучення «або під час надзвичайного або воєнного стану», яке в першому варіанті було в назві та в першій частині статті;

- змінено і покарання, ч. 1 - «позбавленням волі на строк від одного року до трьох років», замість «від трьох до семи років», ч. 2 - «позбавленням волі на строк від трьох до семи років» замість «від семи до десяти років» та ч. 3 - «позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років» замість «від десяти до дванадцяти років».

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своєму висновку на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» зазначило, що формулювання ознак аналізованого складу кримінального правопорушення потребує доопрацювання[73].

У висновку Головне науково-експертне управління зазначило, що якщо звернутися до положень Закону України «Про гуманітарну допомогу», то можна побачити, що учасниками суспільних відносин у сфері отримання, надання, оформлення, розподілу і контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги є, зокрема: донори; отримувачі гуманітарної допомоги; набувачі гуманітарної допомоги. Головне науково-експертне управління, посилаючись на ст. 18 КК України, прийшло до висновку, що отримувачі гуманітарної допомоги не можуть бути суб'єктами складу кримінального

правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК, оскільки вони є юридичними особами[73].

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом кримінального правопорушення може бути виключно фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність[100].

Донори та набувачі, на думку управління, також не можуть визнаватися суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК. Тому складно буде з'ясувати, яка ж категорія осіб підпадатиме під поняття «суб'єкт кримінального правопорушення» в контексті нової ст. 201-2 КК.

І це, на нашу думку, дійсно є проблемою при кваліфікації вказаного правопорушення, оскільки суб'єкт є одним з елементів складу кримінального правопорушення. В тому випадку, якщо відсутній хоча б один елемент складу кримінального правопорушення, то і саме правопорушення відсутнє, тобто його не існує. Проте, як ми бачимо вже на практиці, то суб'єктом в таких правопорушеннях виступають фізичні особи – представники юридичних осіб - благодійних організацій.

Також Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своєму висновку зауважило на тому, що поєднання у диспозиції ч. 1 нової ст. 201-2 КК слів «використання не за цільовим призначенням» із словами «..., а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення» не дає можливості чітко відповісти на питання, у чому полягає суть відповідного суспільно небезпечного діяння. Можливо, слова «не за цільовим призначенням, а саме ...» доцільніше було б вилучити із тексту[73].

Так, це досить слушне зауваження, проте, як ми знаємо, диспозиція чинної ст. 201-2 КК також не розкриває, в чому саме полягає протиправне діяння.

Крім того, у висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України вказано на такий недолік законопроекту, як

призначення додаткового обов'язкового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певним видом діяльності у санкціях ч. 2 та ч. 3 ст. 201-2 КК. Однак даний вид покарання має застосовуватися не до будь-яких винних осіб, а лише до тих, які вчинили кримінальне правопорушення з використанням певної посади або зайняттям певним видом діяльності. Більш вдалим, на їх думку, вбачається доповнення словосполучення «з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років» у санкціях ч. 2 та ч. 3 ст. 201-2 КК словами «або без такого»[73].

З такою думкою неможливо не погодитися, оскільки таке уточнення є доречним і не виникало б труднощів при призначенні покарання під час винесення вироку. Проте, в чинній редакції цього зауваження не було враховано і призначення додаткового обов'язкового покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певним видом діяльності у санкціях ч. 2 та ч. 3 ст. 201-2 КК так і залишилося. На практиці, судді у вироках даної категорії, в залежності від обставин справи, призначають передбачене додаткове покарання або призначають тільки основне покарання.

Так, наприклад, Вироком Ямпільського районного суду Сумської області у справі № 590/1278/23 від 20 березня 2024 року особу визнано винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3ст.201-2, ч.1ст.358, ч.4 ст.358 КК України.

За ч.3 ст.201-2 КК України особі призначено покарання у виді позбавлення волі на строк 5 (п`ять) років, без позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та без конфіскації майна[72].

Суд дійшов висновку, що таке покарання буде необхідним і достатнім для виправлення особи та попередження вчинення ним нових кримінальних правопорушень.

А ось вироком Деснянського районного суду м. Чернігова у справі № 750/10955/23 від 06 вересня 2023 року особу визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.201-2 КК України та

призначено йому покарання із застосуванням до основного покарання ст. 69 КК України у виді 4 (чотирьох) років позбавлення волі з позбавленням права займатися діяльністю, пов'язаною з обігом, використанням та розпорядженням гуманітарною допомогою строком на 2 роки та з конфіскацією всього належного йому майна за виключенням житла[13].

В цьому випадку суд, враховуючи особу винного та ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, призначив основне та додаткове покарання.

Члени Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України, при повторному розгляді, у своєму висновку на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» (протокол 103 від 22.03.2022) висловили зауваження до законопроекту, які необхідно врахувати при його прийнятті та запропонували наступну редакцію: «Закон України Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги Верховна Рада України постановляє:

1. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2001р., № 25-26, ст. 131) доповнити статтею 201-2 такого змісту: «Стаття 201-2. Незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

1. Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою отримання прибутку, вчинене у значному розмірі -

караються штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Примітка.

1. Під гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами та безоплатною допомогою слід розуміти поняття, визначені Законом України "Про гуманітарні допомогу" та Законом України "Про благодійну діяльність та благодійні організації".

2. Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян[77].

Комітет рекомендував Верховній Раді України даний проект Закону включити до порядку денного сьомої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання.

Комітет з питань правоохоронної діяльності на своєму позачерговому засіданні 23 березня 2022 року (протокол № 104) повторно розглянув проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану», внесений народним депутатом України Іонушасом С.К. та іншими народними депутатами України[78].

24 березня 2022 року Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» № 2155-IX прийнято та підписано головою Верховної Ради України.

Як ми бачимо, першочерговий законопроект в ході розгляду на засіданнях комітетів Верховної Ради України піддавався неабияким змінам.

По-перше, змінилася назва статті:

- «незаконне використання» замість «використання»;
- в назві чинної статті відсутнє «під час дії воєнного стану»;
- замість словосполучення «не за цільовим призначенням, а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення» в чинній редакції залишено лише «з метою отримання прибутку».

По-друге, видозміні піддався і зміст диспозицій статті:

- в першій частині замість: «використання під час дії воєнного стану гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у значному розмірі не за цільовим призначенням, а саме з метою отримання прибутку або власного збагачення» маємо диспозицію такого змісту: «продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі»;

- в другій частині замість словосполучень: «вчинені особою, яка раніше вчинила злочин, передбачений цією статтею», «службовою особою з використанням влади чи службового становища», в чинній редакції зазначено: «вчинені повторно», «службовою особою з використанням службового становища»;
- в третій частині до першочергового змісту диспозиції додано таке словосполучення: «під час надзвичайного або воєнного стану».

В першому варіанті законопроекту словосполучення «під час дії воєнного стану» було відсутнє в диспозиції ч. 3, проте зазначалось в назві та ч. 1 статті.

Передбачалося, що діяння, передбачене ст. 201-2 КК України буде визнаватися кримінально караним, якщо буде скоєно під час дії воєнного стану. Хоча в тексті диспозицій статті таке словосполучення в першочерговому варіанті законопроекту відсутнє, лише в назві.

По-третє, зміні піддалися і розміри матеріальної шкоди для притягнення до кримінальної відповідальності:

- у значному розмірі: замість «у тисячу і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян» в чинній редакції міститься «у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян»;
- у великому розмірі замість «у три тисячі і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян» маємо «у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян»;
- у особливо великому розмірі замість «у п'ять тисяч і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян» маємо «у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян».

По-четверте, змінилася і санкція статті:

- в ч. 1 замість «позбавленням волі на строк від трьох до семи років з конфіскацією майна або без такої» в чинній редакції зазначено «штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років»;
- в ч. 2 замість «позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна» маємо «позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна»;
- в ч. 3 замість «позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна» зазначено «позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна».

Так, ми бачимо, що перший варіант законопроекту пропонував доповнити КК України новою статтею 201-2, кримінальна відповідальність за якою наставляла б лише за скоєння злочину, на відмінну від чинної редакції, де ч. 1 – це кримінальний проступок.

В першому своєму варіанті стаття була б більш тяжкою, так як: ч. 1 та ч. 2 – це тяжкі злочини; ч. 3 – особливо тяжкий злочин.

В чинній редакції: ч. 1 – кримінальний проступок; ч. 2 – нетяжкий злочин; ч. 3 – тяжкий злочин.

Звісно, зміст статті 201-2 КК України, яка є чинною на сьогодні, опрацьовано та покращено, порівняно з першочерговим варіантом, проте, її зміст не є ідеальним. Про це свідчить наявність законопроектів про внесення

змін до неї, які зареєстровані депутатами Верховної Ради України після прийняття Закону № 2155-IX.

Одразу після прийняття Закону № 2155-IX «народними депутатами Верховної Ради України на обговорення внесено Проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо вдосконалення окремих питань, пов'язаних із незаконним продажем гуманітарної допомоги» № 349д9/1-2022/69370 від 26.04.2022.

Відповідно до цього законопроекту пропонувалося внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. Пункт другий примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України викласти в такій редакції:

«Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у вісімдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів

громадян».

2. У Кодекс України про адміністративні правопорушення внести такі зміни:

1) доповнити новою статтею 166-28 такого змісту:

«Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

1. Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів

щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, за відсутності ознак діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України -

тягне за собою накладення штрафу від вісімсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню -

тягне за собою накладення штрафу від тисячі до двох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян»[126].

Як ми бачимо, в цьому законопроекті було запропоновано менший розмір матеріальної шкоди, необхідний для притягнення до кримінальної відповідальності. А також, пропонувалося доповнити КУпАП статтею 166-28 щодо адміністративної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, де б відповідальність наставала за відсутності ознак діяння, передбаченого КК України. Такі б зміни в законодавстві вирішили б низку проблем при кваліфікації таких правопорушень, оскільки на даний час не зрозуміло, як кваліфікувати дії особи, діяння якої містить ознаки ст. 201-2 КК України, при цьому, вчинені не у значному розмірі, тобто розмір шкоди не перевищує у триста п'ятдесят і більше разів неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Такі дії, скоріше за все, в такому випадку, в залежності від обставин справи, необхідно кваліфікувати як крадіжку (ст. 185 КК) або як шахрайство (190 КК), чи як привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК), які є кримінальними правопорушеннями проти власності, на відміну від ст. 201-2 КК (кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності).

В доповідній записі до законопроекту зазначалося, що не дивлячись на те, що до Кримінального кодексу України внесено зміни, які встановлюють відповідальність за продаж товарів, які були оформлені як гуманітарна

допомога, в Україні продовжують і надалі виявляти випадки використання товарів гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку. Така ситуація, свідчить про те, що законодавство, яке встановлює відповідальність за продаж гуманітарної допомоги, потребує доопрацювання [79].

По-перше, на даний момент встановлена лише кримінальна відповідальність за продаж гуманітарної допомоги, адміністративної відповідальності за таке діяння не передбачено.

А по-друге, у ст. 201-2 КК України встановлена надто висока межа щодо розміру завданої шкоди для настання кримінальної відповідальності за продаж гуманітарної допомоги.

Така ситуація дозволяє злочинцям уникати покарання.

Відповідальність за ч.1 ст. 201-2 КК України – незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги буде наставати, якщо винна особа здійснить продаж товарів гуманітарної допомоги на суму 582 тисячі 400 гривень (станом на 2026 рік).

Натомість, якщо буде продано товарів на меншу суму – то до відповідальності за ст. 201-2 КК України притягнути винних осіб неможливо.

У зв'язку з цим, проектом закону запропоновано встановити і адміністративну відповідальність за продаж товарів гуманітарної допомоги на меншу суму, а ніж необхідна для настання кримінальної відповідальності.

Передбачалося, що протоколи про вчинення таких адміністративних правопорушень будуть уповноважені складати посадові особи органів Національної поліції, а справи розглядатимуться у судах.

Такі законодавчі зміни дозволили б притягувати винних осіб до кримінальної, чи до адміністративної відповідальності.

Прийняття даного законопроекту було б доречним та вирішило б чимало проблем, які виникають при правовій кваліфікації правопорушень даної категорії.

Проаналізувавши даний законопроект і чинну редакцію ст. 201-2 КК, ми бачимо, що відповідно до законопроекту розмір завданої шкоди для настання кримінальної відповідальності менший від розміру, передбаченого чинною редакцією ст. 201-2 КК.

В законопроекті передбачено: 80 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що у 2022 році становить 99 240 грн. (2023 – 107 360 гривень, 2024 та 2025 – 121 120 гривень, 2026 – 133 120 гривень), на відміну від чинної редакції ст. 201-2 КК, де 350 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що у 2022 році становить 434 175 грн. (2023 – 469 700 гривень, 2024 та 2025 – 529 900 гривень, 2026 – 582 400 гривень).

Як зазначено в доповідній записці до законопроекту, то внесення запропонованих законопроектом змін дозволило б забезпечити реалізацію принципу невідворотності покарання за порушення норм закону.

Завдання законопроекту – забезпечити дію принципу невідворотності покарання за продаж чи використання гуманітарної допомоги іншим чином з метою отримання прибутку.

Реалізація проекту Закону по-перше, сприяла б тому, що гуманітарна та благодійна допомога надходила б безкоштовно безпосередньо до осіб, які її потребують, а по-друге, дозволила б притягувати до адміністративної чи кримінальної відповідальності осіб, які отримують прибуток від реалізації товарів гуманітарної допомоги[79].

Даний законопроект так і не був прийнятий за основу.

Після цього, народними депутатами Верховної Ради України на обговорення внесено Проект Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо вдосконалення окремих питань, пов'язаних із незаконним продажем гуманітарної допомоги» № 98д9/1-2022/77217 від 12.05.2022.

Даним проектом закону пропонувалося внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України, а саме:

1) главу 12 доповнити статтею 166²⁸ такого змісту:

«Стаття 166²⁸ Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

1. Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у три і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у тринадцять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян -

тягне за собою накладення штрафу від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною першою або другою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню -

тягне за собою накладення штрафу від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

2. У статті 201-2 Кримінального кодексу України:

1) в абзаці другому частини першої слова «від двох до трьох» замінити словами «від трьох до п'яти»;

2) пункт другий примітки викласти в такій редакції:

«2. Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у двадцять п'ять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі – якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян»[127].

В даному законопроекті ми спостерігаємо ту ж саму ситуацію, де законодавець, як і в попередньому Законопроекті (№ 349д9/1-2022/69370 від 26.04.2022) пропонує зменшити розмір шкоди, необхідний для притягнення до кримінальної відповідальності за скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК.

Також законодавець пропонує внести зміни до КУпАП, а саме: доповнити новою статтею 166-28 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

У пояснювальній записці в обґрунтуванні необхідності прийняття вказаного проекту Закону зазначено наступне:

Чинна редакція статті не здатна забезпечити належний рівень правової охорони даної сфери суспільних правовідносин від протиправних посягань і запобігти вчиненню правопорушень [120].

Як і в попередньому законопроекті необхідність внесення таких змін обґрунтовуються тим, що встановлений розмір вартості товарів (предметів) гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, що є необхідним для кваліфікації дій як протиправних, є занадто високим, оскільки не враховує середню вартість товарів (предметів), що надходять до України в якості гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги.

Саме це на думку авторів проекту свідчить про необхідність перегляду положень примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України в частині зменшення розміру загальної вартості товарів (предметів) гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, який необхідний для кваліфікації їх продажу або укладання інших правочинів щодо розпорядження ними такими, що вчинені у значному, великому або особливо великому розмірах.

Крім того, враховуючи різний ступінь суспільної небезпеки продажу товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном з метою отримання прибутку, доцільним є встановлення адміністративної відповідальності за такі дії у випадку, якщо загальна вартість гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги є нижчою, ніж це передбачено Кримінальним кодексом України.

Погоджуємося з авторами законопроекту та вважаємо, що такі та інші зміни щодо зменшення вартості гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги, якою визначається значний, великий та особливо великий розмір, сприяло б зменшенню кількості фактів незаконного використання такого виду допомоги.

Проте і цей законопроект не був прийнятий Верховною Радою України.

В 2023 році народним депутатом України Сергієм ГРИВКОМ на обговорення внесено Проект Закону України «Про внесення змін до пункту 2 примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» № 110д9/1-2023/200215 від 13.09.2023[128].

Відповідно до даного Проекту:

«У пункті 2 примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131) слова «триста

п'ятдесят» замінити словами «сімдесят п'ять», слово «тисячу» замінити словами «двісті п'ятдесят», а слова «три тисячі» замінити словами «сімсот п'ятдесят»[128].

Тобто примітка статті 201-2 КК України мала б такий зміст:

«Дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у сімдесят п'ять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян; у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у сімсот п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян».

Такі зміни є досить доречними, оскільки зменшення вартості гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги вирішить низку проблем, які виникають при кваліфікації дій, пов'язаних з незаконним використанням такої допомоги та пожертви.

На сьогодні, кримінальна відповідальність за ч. 1 ст. 201-2 КК України настає у разі, якщо вартість гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги становить 582 тисячі 400 гривень (станом на 2026 рік). Станом на 2023 рік – 469 тисяч 700 гривень.

Якщо внести зміни до примітки 2 статті 201-2 КК України відповідно до Проекту Закону, то мали б відповідно: у 2023 році – 100 тисяч 650 гривень, станом на 2026 рік – 124 тисячі 800 гривень.

Так, ми бачимо значно менші суми, проте навіть це не вирішить всіх проблемних питань, які виникають при кваліфікації за ст. 201-2 КК України.

Залишається не вирішеним питання, як кваліфікувати дії з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою, якщо їх вартість менша.

Адміністративної відповідальності за такі дії на сьогоднішній день не має.

У висновку Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до пункту 2 примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» наголошується, що необґрунтовано критерій, чому кримінальна відповідальність за вказане кримінальне правопорушення має починатись саме з такого розміру, як сімдесят п'ять неоподатковуваних мінімумів доходів громадян[74].

У висновку зазначається, що без належного обґрунтування відповідного критерію створюється небажаний прецедент, на основі якого будь-який суб'єкт права законодавчої ініціативи у подальшому пропонуватиме своє бачення (суб'єктивний критерій) щодо мінімально необхідної межі загальної вартості гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, за наявності якої особу можна притягнути до кримінальної відповідальності за ст. 201-2 КК[74].

Закон України «Про внесення змін до пункту 2 примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» на даний час так і не прийнято.

Так, ми бачимо, що в трьох останніх розглянутих законопроектах законодавець пропонує зменшити розмір шкоди, необхідний для притягнення до кримінальної відповідальності за скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК. За першим законопроектом відповідальність за ст. 201-2 КК наставала б, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: у вісімдесят і більше разів

перевищувала б неоподатковуваний мінімум доходів громадян; за другим: у двадцять п'ять і більше разів та за третім: у сімдесят п'ять і більше разів.

Незрозуміло, чому саме вказано такі розміри чи це суто суб'єктивне рішення депутатів, які вносили законопроекти на обговорення. І як кваліфікувати дії особи, яка незаконно продала чи іншим чином використала гуманітарну допомогу чи благодійну пожертву, вартість якої менша. Це питання залишається відкритим.

Прийняття Закону щодо зменшення мінімальної межі для притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 201-2 КК України є необхідним, проте вищевказані законопроекти потребують доопрацювання, оскільки такі зміни, як зазначалося, не вирішують проблему кваліфікації за цією статтею, якщо вартість такої допомоги буде меншою.

У 2024 році народними депутатами України на обговорення внесено Проект Закону «Про внесення зміни до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги державними та комунальними підприємствами» № 37д9/1-2024/260650 від 22.11.2024[130].

Відповідно до Проекту Закону примітку до статті 201-2 Кримінального кодексу України пропонується доповнити пунктом третім такого змісту:

«3. Вчинення службовими особами або працівниками державних та комунальних підприємств, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства, дій щодо продажу або використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку під час реалізації такими підприємствами життєво важливих функцій та/або послуг, визначених Законом України «Про критичну інфраструктуру», не є діями, передбаченими цією статтею, і не тягне за собою кримінальну відповідальність»[130].

Відповідно до пояснювальної записки до Проекту Закону, то метою його прийняття є вдосконалення інститутів національного кримінального законодавства у частині забезпечення права використанням державними та комунальними підприємствами техніки та обладнання, отриманого від міжнародних партнерів в якості гуманітарної та благодійної допомоги для надання послуг населенню та отриманню оплати за надані послуги[121].

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у висновку на проект Закону України «Про внесення зміни до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги державними та комунальними підприємствами» зазначило, що у разі прийняття проекту декриміналізація певних дій із гуманітарною допомогою стосуватиметься лише частини суб'єктів господарювання державного (комунального) сектора економіки, що створює умови для порушення принципу рівності усіх перед законом, а також питання, чи є суб'єктами кримінального правопорушення, передбаченого чинною ст. 201-2 КК, службові особи та працівники прибуткових державних та комунальних підприємств (у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства), є доволі дискусійним[75].

Закон України «Про внесення зміни до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги державними та комунальними підприємствами» на даний час не прийнято.

На нашу думку, не є необхідним доповнювати примітку ст. 201-2 КК України пунктом третім, оскільки поняття службової особи міститься у ч.ч. 3,4 ст. 18 КК України і додаткового роз'яснення чи уточнення не потребує.

Важливо зазначити, що на сьогодні триває робота над проектом нового Кримінального кодексу України.

В проєкті КК України станом на 01.05.2026 у Розділі 6.4. Кримінальні правопорушення проти порядку господарювання відсутня стаття, яка б передбачала кримінальну відповідальність за використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. У цьому розділі взагалі відсутня стаття щодо кримінальної відповідальності за будь-які дії з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою. Ці поняття у розділі не згадуються[145].

Гуманітарна допомога та благодійні пожертви згадуються у Розділі 6.1. Кримінальні правопорушення проти власності у статті 6.1.3. Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на один ступінь.

Відповідно до цієї статті вчинення умисного злочину, передбаченого цим Розділом щодо гуманітарної допомоги чи благодійної жертви є ознакою, що підвищує на один ступінь тяжкість злочину.

Відповідно статті 6.1.4–6.1.9:

Стаття 6.1.4. Викрадення чужого рухомого майна, що спричинило суттєву, значну чи тяжку майнову шкоду

Стаття 6.1.5. Незаконне заволодіння чужим нерухомим майном або правом на майно, що спричинило суттєву, значну чи тяжку майнову шкоду

Стаття 6.1.6. Викрадення чужого майна або незаконне заволодіння чужим майном чи правом на майно шляхом застосування насильства або погрози

Стаття 6.1.7. Незаконне використання чужого майна чи енергії або отримання послуги, що спричинило суттєву, значну чи тяжку майнову шкоду

Стаття 6.1.8. Знищення чи пошкодження чужого майна, що спричинило суттєву, значну чи тяжку майнову шкоду

Стаття 6.1.9. Необережне знищення чи пошкодження чужого майна, що спричинило тяжку шкоду

Погоджуємося з тим, що викрадення, незаконне заволодіння, знищення чи пошкодження, а також незаконне використання гуманітарної допомоги та

благодійних пожертв підвищує тяжкість злочину, оскільки останні виконують важливу роль в суспільстві.

Люди, які опинилися в складних життєвих умовах (соціальною незахищеність, матеріальна незабезпеченість, скрутне фінансове становище, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникнення надзвичайної ситуації або тяжка хвороба) потребують допомоги від держави, а також благодійних організацій.

В тому випадку, коли така допомога не надходить до своїх адресатів, то це в свою чергу може призвести до тяжких наслідків у вигляді погіршення і без того важкого матеріального становища, здоров'я тощо.

Тому такі зміни є не тільки доречними, а і важливими для суспільства.

Проте, не зрозуміло як відповідно до проекту нового кримінального кодексу кваліфікувати дії представників благодійних організацій, які прикриваючись благодійною діяльністю, заробляють на продажі гуманітарної допомоги.

Беручи до уваги вищевикладене, можна з впевненістю сказати, що ст. 201-2 КК є необхідною в умовах сьогодення, однак, її норми потребують змін.

На сьогодні багато питань залишаються невирішеними при кваліфікації за ст. 201-2 КК України.

Саме жахливі події, які відбуваються в Україні з 2014 року та повномасштабне вторгнення на нашу територію сусідньої держави у 2022 році, призвело до змін, як у самому суспільстві, так і в українському законодавстві. В нових і незвичних для країни умовах, а саме під час дії воєнного стану, Верховною Радою України прийнято низку законів щодо удосконалення кримінально-правового регулювання суспільних відносин.

Одним із таких законів є: Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-ІХ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо

відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», який набрав чинності 03 квітня 2022 року.

Вказаним Законом Кримінальний кодекс України доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Прийняття даного закону потребувало саме суспільство у зв'язку з поширеністю випадків продажу гуманітарної допомоги, яка у великих об'ємах надходила з різних країн світу.

Звісно, норми чинної статті 201-2 КК не є досконалими і потребують внесення до них певних змін, так як і саме суспільство і їх відносини в процесі свого розвитку.

1.2. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Для того, щоб розібратися в питанні соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, необхідно спочатку з'ясувати, що взагалі означає цей термін.

«Соціальний (а, е) – це пов'язаний з життям і стосунками людей у суспільстві; суспільний, громадський. Породжений умовами суспільного життя, певного середовища, ладу. Існуючий у певному суспільстві. Здійснюваний у суспільстві. Зумовлений поділом суспільства на класи»[4].

«Обумовленість – залежність від певних умов, обставин, визначеність певними обставинами; зумовленість»[4].

«Зумовленість – залежність від певних причин»[4].

Враховуючи вищевикладене, можна сформулювати наступне визначення соціальної обумовленості.

Соціальна обумовленість – це залежність від певних умов, обставин, причин, породжена суспільством та існуюча у ньому.

Під соціальною обумовленістю права розуміють відповідність, адекватність права суспільним відносинам, що регулюються, його здатність відображати об'єктивні потреби суспільного життя. В ході дослідження, яке проводиться в цьому напрямі, виявляються потреби суспільства в певному виді правового регулювання і пояснюється вибір юридичних засобів їх задоволення[142].

Отже, певні зміни, які відбуваються в суспільному житті, потребують правового регулювання, що повною мірою відобразить потреби й інтереси суспільства.

Повернемося до соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Чи дійсно така правова норма в Кримінальному Кодексі України відображає потреби й інтереси суспільства? Чи є вона необхідною в регулюванні суспільних відносин чи зайвою, надмірною криміналізацією? Давайте розбиратися.

В юридичній науці є багато точок зору з приводу цього. Є вчені, які додержуються думки, що така правова норма є непотрібною в Кримінальному Законі. Проте, інші, дотримуються думки, що поява такої норми є необхідною в умовах сьогодення.

Зазначимо, що 03 квітня 2022 року набрав чинності Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-XI «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги».

Вказаним Законом КК України доповнено статтю 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»[124].

Такі науковці, як: Дудоров О.О., Мовчан Р.О., Марін О.К., Кришевич О.В., Шевчук А.В., Боднарчук О.М. та інші вчені, у своїх наукових працях розглядали питання криміналізації за незаконне використання гуманітарної допомоги.

Так, Дудоров О.О. та Мовчан Р.О. вважають, що «доповнення КК ст. 201-2 – черговий прояв невиправданої казуїстичності кримінального закону. Статтю в її чинній редакції помилково розміщено серед статей КК про відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності. На сьогодні недоліки, притаманні караності незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв частково усуваються за допомогою застосування ч.3 ст. 201-2 КК (за такою ознакою, як вчинення дій під час воєнного стану). Науковці схиляються до думки про

необхідність виключення з КК ст. 201-2 як непотрібного прояву надмірної (надлишкової) криміналізації»[80].

На нашу думку ця норма не є зайвою в Кримінальному кодексі України. В умовах сьогодення стаття 201-2 КК України регулює нові суспільні відносини, пов'язані з незаконним використанням гуманітарної допомоги.

Вчені приходять до висновку, що «проблема вдосконалення кримінального закону в цій сфері існує. Тому пошуку відповіді на питання про потребу мати «під» гуманітарну допомогу і благодійні пожертви окрему заборону, присвячену самотійному господарському (економічному) делікту, – своєрідний аналог ст. 210 КК «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням», – мають бути присвячені самотійні наукові розвідки»[80].

Схожої думки і Марін О.К., який зазначає, що «найадекватнішим засобом удосконалення правових засад протидії незаконному використанню гуманітарної допомоги є виключення з КК ст. 201-2 у чинній редакції. Для уникнення суспільної істерії щодо «декриміналізації» незаконного використання гуманітарної допомоги, науковець пропонує як найменш шкідливий засіб, визначити товари (предмети) гуманітарної допомоги, благодійні пожертви або безоплатну допомогу як ознаку, що кваліфікує кримінальне правопорушення, передбачене ст. 191 КК України, наприклад, у частині другій. У такому разі незаконне використання цих предметів «з метою отримання прибутку» в умовах воєнного стану буде кваліфікуватися за ч. 4 ст. 191 КК та тягнути за собою цілком адекватне покарання – позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Щодо використання гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, то на думку Маріна О.К. відповідна поведінка повністю охоплюється існуючою системою

кримінальних правопорушень проти власності та якихось «удосконалень» не потребує»[106].

Разом з тим, жахливі події, які відбуваються в Україні з 2014 року та повномасштабне воєнне вторгнення Росії на територію нашої країни у 2022 році призвело до того, що багато людей потребує допомоги (забезпечення житлом, одягом, ліками тощо). Добре, що є люди, як з України, так і з інших країн, які надають таку допомогу. Проте, така допомога не завжди доходить до тих, хто її дійсно потребує або доходить не у повному обсязі. Є «нелюди», які наживаються на чужому горі, розпродують гуманітарну допомогу або іншим чином розпоряджаються нею на власний розсуд, отримуючи за це гроші. Це призвело до зростаючого незадоволення в суспільстві, що в подальшому викликало необхідність прийняття саме спеціальної кримінальної норми, яка б регулювала відносини у сфері незаконного використання гуманітарної допомоги. Інше питання, що дана норма може потребувати змін в подальшому.

Схожої думки дотримуються такі вчені, як: Кришевич О.В., Шевчук А.В. та Боднарук О.М.

Так, Кришевич О.В. вважає, що «прийняті зміни щодо гуманітарної допомоги є доволі доречними та відповідають вимогам сьогоденної ситуації. При цьому науковиця зазначає, що деякі їх положення потребують вдосконалення для того, щоб в подальшому уникнути як теоретичних неточностей, так і практичних непорозумінь. Зокрема, на її думку є невідповідність назви статті та її змісту. В тексті статті не вказано, що продаж, використання та укладення правочинів щодо зазначених предметів мають бути передусім незаконними, а вказівка про незаконність лише у назві статті є недостатньою. Також стаття 201-2 КК не передбачає обов'язкового заволодіння чужим майном, оскільки в ній ідеться лише про мету отримати прибуток, тобто для цієї статті немає значення, чи отримав винний очікуваний зиск. Крім того ст. 201-2 КК не обмежує способи вчинення правопорушення обманом або

зловживанням довірою, тобто покупець усвідомлює, що він купує гуманітарну допомогу, і його це повністю влаштовує»[105].

Шевчук А.В. та Боднарук О.М. також схиляються до думки, що «встановлення кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2) загалом позитивно відобразиться на волонтерській діяльності, сприятиме зміцненню довіри до неї, дозволить швидко та ефективно карати тих, хто дозволяє собі нехтувати нормами моралі у такий складний час, наживаючись на альтруїзмі інших, а також матиме відповідний превентивний вплив. Водночас, з-поміж очевидних недоліків складу цього правопорушення науковці виділяють наступне:

1. Невиправдано завищена мінімальна межа, яка дає підстави для притягнення до кримінальної відповідальності псевдоволонтерів і «білокомірцевих мародерів» – недоброчесних службових осіб, які роблять «бізнес на крові» та стражданнях українців.

2. Підміна уже сталого у кримінальному праві формулювання «в умовах воєнного або надзвичайного стану», яке завжди вказувало на таку ознаку, як обстановка вчинення кримінального правопорушення, словосполученням «під час надзвичайного або воєнного стану».

3. Відсутність спеціального суб'єкта, для усунення якої доволі доречним було б криміналізувати відповідну суспільно небезпечну діяльність як офіційних волонтерів, так і посадових осіб, які хоч і не наділені службовими повноваженнями, однак у зв'язку з своєю посадою можуть мати доступ до предметів гуманітарної допомоги, фактично розпоряджатися ними.

4. Неконкретизована мета. Законодавцю варто було б зробити акцент не на самому факті отримання прибутку, а на меркантильному контексті розпорядження ним (наприклад, розтраті, заволодінні, привласненні чи іншому незаконному використанні отриманого прибутку)»[150].

На думку Симоненка Н.О. внесені зміни до кримінального законодавства є досить слухними та своєчасними, але в свою чергу деякі правові норми потребують вдосконалення, особливо це стосується положень щодо діяльності благодійних організацій починаючи із моменту реєстрації, напрямів діяльності до прийняття рішення про гуманітарну допомогу особам, які її потребують[141].

Так, дійсно процес використання гуманітарної допомоги необхідно контролювати на державному рівні, починаючи з моменту отримання гуманітарної допомоги, перетину через державний кордон, розвантаження, зберігання та надання її набувачам. Для цього необхідна єдина інформаційна база, де буде наявна ця інформація у відкритому доступі.

Музичук О.М. пропонує наступні шляхи вдосконалення порядку отримання, надання, оформлення, розподілу й контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги, а саме: детальний аналіз потреб населення в гуманітарній допомозі, врахування особливостей конкретного регіону, популяризація в суспільстві високих зразків поведінки конкретних осіб-отримувачів гуманітарної допомоги, розробка та впровадження в контрольню-наглядову діяльність органів державної влади цифрових технологій, електронних баз даних, програмного забезпечення[107].

На сьогодні процес надання та розподілу гуманітарної допомоги врегульований на законодавчому рівні.

З 1 грудня 2023 року набули чинності зміни до правил ввезення та обліку гуманітарної допомоги.

Відповідно до змін, що відбулись у законодавстві України з питань гуманітарної допомоги, з 01.12.2023 запроваджено Порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 953.

Відповідно до п. 1 Порядку пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, він визначає спрощений механізм визнання товарів

гуманітарною допомогою, пропуску через митний кордон України та митного оформлення, отримання, надання, розподілу і контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги, що ввозиться на митну територію України, а також механізм визнання, оформлення, надання, розподілу товарів гуманітарної допомоги на період воєнного стану[115].

Відповідно до п. 2 Порядку пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, формування та подання декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, здійснюється в електронній формі через єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» або через автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги або в паперовій формі безпосередньо в пункті пропуску через державний кордон України[115].

Відповідно до абзацу 2 пункту 4 Порядку пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, за результатами внесення в автоматизовану систему гуманітарної допомоги інформації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, такому переліку товарів автоматично присвоюється унікальний код гуманітарної допомоги[115].

Порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану визначає, що декларація має містити номер отримувача в Єдиному реєстрі та унікальний код гуманітарної допомоги, а також інші відомості для митного оформлення товарів, що визнаються гуманітарною допомогою[115].

Згідно абзацу 2 пункту 6 Порядку пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, подання декларації здійснюється шляхом повідомлення особою, що переміщує гуманітарну допомогу, митному органу унікального електронного ідентифікатора (під час електронного декларування) або подання декларації в паперовій формі[115].

Подання декларації без унікального коду гуманітарної допомоги не дозволяється[115].

Порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану також встановлює, що за декларацією ввести гуманітарну допомогу на територію України дозволяється протягом 30 календарних днів з дати створення такої декларації (абзац 6 пункту 6 Порядку).

В тому випадку, коли товари, які внесені до автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги протягом 90 календарних днів з дати присвоєння унікального коду гуманітарної допомоги не ввезені на територію України, то вони автоматично втрачають статус товарів, які визнаються гуманітарною допомогою (абзац 7 пункту 6 Порядку).

При подачі декларації в паперовій формі в пункті пропуску, посадова особа митного органу після митного оформлення протягом трьох годин вносить інформацію про оформлену гуманітарну допомогу до інформаційно-комунікаційних систем митних органів, які автоматично передаються до автоматизованої системи (пункт 7 Порядку).

Крім того, Порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану передбачає обов'язкове звітування отримувачів та облік гуманітарної допомоги.

Відповідно до пункту 13 Порядку пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, задекларована гуманітарна допомога, щодо якої не подано звіт протягом 90 календарних днів з дати внесення інформації про митне оформлення гуманітарної допомоги за декларацією, вважається такою, стосовно якої відсутній облік щодо отримання та цільового використання, та використаною не за цільовим призначенням[115].

Автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги також на даний час працює. Остання забезпечує прозорість та ефективність управління гуманітарною допомогою в Україні, спрощує процес ввезення, обліку та контролю допомоги, сприяє швидкому проходженню митного контролю та гарантує цільове використання ресурсів.

Вхід в Автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги для юридичної особи-отримувача гуманітарної допомоги, здійснюється за посиланням <https://good.gov.ua>. Авторизація отримувача в Автоматизованій системі та його подальша робота щодо внесення даних та електронних документів відбувається через посилання інтегрованої системи електронної ідентифікації <https://id.gov.ua> за допомогою функціональної кнопки.

Такі зміни в законодавстві України полегшать контроль за ввезенням та розподілом гуманітарної допомоги, а також це сприятиме зменшенню випадків незаконного її використання.

Які б дискусії не велися навколо кримінальної відповідальності за ст. 201-2 КК України, проте на сьогоднішній день вже чимало фактів незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги.

Якщо звернутися до статистичних даних, то можемо побачити наступне.

У 2022 році за ст. 201-2 КК України зареєстровано 384 кримінальних провадження, з яких: у 58 провадженнях особам повідомлено про підозру; 25 проваджень спрямовано до суду з обвинувальним актом та 74 провадження – закрито[83].

У 2023 році за вказаною статтею зареєстровано 189 кримінальних провадження, з яких: у 36 провадженнях особам повідомлено про підозру; 25 проваджень спрямовано до суду з обвинувальним актом та 60 проваджень – закрито[84].

У 2024 році таких проваджень зареєстровано – 107, з яких: у 26 провадженнях особам повідомлено про підозру; 12 проваджень спрямовано до суду з обвинувальним актом та 12 проваджень – закрито[85].

За 2025 рік зареєстровано 95 кримінальних проваджень, з них: повідомлено про підозру у 24 провадженнях, спрямовано до суду — 16 проваджень та закрито 13 проваджень[86].

Поширеність таких фактів, невдоволеність суспільства та воєнний стан стало рушійною силою для законодавчих змін. Саме ці зміни є соціально-обумовленими, яких потребувало час та суспільство.

Разом з цим, чинна редакція ст.201-2 КК України потребує удосконалення. По-перше, необхідно зменшити мінімальну межу для притягнення до кримінальної відповідальності. 582 тисячі 400 гривень (станом на 2026 рік) це досить завелика сума для притягнення до відповідальності осіб, які наживаються на стражданнях інших, порівняно з кримінальними правопорушеннями проти власності, де сума значно менша (3328 грн. – станом на 2026 рік).

Ці та інші законодавчі зміни більш детально розглянемо у другому та третьому розділах дисертаційного дослідження.

Висновки до розділу 1

Жахливі події, які відбуваються в Україні з 2014 року (анексія Автономної республіки Крим та утворення невизнаних республік так званих ЛНР та ДНР), а також повномасштабне вторгнення на нашу територію сусідньої держави 24 лютого 2022 року, призвело до певних змін, як у самому суспільстві, так і в українському законодавстві.

В нових і незвичних для країни умовах, а саме під час дії воєнного стану, Верховною Радою України прийнято низку законів щодо удосконалення кримінально-правового регулювання суспільних відносин.

Одним із таких законів є: Закон України від 24 березня 2022 року № 2155- IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», який набрав чинності 03 квітня 2022 року.

Вказаним Законом Кримінальний кодекс України доповнено статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Прийняття даного закону є соціально-обумовленим в умовах сьогодення.

Соціальна обумовленість – це залежність від певних умов, обставин, причин, породжена суспільством та існуюча у ньому.

В ході дослідження, яке проводиться в цьому напрямі, виявляються потреби суспільства в певному виді правового регулювання і пояснюється вибір юридичних засобів їх задоволення.

Отже, певні зміни, які відбуваються в суспільному житті, потребують правового регулювання, що повною мірою відобразить потреби й інтереси суспільства.

Щодо соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, то на нашу думку, така

правова норма в Кримінальному кодексі України відображає потреби й інтереси суспільства та є необхідною в регулюванні суспільних відносин, не дивлячись на те, що є вчені, які дотримуються думки, що така правова норма є непотрібною в Кримінальному Законі.

Воєнний стан в Україні призвів не лише до змін українського законодавства, а і до змін потреб самого суспільства. Так, в Україні багато людей потребує допомоги (забезпечення житлом, одягом, ліками тощо). Добре, що є люди, як з України, так і з інших країн, які надають таку допомогу. Проте, така допомога не завжди доходить до тих, хто її дійсно потребує або не в повному обсязі. Є люди, які порушують норми закону та наживаються на чужому горі, розпродують гуманітарну допомогу або іншим чином розпоряджаються нею на власний розсуд, отримуючи за це гроші.

Це призвело до зростаючого незадоволення в суспільстві, що в подальшому викликало необхідність прийняття саме спеціальної кримінальної норми, яка б регулювала відносини у сфері незаконного використання гуманітарної допомоги. Саме ці зміни є соціально-обумовленими, яких потребувало час та суспільство. Інше питання, що дана норма може потребувати змін в подальшому.

Звісно, норми чинної статті 201-2 КК не є досконалими і потребують внесення до них певних змін, так як і саме суспільство і їх відносини в процесі свого розвитку.

РОЗДІЛ 2

КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ, БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ

2.1. Об'єкт незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Спершу, ніж перейти до об'єкту незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, необхідно зрозуміти, що взагалі означає кримінально-правовий аналіз будь-якого кримінального правопорушення.

Саме слово аналіз – це метод наукового дослідження предметів, явищ та іншого шляхом розкладу, розчленування їх у думці на складові частини; синтез, розгляд чого-небудь[4].

Аналізуючи дане поняття, можна таким чином сформулювати визначення кримінально-правового аналізу кримінального правопорушення.

Кримінально-правовий аналіз кримінального правопорушення – це метод наукового дослідження складових частин кримінального правопорушення.

Склад злочину – у кримінальному праві сукупність передбачених законом ознак, що характеризують певне діяння як конкретний вид злочину. Склад злочину є необхідною підставою кримінальної відповідальності. Склад злочину містить чотири групи ознак: які визначають об'єкт злочину, його об'єктивну сторону, суб'єкт злочину і суб'єктивну сторону. Склад злочину описано в диспозиціях статей Особливої частини КК; водночас загальні для всіх (або багатьох) ознаки й положення вказано у статтях Загальної частини КК. Відсутність хоча б однієї з ознак складу злочину, свідчить про його відсутність у діях особи в цілому і не тягне за собою кримінальної відповідальності за дане діяння[144].

Тобто, склад кримінального правопорушення – це сукупність пов'язаних між собою ознак, які визначають об'єкт кримінального правопорушення, його об'єктивну сторону, суб'єкт кримінального правопорушення і суб'єктивну сторону. І якщо в діях особи не має хоча б однієї ознаки, кримінальне правопорушення відсутнє, такого правопорушення не існує, і відповідальність за Кримінальним кодексом не настає.

Отже, об'єкт кримінального правопорушення – це один із складових елементів складу кримінального правопорушення, який в сукупності з іншими ознаками визначає діяння як кримінально-каране.

Об'єкт кримінального правопорушення – елемент складу кримінального правопорушення, що поєднує в собі ознаки, які характеризують те, проти чого спрямоване кримінальне правопорушення. До ознак об'єкта кримінального правопорушення як елемента складу кримінального правопорушення належать: 1) об'єкт як ознака складу кримінального правопорушення (об'єкт кримінального правопорушення у власному, вузькому значенні); 2) предмет кримінального правопорушення; 3) потерпілий від кримінального правопорушення. При цьому лише об'єкт кримінального правопорушення у власному, вузькому значенні є обов'язковою ознакою цього елемента складу кримінального правопорушення; предмет кримінального правопорушення і потерпілий від кримінального правопорушення є його факультативними ознаками[144].

В науці кримінального права є різні підходи до розуміння об'єкта кримінального правопорушення. В якості об'єкта розглядають: суспільні відносини; охоронювані інтереси та блага людини, суспільства, держави; соціальні блага; соціальні цінності.

Розглянемо кожен підхід. Почнемо з охоронюваних інтересів.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 01.12.2004 року дав визначення поняттю «охоронюваний законом інтерес»: це — прагнення до користування конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом, який

зумовлений загальним змістом об'єктивного права і прямо не опосередкований у суб'єктивному праві простий легітимний дозвіл, що є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони з метою задоволення індивідуальних і колективних потреб, які не суперечать Конституції і законам України, суспільним інтересам, справедливості, добросовісності, розумності та іншим загальноправовим засадам[144].

Благо – спільне поняття для визначення позитивної цінності; предмет чи явище, що задовольняє певні людські потреби, які відповідають інтересам, цілям і прагненням людей[81].

Стаття 3 Конституції України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, найвищою соціальною цінністю[99].

Такі поняття, як інтерес, благо та цінність не можуть існувати окремо один від одного, вони взаємопов'язані між собою.

На нашу думку, розглядати об'єкт кримінального правопорушення через інтерес, благо чи цінність є не те, що не правильним, а скоріше за все, неповним, звуженим, що не відображає всіх структурних елементів.

Орловський Р.С. пропонує таке визначення об'єкту кримінального правопорушення.

Об'єкт кримінального правопорушення є одним з обов'язкових елементів загального складу кримінального правопорушення, обов'язковою ознакою якого є охоронювані суспільні відносини, що регулюються відповідними нормами. Суспільні відносини як обов'язкова ознака об'єкта загального складу кримінального правопорушення становлять не просто набір елементів, а взаємоузгоджену систему, яка складається з суб'єктів, предмета та соціального зв'язку. Коли під час посягання спричиняється шкода одному із елементів цих відносин – вона неодмінно буде спричинитися всім іншим елементам[113].

В дисертаційній роботі розглядатимемо об'єкт кримінального правопорушення саме з цієї точки зору як найбільш поширену в теорії кримінального права.

Розібравшись в об'єкті кримінального правопорушення, можна перейти до об'єкту незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Стаття 201-2 КК України міститься у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

За способом повноти викладу норми диспозиції статті 201-2 КК України відноситься до бланкетної – у статті або її частині містяться не всі елементи норми права.

Бланкетна диспозиція описує склад кримінального правопорушення, а для повного визначення його ознак відсилає до норм інших галузей права або інших підзаконних актів.

Тобто, для кваліфікації за ст. 201-2 КК України необхідно звернутися до ЗУ «Про гуманітарну допомогу», ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації», а також інших законів та підзаконних нормативно-правових актів.

В кримінальному праві найбільш поширеною класифікацією об'єктів є по вертикалі та по горизонталі.

При класифікації об'єктів по вертикалі виділяють: загальний об'єкт; родовий об'єкт; видовий (безпосередній) об'єкт.

Уся сукупність суспільних відносин, що охороняється кримінальним законом від кримінальних правопорушень, є загальним об'єктом кримінального правопорушення. Загальний об'єкт на кожен окремий визначений момент часу є стабільним, але з плином часу є динамічним, оскільки внаслідок змін у кримінальному законі окремі суспільні відносини можуть додаватися до нього (братися під кримінально-правову охорону), а інші – вилучатися з нього (виводитися з-під кримінально-правової охорони)[144].

Обсяг загального об'єкта кримінального правопорушення на кожний окремо взятий момент часу свідчить, зокрема, про обсяг криміналізації у відповідному кримінальному законі і, загалом, про стан здійснення кримінально-правової політики в державі. У межах загального об'єкта

виділяються родові об'єкти кримінальних правопорушень – виокремлені групи однорідних або тотожних суспільних відносин, що охороняються нормами одного інституту Особливої частини кримінального права від однорідних кримінальних правопорушень[144].

Загальний об'єкт – це всі наявні суспільні відносини, які охороняються КК України.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України виступають суспільні відносини у сфері господарської діяльності.

У межах родових об'єктів виділяються безпосередні об'єкти кримінальних правопорушень – суспільні відносини, що є об'єктом кожного окремого виду одиничного кримінального правопорушення, передбаченого окремою статтею Особливої частини КК. Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення підлягає встановленню у правозастосовній діяльності і впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення[144].

Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Класифікація по горизонталі проводиться на рівні безпосереднього об'єкту та виділяють: основний безпосередній об'єкт; додатковий безпосередній об'єкт та факультативний безпосередній об'єкт.

Основним безпосереднім об'єктом є об'єкт, який визначає суспільну небезпеку конкретного діяння, входить в характеристику складу конкретного кримінального правопорушення та визначає його місце в системі родового та загального об'єктів[100].

Киричко В.М. пропонує визнавати основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК, суспільні відносини в сфері господарської діяльності, які забезпечують своєчасне і належне надання гуманітарної допомоги її набувачам[97].

Характер суспільної небезпечності зазначених у ст. 201-2 КК дій визначається тим, що внаслідок їх вчинення заподіюється або може бути заподіяна істотна шкода у вигляді ненадходження або несвоєчасного надходження до набувачів гуманітарної допомоги[97].

На нашу думку, вдале визначення, проте його хочеться трохи доповнити та дещо змінити.

Безпосереднім об'єктом даного кримінального правопорушення слід визнавати суспільні відносини у сфері господарської діяльності, пов'язані з ввезенням, обліком, а також цільовим використанням гуманітарної допомоги та благодійних пожертв благодійними організаціями, іншими благодійниками та бенефіціарами.

Чому саме цими суб'єктами, тому що саме вони вказані в статті 4 ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Відповідно до якої суб'єктами благодійної діяльності є благодійні організації, які утворені та діють відповідно до цього Закону, а також інші благодійники та бенефіціари[122].

Згідно п. 1 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації» бенефіціаром є набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених цим Законом[122].

Бенефіціарами благодійних організацій можуть бути також будь-які юридичні особи, що одержують допомогу для досягнення цілей, визначених цим Законом[122].

Про цільове використання також йдеться у вищевказаному Законі та ЗУ «Про гуманітарну допомогу».

Стаття 3 ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації» визначає, що цілями благодійної діяльності є надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності, визначених

цим Законом, а також розвиток і підтримка цих сфер у суспільних інтересах[122].

В ЗУ «Про гуманітарну допомогу» визначено, що цей Закон визначає правові, організаційні, соціальні засади отримання, надання, оформлення, розподілу і контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги та сприяє гласності і прозорості цього процесу[131].

Використовувати благодійні пожертви та гуманітарну допомогу можна лише для задоволення потреб суспільства, яке опинилося в складних життєвих обставинах.

Серед вчених висловлюється припущення відносно доцільності віднесення незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, вчиненого з використанням службового становища, до числа корупційних кримінальних правопорушень. Адже, мета такого діяння, так само, як і мета корупційних кримінальних правопорушень – це незаконне збагачення[1].

Вважаємо, що цього не слід робити, так як дії службових осіб кваліфікуються за ст. 201-2 КК України і додатково за статтями, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, які і так відповідно до примітки ст. 45 КК України віднесені до корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

На думку таких вчених, як Дудоров О.О., Мовчан Р.О. та ін. **основним безпосереднім об'єктом** аналізованого злочину є підстави визнати **відносини власності**.

На їх думку, якщо б у вчиненому не вбачались ознаки цього кримінального правопорушення (зокрема, через відсутність спеціального суб'єкта), то чи не всі дії, зазначені в чинній редакції ст. 201-2 КК, за умови встановлення ознак протиправності і безоплатності, діставали б оцінку на

підставі інших статей КК про відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності. При чому це були б як норми про «розкрадання» (ст. 191 КК) – корисливі кримінальні правопорушення, пов'язані з оберненням чужого майна на свою користь чи користь інших осіб, так і ст. 192 КК «Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою»[112].

Вчені роблять висновок щодо неправильного вирішення вітчизняним законодавцем питання про антисуспільну спрямованість аналізованого посягання[112].

Не можемо погодитися з вказаною думкою.

По перше, **предметом** цього кримінального правопорушення виступає гуманітарна допомога, благодійні пожертви та безоплатна допомога, визначення яких містяться в ЗУ «Про гуманітарну допомогу» і ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Надання такої допомоги та пожертв пов'язане з благодійною діяльністю благодійних організацій.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації» (далі Закон), благодійною діяльністю є добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара[122].

Пункт 3 ч. 1 ст. 1 Закону дає визначення благодійній організації, відповідно до якого, нею є юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених цим Законом, як основну мету її діяльності[122].

Метою благодійних організацій не може бути одержання і розподіл прибутку серед засновників, членів органів управління, інших пов'язаних з ними осіб, а також серед працівників таких організацій (частина перша ст. 11 Закону № 5073)[122].

Разом з тим, в частині 4 ст. 16 Закону «Про благодійну діяльність та благодійні організації» вказано, що благодійні організації мають право здійснювати господарську діяльність без мети одержання прибутку, що сприяє досягненню їх статутних цілей[122].

Отже, благодійна організація може здійснювати господарську діяльність, проте, лише на некомерційній основі (без мети одержання прибутку) для досягнення статутних цілей.

На нашу думку, такі дії представників благодійних організацій, пов'язані з незаконним продажем товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, буде порушенням норми здійснення ними неприбуткової господарської діяльності.

Саме тому, є цілком логічним та доцільним розміщення ст. 201-2 КК України у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

При цьому, не можемо не погодитися з тією думкою, що склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України схожий з кримінальними правопорушеннями проти власності.

Разом з цим, ст. 201-2 КК України має власний спеціальний предмет - товари (предмети) гуманітарної допомоги, благодійні пожертви та безоплатна допомога.

В тому випадку, якщо незаконний продаж (укладення інших правочинів) не пов'язаний з вищезазначеними предметами, то відповідальність за ст. 201-2 КК України не настає. Особа буде нести відповідальність, при встановленні всіх необхідних ознак, за скоєне кримінальне правопорушення проти власності.

І навіть, якщо такий продаж (укладення інших правочинів) певним чином пов'язаний з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами та безоплатною допомогою, то не у всіх випадках дії особи будуть кваліфікуватися за ст. 201-2 КК України.

Так, наприклад, якщо особа зробила об'яву в Інтернеті щодо продажу товарів (предметів) гуманітарної допомоги, але при цьому, отримавши грошові кошти за товар, не надсилає його покупцю.

Звісно, в такому разі, особа порушує одразу не одну норму права.

По-перше, гуманітарна допомога не може продаватися (іншим чином надаватися на платній основі), так як вона надається виключно безоплатно.

По-друге, особа завідомо діє шляхом обману, так як продає неіснуючий товар.

Дії особи, при встановленні всіх обставин, будуть кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 190 КК України.

Приведемо приклад з судової практики. Шевченківським районним судом м. Чернівці у справі № 727/9617/22 (провадження № 1-кп/727/123/23) встановлено, що неповнолітній ОСОБА_3, в березні 2022 року, спільно із неповнолітньою особою, переслідуючи корисливу мету, направлену на заволодіння чужим майном шляхом обману та зловживання довірою, використовуючи мобільний пристрій, під'єднаний до всевітньої мережі загального доступу Інтернет в даній мережі, фотознімки неіснуючих у них товарів, а саме військової амуніції та завантажили їх на свій персональний мобільний пристрій, при цьому, для втілення свого злочинного умислу в соціальній мережі «Instagram» створили декілька Інтернет магазинів з продажу військової амуніції. Зокрема, користуючись створеними сторінками, розмістили завантажені фотознімки різного виду військової амуніцію на вказану сторінку, видаючи її як таку, що належить їм[67].

В подальшому неповнолітній ОСОБА_3 спільно із неповнолітньою особою, заволоділа грошовими коштами потерпілих шляхом отримання їх в якості оплати за товари, не надсилаючи їх покупцям[67].

Неодноразові дії Особи_3 кваліфіковані за ч.1 ст. 190 та ч. 2 ст. 190 КК України як заволодіння чужим майном шляхом обману (шахрайстві) та

заволодіння чужим майном шляхом обману (шахрайстві), вчиненому повторно[67].

В даному випадку ми бачимо, що об'єктом посягання є суспільні відносини проти власності, а предметом – чуже майно (тут грошові кошти). Також маємо зовсім інші об'єктивну та суб'єктивну сторони, а також суб'єкта, але про це поговоримо трохи згодом.

Також є випадки, коли предмет може збігатися (наприклад товари гуманітарної допомоги), при цьому, об'єктом будуть виступати суспільні відносини проти власності, таким чином маємо і інші ознаки складу кримінального правопорушення та зовсім іншу правову кваліфікацію.

Так, наприклад, Шумським районним судом Тернопільської області у справі № 609/423/23 (1-кп/609/64/2023) встановлено, що ОСОБА_4 в період з 12.03.2022 по 25.06.2022 включно отримала від громадянки України ОСОБА_10, предмети гуманітарної допомоги, а саме: продукти харчування, одяг, взуття, лікарські засоби та засоби особистої гігієни для їх сортування та доставляння до фактичного місця призначення вказаного в деклараціях про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою[69].

В подальшому, з метою власного безпідставного збагачення та незаконної наживи, ОСОБА_4 за попередньою змовою з ОСОБА_5, діючи з корисливих мотивів, усвідомлюючи протиправність свого діяння, шляхом обману та зловживання довірою, не доставила предмети гуманітарної допомоги за місцем призначення, розпорядившись ними на власний розсуд, чим завдали потерпілому збитків на загальну суму 367 846, 48 гривень[69].

Крім того, серед предметів гуманітарної допомоги виявлено лікарські засоби, що містять особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких обмежено, які ОСОБА_4 та ОСОБА_5 зберігали в гаражних приміщеннях без мети збуту, а частину наркотичних засобів ОСОБА_4 зберігала за місцем свого проживання[69].

Дії ОСОБА_4 та ОСОБА_5 кваліфіковані за ч.3 ст.190, ч.3 ст.309 Кримінального кодексу України (заволодіння чужим майном, вчинене у великих розмірах за попередньою змовою групою осіб, шляхом зловживання довірою та незаконне придбання, зберігання наркотичних засобів та психотропних речовин в особливо великих розмірах, вчинених за попередньою змовою групою осіб)[69].

Що стосується зберігання наркотичних засобів, то тут не може бути сумнівів щодо правової кваліфікації, а ось предмети гуманітарної допомоги, такі як: продукти харчування, одяг, взуття та засоби особистої гігієни можуть бути предметом ст. 201-2 КК України. Проте кваліфікація за вказаною статтею не є можливою, так як діяння охоплює об'єктивну сторону зовсім іншого кримінального правопорушення.

Також є випадки кваліфікації за ст. 191 КК, коли предметом виступає гуманітарна допомога.

Так, вироком Першотравневого районного суду м.Чернівців від 21.02.2024 у справі № 725/1016/23 встановлено, що особа, використовуючи надані службові повноваження, в умовах воєнного стану, незаконно заволоділа отриманими в якості гуманітарної допомоги від Благодійного фонду "Шехеразаде" лікарськими засобами, які перебували у її віданні, чим спричинила ОКНП «Чернівецька ОКЛ» матеріальну шкоду у особливо великих розмірах на загальну суму 1013713,45 грн, яка у шістсот і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян на день вчинення злочину[46].

Дії особи кваліфіковані за ч.5 ст.191 КК України як заволодіння майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, що вчинена у особливо великих розмірах, в умовах воєнного стану[46].

Кваліфікація саме така, тому що предмет хоч і збігається, проте об'єктивна сторона злочину зовсім інша — заволодіння майном, яка у ст. 201-2 КК не передбачена.

Тепер більш детально розглянемо **предмет** кримінального правопорушення, передбаченого 201-2 КК України.

Як вже зазначалося, **предметом** вказаного кримінального правопорушення є гуманітарна допомога, благодійні пожертви та безоплатна допомога.

Так, у статті 1 ЗУ "Про гуманітарну допомогу" зазначено наступне:

- **безоплатна допомога** (пересилка, виконання робіт, надання послуг) - надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам гуманітарної допомоги[131].

Так, наприклад, Вироком Ямпільського районного суду Сумської області у справі № 590/1173/23 встановлено, що ОСОБА_3, діючи з метою особистого збагачення та в інтересах третіх осіб, з корисливих мотивів у лютому 2023 році вступив у злочинну змову з військовослужбовцем (далі Особа 1), досудове розслідування щодо якого здійснюється в окремому провадженні[70].

08.03.2023 Особа_3 виступила в ролі пособника, а саме, допомогла Особі 1 транспортувати на власному автомобілі «FIAT» тютюнові вироби RALL MALL NANO AMBER у кількості 150 тисяч цигарок (7500 пачок), отримані від представників ПрАТ «АТ Тютюнова компанія «В.А.Т.-Прилуки» як благодійна допомога для прикордонного загону[70].

09.03.2023 Особа_3 разом з Особа 1 завантажила 7080 пачок вказаної продукції до автомобілю марки Volkswagen Transporter T5, який перебував у користуванні Особа 1, не передавши їх до прикордонного загону.

Отримавши у вільне володіння та власність тютюнові вироби у кількості 7080 пачок RALL MALL NANO AMBER, Особа 1 особисто здійснив продаж 7080 пачок вказаної продукції, отримавши взамін грошові кошти, частину з яких в сумі 1000 доларів США за надання послуг з пособництва до вчинення злочину передав ОСОБА_3[70].

Відповідно довідки ПрАТ «АТ Тютюнова компанія «В.А.Т.-Прилуки» вартість 7080 пачок вказаної продукції складає 640 527, 60 грн.

02.05.2023 року Особа 3 повторно за попередньою змовою з Особа 1 на власному автомобілі «FIAT» здійснив транспортування наступної партії тютюнових виробів з ПрАТ «АТ Тютюнова компанія «В.А.Т.-Прилуки» PALL MALL NANO AMBER у кількості 150 000 тисяч цигарок (7500 пачок), при цьому 7500 пачок вказаної продукції не передали до підрозділів прикордонного загону, розвантаживши їх до автомобілю марки Volkswagen Transporter T5[70].

В подальшому Особа 1 особисто здійснив продаж 7500 пачок вказаної продукції PALL MALL NANO AMBER, отримавши взамін грошові кошти, частину з яких в сумі 1000 доларів США за надання послуг з пособництва до вчинення злочину передав ОСОБА_3[70].

Відповідно довідки ПрАТ «АТ Тютюнова компанія «В.А.Т.-Прилуки» вартість 7500 пачок вказаної продукції складає 678 525, 00 грн.

Дії ОСОБА_3 кваліфіковані за ч.5 ст.27, ч.3 ст.201-2 КК України (пособництво до продажу товарів (предметів) безоплатної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому в значному розмірі, за попередньою змовою групою осіб під час воєнного стану)[70].

Відповідно до статті 1 ЗУ "Про гуманітарну допомогу", **гуманітарна допомога** - цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту[131].

Розглянемо один із вироків. Так, наприклад, вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області у справі № 344/16505/22 від 23.10.2023 встановлено, що ОСОБА_11, будучи волонтером та засновником Благодійної організації «Міжнародний благодійний фонд «Медична фундація», вступив у злочинну змову із волонтером ОСОБА_12 щодо незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги та діючи за попередньою змовою групою осіб, з корисливих мотивів, незважаючи на обов'язок безоплатної передачі таких товарів військовим формуванням, здійснювали їх продаж за грошові кошти, в результаті чого отримували прибуток для власного збагачення[24].

А саме, протягом липня-серпня 2022 року, ОСОБА_11 спільно з ОСОБА_12 здійснювали продаж транспортних засобів, які ввезені на територію України в якості гуманітарної допомоги та призначалися для подальшої передачі на потреби військовим[24].

Внаслідок здійснення протиправної діяльності щодо продажу товарів гуманітарної допомоги (транспортних засобів), ОСОБА_11 та ОСОБА_12 отримали прибуток на загальну суму 466 015 гривень[24].

Неодноразові дії ОСОБА_11 та ОСОБА_12 кваліфіковані за ч.3 ст. 201-2 КК України як продаж товарів гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому в значному розмірі за попередньою змовою групою осіб під час воєнного стану[24].

Відповідно до ст. 6 ЗУ "Про гуманітарну допомогу" не відносяться до гуманітарної допомоги підакцизні товари, крім:

Не відносяться до гуманітарної допомоги підакцизні товари, крім:

- автомобілів швидкої медичної допомоги, легкових автомобілів спеціального призначення для Міністерства внутрішніх справ України, органів Національної поліції[131];

- транспортних засобів, що надходять у період проведення антитерористичної операції, здійснення заходів, необхідних для забезпечення

оборони України, безпеки населення та захисту інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, для отримання і використання Збройними Силами України, Міністерством внутрішніх справ України, Державною спеціальною службою транспорту, Національною поліцією України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Державною міграційною службою України, Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України, іншими державними органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони України, а також для використання військовослужбовцями з метою забезпечення проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації. У такому випадку державні органи, які входять до складу сектору безпеки і оборони України, мають статус отримувача гуманітарної допомоги, а з моменту використання таких транспортних засобів - статус набувача гуманітарної допомоги[131];

- транспортних засобів, призначених для перевезення більше восьми осіб, та автомобілів, обладнаних для перевезення осіб з інвалідністю з ураженням опорно-рухового апарату та інших маломобільних груп населення, що передаються для використання установам соціального захисту населення, надавачам соціальних послуг, внесеним до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, прийомним сім'ям та дитячим будинкам сімейного типу, закладам охорони здоров'я, реабілітаційним закладам незалежно від форми власності чи фізичним особам - підприємцям, які у встановленому законом порядку одержали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики та/або мають право на надання реабілітаційної допомоги, з якими головний розпорядник бюджетних коштів уклав договір про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, закладам охорони здоров'я, що належать до сфери управління суб'єктів сектору безпеки і

оборони, закладам освіти, громадським об'єднанням осіб з інвалідністю, підприємствам та організаціям, заснованим ними, громадським організаціям та іншим об'єднанням ветеранів війни, а також транспортних засобів, призначених для Товариства Червоного Хреста України, його обласних і місцевих організацій із статусом юридичної особи, через які це товариство здійснює свою діяльність відповідно до Статуту Товариства Червоного Хреста України та Закону України "Про Товариство Червоного Хреста України"[127];

- легкових автомобілів, які на момент ввезення на митну територію України були вперше зареєстровані не пізніше ніж вісім років тому, з об'ємом двигуна не більш як 1800 куб. см, що отримуються органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, обласною, Київською, Севастопольською міською державною адміністрацією для подальшої передачі особам з інвалідністю, які перебувають у встановленому порядку на обліку для отримання спеціального автотранспорту, на строк, визначений законодавством. У такому випадку зазначені органи виконавчої влади мають статус отримувача гуманітарної допомоги[131];

- транспортних засобів спеціального та спеціалізованого призначення (крім таксі, автомобілів інкасації) для підприємств, установ та організацій, що утримуються за рахунок бюджетів, уповноважених ними державних установ та органів місцевого самоврядування для забезпечення соціально-економічних потреб територіальних громад[131].

До товарів гуманітарної допомоги спеціально уповноваженими державними органами з питань гуманітарної допомоги також можуть бути віднесені:

- аудіо- та відеотехніка, призначена відповідно для сліпих і глухих, аудіо- та відеокасети з навчальними, соціальними, реабілітаційними програмами, інформацією з фізичної культури та спорту осіб з інвалідністю, програмами для формування здорового способу життя, з лекціями нобелівських лауреатів[131];

- шоколад з начинкою та без неї, інші шоколадні вироби, що входять до новорічних і різдвяних подарунків, отриманих у термін за два місяці до відповідних свят[131];

- меблі, що передаються виключно для використання установам соціального захисту населення, державним закладам охорони здоров'я та навчальним закладам, громадським організаціям осіб з інвалідністю, Товариству Червоного Хреста України та його обласним організаціям, релігійним організаціям, що зареєстровані у порядку, передбаченому Законом України "Про свободу совісті та релігійні організації"[131];

- медико-соціальне обладнання та оснащення, що передається виключно реабілітаційним установам для осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, які мають відповідну ліцензію на надання реабілітаційних послуг, незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форм власності, за обов'язкової умови заборони його подальшого продажу[131].

В Україні на сьогодні запроваджено ефективні механізми для контролю гуманітарної допомоги.

Так, до 01.12.2023 пропуск на митну територію України товарів гуманітарної допомоги здійснювався відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 року № 174 «Про деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через Державний кордон України в умовах воєнного стану».

Згідно цієї постанови на період воєнного стану пропуск через митний кордон України гуманітарної допомоги здійснювався за місцем перетину митного кордону України шляхом подання в паперовій або електронній формі декларації, заповненої особою, що перевозить відповідний товар, за формою згідно з додатком 1 без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та без оформлення гарантійних листів, зазначених у абзаці п'ятому цього пункту[131].

01.12.2023 Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 року № 174 «Про деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через Державний кордон України в умовах воєнного стану» втратила чинність та запроваджено новий порядок. Постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 953 затверджений Порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, яким удосконалено механізм визнання товарів гуманітарною допомогою та контролю за їх використанням за цільовим призначенням.

На відміну від передбаченого постановою № 174, цей порядок передбачає зазначення в декларації номера отримувача в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги та унікального коду гуманітарної допомоги, наданого автоматизованою системою реєстрації гуманітарної допомоги (п.п. 4, 6 – 8 Порядку)[131].

Такі зміни є досить доречними та позитивними. Це в свою чергу посилить контроль за використанням товарів гуманітарної допомоги та зменшить кількість випадків незаконного їх продажу.

Разом з цим, необхідно забезпечити ефективну роботу автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги, яка діятиме за принципами прозорості та підзвітності на усіх етапах. Є важливим, щоб дана система включала б в себе дані про донорів (хто надає допомогу), отримувачів, набувачів (кому надається), вид та об'єм допомоги, а також про місце, де вона буде зберігатися.

На сьогодні така система вже працює на сайті: <https://good.gov.ua/>. Автоматизована система реєстрації гуманітарної допомоги забезпечує прозорість та ефективність управління гуманітарною допомогою в Україні, спрощує процес ввезення, обліку та контролю допомоги, сприяє швидкому проходженню митного контролю та гарантує цільове використання ресурсів.

Крім того, дана система сприяє підвищенню рівня довіри як з боку вітчизняних, так і з боку міжнародних донорів, а також полегшує роботу

правоохоронних органів при виявленні фактів незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги.

Відповідно до статті 6 ЗУ "Про благодійну діяльність та благодійні організації" **благодійною пожертвою** визнається безоплатна передача благодійником коштів, іншого майна, майнових прав у власність бенефіціарів для досягнення певних, наперед обумовлених цілей благодійної діяльності, відповідно до цього Закону[122].

Так, наприклад, Первомайським міськрайонним судом Миколаївської області у справі № 484/2348/23 від 18.05.2023 встановлено, що ОСОБА_3, будучи одним із засновників ГО «Територія Добра. Первомайськ», у період з 16.05.2022 по 01.02.2023, безоплатно отримала благодійну пожертву благодійника, громадянина США ОСОБА_11, на загальну суму 1 384 175,00 грн. на рахунок в платіжній системі PayPal, який прив'язаний до рахунку, відкритого у АТ КБ «Приват Банк»[44].

В подальшому, у період часу з 16.05.2022 по 01.02.2023, Особа_3 незаконно використала благодійну пожертву на загальну суму 436 756,56 грн. шляхом перерахування вказаних грошових коштів з платіжної системи PayPal, яка прив'язана до рахунку, відкритого у АТ КБ «ПриватБанк» на платіжну систему PayPal свого чоловіка ОСОБА_7, який не є учасником ГО «Територія Добра. Первомайськ», використавши благодійну пожертву на загальну суму 436 756,56 грн., з метою отримання прибутку, у значному розмірі, під час воєнного стану[44].

Дії ОСОБА_3 кваліфіковані за ч. 3 ст. 201-2 КК України (використання благодійних пожертв, з метою отримання прибутку, вчинене у значному розмірі, під час воєнного стану)[44].

Згідно статті 6 ЗУ "Про благодійну діяльність та благодійні організації" **благодійним грантом** визнається цільова допомога у формі валютних цінностей, яка має бути використана бенефіціаром протягом строку, визначеного благодійником.

Суми валютних цінностей благодійного гранту, цільове використання яких не відбулося протягом строку, визначеного благодійником, підлягають поверненню благодійнику як поворотна фінансова допомога.

До благодійних грантів застосовуються положення про благодійні пожертви, якщо інше не визначено законом[122].

Так, наприклад Вироком Деснянського районного суду м. Чернігова у справі № 750/10955/23 встановлено, що 16.03.2022 між гуманітарною організацією «ReliefAid», (Нова Зеландія) (далі - ГО «ReliefAid») та благодійною організацією «Благодійний фонд «Зелений Чорнобиль» (м. Київ) (далі - БО «БФ «Зелений Чорнобиль») укладено угоду про співпрацю у виконанні проекту, направлено на підтримку сімей, які постраждали від війни та конфлікту в Україні[13].

Відповідно до розділу I, пунктів 2.1, 3.3, 4.1 вказаної угоди ГО «ReliefAid» надає благодійну пожертву (благодійний грант) БО «БФ «Зелений Чорнобиль». Сторони використовують благодійний грант лише для виконання проекту та відповідно до умов, викладених в угоді. Грант не повинен використовуватися для будь-яких інших цілей без попередньої згоди сторін. Грант зберігається на банківському рахунку БО «БФ «Зелений Чорнобиль» та використовуватиметься нею для виконання проекту[13].

Згідно досягнутих домовленостей представник БО «БФ «Зелений Чорнобиль» ОСОБА_6, організував закупівлю та поставку дров мешканцям територіальних громад Чернігівського району, що постраждали внаслідок збройної агресії РФ на території України, а також особам, які перебувають у складних життєвих обставинах за рахунок благодійних пожертв ГО «ReliefAid», які надходять БО «БФ «Зелений Чорнобиль»[13].

В подальшому, ОСОБА_6 за попередньою змовою з ОСОБА_8, досудове розслідування відносно якого здійснюється в іншому кримінальному провадженні, діючи умисно, під час воєнного стану, у період часу з 21.02.2023 по 19.04.2023, шляхом організації укладання тристоронніх фіктивних договорів

на постачання дров, між ГО «ReliefAid», БО «БФ «Зелений Чорнобиль», представники яких не були обізнані про їх злочинні наміри, та фізичними особами-підприємцями, з метою отримання прибутку, використав благодійні пожертви ГО «ReliefAid», на загальну суму 1 791 000 грн., що більше ніж у триста п'ятдесят разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та є значним розміром[13].

Дії ОСОБА_6 кваліфіковані за ч.3 ст.201-2 КК України[13].

Дивлячись на судову практику, предметом вказаного правопорушення в більшості випадків виступає саме гуманітарна допомога.

Згідно даних Єдиного державного реєстру судових рішень у 2022-2025 роках судом винесено 63 вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України, з яких – 57, де предметом є гуманітарна допомога, це 90 відсотків від загальної кількості вироків.

Відповідно до ЗУ «Про гуманітарну допомогу», гуманітарна допомога є різновидом безоплатної допомоги.

Вказувати в диспозиції статті і гуманітарну допомогу і безоплатну допомогу, на нашу думку, недоцільно.

А такі різновиди безоплатної допомоги як пересилка, виконання робіт та надання послуг не можуть виступати предметами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201² КК України, оскільки ми не можемо їх продати чи іншим чином незаконно використати, отримавши за це прибуток, це не матеріальний предмет.

Стаття 201-2 КК України має спеціальний предмет, тому в тому випадку, якщо не буде доведено, що предмети (товари) є гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою, то відповідальність за цією статтею не настає.

Так, вирок Дарницького районного суду м. Києва від 05.04.2024 у справі № 753/13638/22 особу в пред'явленому обвинуваченні за ч. 3 ст. 201-2 КК України визнано невинуватим та виправданим на підставі п. 3 ч. 1

ст. 373 КПК України за недоведеністю в діянні останнього складу даного кримінального правопорушення[11].

При дослідженні протоколу обшуку та перегляді додатку до протоколу судом встановлено, що орган досудового розслідування, вилучаючи майно, яке знаходилось на складі за адресою: АДРЕСА_4, жодним чином його не ідентифікував, а лише вказав кількість, без опечатування. Вказане, на переконання суду, не дає підстав беззаперечно стверджувати, що вилучені під час обшуку бронезилети, платини та засоби індивідуального захисту, належать до гуманітарної допомоги[11].

Між тим, стороною захисту в судовому засіданні було надано письмові докази - контракти, які підтверджують той факт, що ДП ДГЗП «Спецтехноекспорт» також закуповувало у іноземних компаніях за власні кошти військове спорядження, яка не було гуманітарною допомогою, а тому мало право розпоряджатися ними, діючи згідно чинного законодавства[11].

У своєму рішенні суд прийшов до висновку про необхідність виправдання ОСОБА_2 на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК України, оскільки сторона обвинувачення не довела, що в діянні останнього є склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України[11].

Ми бачимо, що сторона обвинувачення не надала доказів, які підтверджували б той факт, що предметом є гуманітарна допомога, що в свою чергу призвело до виправдання особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України.

«Предмети, що юридично не мають такого статусу, не можуть розглядатись як гуманітарна допомога, – навіть якщо вони, як і предмети гуманітарної допомоги, спрямовуються на здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони у зв'язку з військовою агресією рф проти України, цивільного захисту населення та його повсякденних потреб. Це не означає наявності прогалини у кримінальному законі, оскільки вчинення дій, зазначених у ст. 201-2 КК, із предметами, що не належать до гуманітарної

допомоги чи благодійних пожертв, може кваліфікуватися за статтями КК про кримінальні правопорушення проти власності, кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності тощо»[97].

Так, Вироком Солом'янського районного суду м. Києва від 05.11.2024 у справі №760/10510/23 встановлено, що особа, обіймаючи посаду ГО «Жіночий Ветеранський Рух», пов'язану із виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, використовуючи свої службові повноваження, в період з 27.09.2022 по 29.12.2022, діючи у своїх інтересах, привласнила грошові кошти у сумі 395 000 грн., шляхом перерахування їх з благодійного рахунку, який призначений для надання гуманітарної допомоги військовим та цивільним, які постраждали внаслідок агресії російської федерації на рахунок ФОП «ОСОБА_11». Загальна сума завданої матеріальної шкоди Громадській організації «Жіночий Ветеранський Рух» становить 395 000 гривень, що є великим розміром[58].

Дії особи кваліфіковані за ч.4 ст.191 КК України, як привласнення чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, вчинене у великих розмірах, в умовах воєнного стану[58].

Дії особи могли бути кваліфіковані за ст. 201-2 КК, якби ці кошти були, наприклад, благодійним грантом.

Не менш важливу деталь стосовно предмету вказують Шевчук А.В. та Боднарук О.М., які акцентують увагу на поширених випадках, коли задля уникнення сплати митних платежів або з метою пришвидшення (спрощення) проходження митного контролю, недобросовісні підприємці чи волонтери ввозять придбані за власні кошти продукти харчування, речі, транспортні засоби тощо, оформлюючи їх як гуманітарну допомогу, зокрема для передачі ЗСУ, однак надалі залишають собі чи реалізують, мотивуючи це тим, що купівля відбувалася виключно за їх рахунок (а не за кошти, отримані у якості пожертв або благодійних внесків), і тому щиро переконані, що не порушують закон. Однак, на превеликий для них жаль, така діяльність є нічим іншим як

розкрадання гуманітарної допомоги, а тому охоплюється ст. 201-2 КК України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»[150].

Не можемо погодитися з такою думкою вчених, так як вважаємо, що в діях таких осіб наявні ознаки шахрайства, тому і відповідальність має бути за ст. 190 КК України.

Потерпілими у досліджуваному кримінальному правопорушенні можуть виступати фізичні чи юридичні особи, які здійснюють благодійну діяльність, надаючи гуманітарну допомогу чи збирають благодійні пожертви.

Відповідно до звіту судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022 рік, відомості про потерпілих осіб у кримінальних провадженнях за ст. 201-2 КК України, відсутні[91].

За 2023 рік такі відомості є, а саме: 1 юридична особа, заподіяна матеріальна шкода на суму 426000 гривень[92].

За 2024 рік потерпілим є також 1 юридична особа, заподіяна матеріальна шкода на суму 1319053 гривень[93].

І за 2025 рік потерпілим є також 1 юридична особа, заподіяна матеріальна шкода -536402 гривень[94].

На підставі вищевикладеного, зробимо певні висновки.

Стаття 201-2 КК України міститься у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини у сфері господарської діяльності, пов'язані з ввезенням, обліком, а також цільовим використанням гуманітарної допомоги та благодійних пожертв благодійними організаціями, іншими благодійниками та бенефіціарами.

Предметом цього кримінального правопорушення виступає гуманітарна допомога, благодійні пожертви та безоплатна допомога, визначення яких містяться в ЗУ «Про гуманітарну допомогу» і ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Не дивлячись на важливість цієї норми, вона все таки потребує змін. Пропонуємо прибрати з назви статті та диспозиції таке словосполучення як: «безоплатної допомоги», залишити лише «гуманітарної допомоги» та «благодійних жертв».

Відповідно до чинного законодавства України, гуманітарна допомога є різновидом безоплатної допомоги.

Не є доцільним вказувати в диспозиції статті і гуманітарну допомогу і безоплатну допомогу.

Крім того, вважаємо непотрібним зазначати в диспозиції такі категорії як «товари» та «предмети», оскільки перша призначена для купівлі і продажу, на відміну від гуманітарної допомоги, а друга взагалі є зайвою, що не потребує конкретики.

2.2. Об'єктивна сторона незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Перш ніж перейти до розгляду основного питання, необхідно з'ясувати, що означає «об'єктивна сторона кримінального правопорушення (злочину)».

Об'єктивна сторона злочину – обов'язковий елемент складу злочину – становить зовнішній вияв злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією або бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням і наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом та засобами вчинення злочину. Ці ознаки як О. с. з. властиві в цілому кожному злочину як явищу (факту) реальної дійсності[3].

Вищевказані ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення поділяються на дві групи: обов'язкові та факультативні. До обов'язкових ознак належить діяння (дія чи бездіяльність). Якщо діяння відсутнє, то і кримінального правопорушення не існує.

До факультативних ознак відносяться: суспільно небезпечні наслідки; причинно-наслідковий зв'язок між діянням та наслідками; а також ознаки, які характеризують умови, в яких було вчинено кримінальне правопорушення (місце, час, обстановка, спосіб, стан, знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення). Однак, факультативні ознаки стають обов'язковими для тих чи інших кримінальних правопорушень в тому випадку, коли без їх наявності діяння не набуває ознак певного виду правопорушення.

Об'єктивна сторона складу злочину завжди пов'язана із зовнішнім виявом суспільно небезпечної протиправної поведінки особи у формі дії або бездіяльності, яка супроводжується певним психічним станом такої особи. Це вольова поведінка, яка завдає або загрожує завдати шкоди тим чи іншим цінностям, які охороняються кримінальним законом[111].

З **об'єктивної сторони** ст. 201-2 відноситься до кримінальних правопорушень з матеріальним складом. Це означає, що окрім діяння,

обов'язковими її ознаками є наслідки та причинно-наслідковий зв'язок між діями та наслідками. Кримінальні правопорушення з матеріальним складом визнаються закінченими з моменту настання суспільно-небезпечних наслідків.

Яке ж діяння передбачає ст. 201-2. В диспозиції статті перераховані такі дії як: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном).

Як ми бачимо, об'єктивна сторона досліджуваного кримінального правопорушення виражається в дії, тобто в активній поведінці.

Розглянемо спочатку перший елемент дії – продаж.

Купівля-продаж – договір, згідно з яким продавець зобов'язується передати товар у власність покупцю, а покупець - прийняти товар і заплатити за нього певну грошову суму[4].

У осіб, які продають товари (предмети) гуманітарної допомоги не виникає права такого продажу, так як вони не є власниками і як відомо така допомога надається безоплатно. Тому такі дії вже є незаконними, так як вчиняються всупереч нормам чинного законодавства. Разом з тим, щоб вказані дії визнавалися ще і кримінально караними, необхідною умовою є наявність інших ознак, а саме: наслідки та причинний зв'язок.

Продаж може здійснюватися як через мережу Інтернет (відповідні сайти розміщення оголошень), так і через магазини, ринки чи просто з рук у невизначених для цього місцях.

Якщо звернутися до судової практики, то в Єдиному державному реєстрі судових рішень більшість вироків за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України саме за продаж гуманітарної допомоги.

Переважають випадки здійснення продажу транспортних засобів, військової амуніції, ліків, одягу та продуктів харчування.

Так, наприклад, Вироком Луцького міськрайонного суду Волинської області 23.02.2024 у справі № 161/508/24 встановлено, що обвинувачений ОСОБА_5, з метою отримання прибутку, під час воєнного стану, отримавши листи від БО БФ «Буран» та БО «Технологічна ідея» щодо перевезення із-за кордону на територію України транспортних засобів як гуманітарної допомоги на потреби Збройних Сил України, що були адресовані Державній митній службі України, та в яких зазначалися марка, модель, VIN-код, номерний знак транспортного засобу, анкетні дані особи водія, що здійснюватиме його перевезення, організував впродовж березня - липня 2023 року схему із реалізації на території України 15 транспортних засобів, ввезених як гуманітарна допомога[38].

В подальшому обвинувачений ОСОБА_5 в період березня-липня 2023 року, здійснив продаж 15 транспортних засобів, котрі ввезено із-за кордону на територію України в якості гуманітарної допомоги, загальна середня ринкова вартість яких, згідно висновків судових транспортно-товарознавчих експертиз, становить 6 379 804,33 грн., що відповідно до примітки ст. 201-2 КК України являється особливо великим розміром[38].

Дії обвинуваченого ОСОБА_5 кваліфіковані за ст.201-2 ч.3 КК України, як умисні дії, які виразились в продажі товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому в особливо великому розмірі під час воєнного стану[38].

Вказані автомобілі Особа _5 реалізовував фізичним особам підприємцям (ФОП), які здійснюють свою господарську діяльність на території станції технічного обслуговування та місць продажу автозапчастин[38].

Що стосується інших дій, таких як: використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, то їх можна розглядати як в широкому розумінні так і у більш вузькому.

В широкому розумінні такі дії можуть розглядатися як вчинення будь-яких незаконних дій з благодійними пожертвами або безоплатною допомогою, направлені на отримання будь-якої вигоди (розтрата, нецільове використання тощо).

В вузькому розумінні – такі дії, як розтрата та нецільове використання взагалі не будуть кваліфікуватися за ст. 201-2 КК України, так як законодавець не розкриває в чому полягає використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном.

На практиці, на нашу думку, такі дії будуть трактуватися більш ширше.

Як зазначають Дудоров О.О. та Мовчан Р.О., то під використанням майна (зокрема, визнаного гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами) слід розуміти вилучення в тій чи іншій формі його корисних властивостей для задоволення різноманітних потреб фізичної особи чи організації. Наприклад, якщо йдеться про грошові кошти, то їх використання може набувати вигляду внесення коштів як внеску в статутний фонд суб'єкта господарювання, поповнення його обігових коштів, купівлі корпоративних прав, фінансування виробництва (придбання потрібних матеріалів, обладнання і сировини), спрямування на ремонт належного винному чи його близьких житла, благоустрій земельної ділянки чи оплати навчання дітей тощо[110, с. 110].

Основна маса судових вироків стосуються саме продажу гуманітарної допомоги, однак, в Єдиному реєстрі судових рішень є вирок щодо використання благодійних пожертв.

Згідно даних Єдиного державного реєстру судових рішень за 2022 рік є 7 вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме: за продаж предметів гуманітарної допомоги, з яких: 4 – продаж транспортних засобів та 3 – продаж різних предметів гуманітарної допомоги (в тому числі військова амуніція, продукти, ліки тощо)[82].

За 2023 рік – 18 вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України, з яких: 15 – за продаж предметів гуманітарної допомоги (13 – продаж транспортних засобів та 2 – інше); 3 – використання благодійних пожертв.[83].

За 2024 рік – 15 вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України, з яких: 13 – за продаж предметів гуманітарної допомоги (12 – продаж транспортних засобів та 1 – інше); 2 – продаж товарів (предметів) безоплатної допомоги[84].

За 2025 рік – 22 вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України, з яких: 22 – за продаж предметів гуманітарної допомоги (20 – продаж транспортних засобів, 1 – медичні халати та 1 – продукти харчування)[85].

Так, вирокіом Київського районного суду міста Одеси 20.06.2023 у справі № 947/8718/23 встановлено, що ОСОБА_3, використовуючи «Telegram» канал у період часу з 06.04.2022 року по 21.08.2022 року отримав від громадян грошові кошти в загальній сумі 500 378 гривень, необхідні для потреб військовослужбовців Збройних сил України, якими розпорядився на власний розсуд та отримав прибуток, який згідно з п.2 примітки до ст.201-2 КК України у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та становить значний розмір[29].

Дії ОСОБА_3 кваліфіковані за ч.3 ст.201-2 КК України за кваліфікуючими ознаками використання благодійних пожертв, з метою отримання прибутку, вчинене у значному розмірі під час воєнного стану[29].

Як ми бачимо, то окрім самого діяння, для ст. 201-2 КК України необхідним є наслідок - прибуток у значному розмірі.

В примітці до статті зазначено, що дії вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян[100].

У 2022 році ця сума складала – 434 тисячі 175 гривень, у 2023 – 469 тисячі 700 гривень, у 2024 та у 2025 році – 529 тисяч 900 гривень, у 2026 році - 582 тисячі 400 гривень. Це досить завелика сума для притягнення до

відповідальності осіб, які наживаються на чужому горі, порівняно з кримінальними правопорушеннями проти власності (у 2022 році – 248,1 грн., у 2023 році – 268,4 грн., у 2024 – 302,8 грн. до 9 серпня 2024 року, а після - 3028 грн. та у 2025 році – 3028 грн., у 2026 — 3328 грн.).

На думку науковця Сергія Спільника, «кримінальна відповідальність повинна наставати незалежно від розміру НМДГ, на який завдано шкоду, особливо в умовах воєнного стану, коли дестабілізація всередині суспільства і держави може мати негативні глобальні наслідки»[140].

Ми вважаємо, що мінімальну межу для притягнення до кримінальної відповідальності необхідно зменшити, а не прибрати. Можливо навіть вказати такий же розмір як для кримінальних правопорушень проти власності. Це значно зменшить кількість випадків, коли за вчинення незаконних дій з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою дії особи кваліфікуються за відповідною статтею кримінальних правопорушень проти власності.

Крім того, доцільно доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення новою статтею, яка б передбачала відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних жертв, вартість яких не перевищує 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Місце, час, обстановка, спосіб, стан, знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони ст. 201-2 КК України. Проте, час є обов'язковою ознакою в ч. 3 ст. 201-2 КК України, так як кримінальне правопорушення вчиняється під час воєнного стану.

Разом з тим, як зазначає Корабель М.Г., віднесення умов воєнного стану до часу є помилковим, так як Законом України «Про правовий режим воєнного стану» регламентує особливий правовий режим, з визначення якого можна зробити висновок, що воєнний стан є обстановкою вчинення кримінального правопорушення. На його думку, редакція диспозиції досліджуваних статей КК

України потребує внесення змін у частині уточнення вчинення дій в умовах воєнного стану [98].

Погоджуємося з такою думкою та вважаємо, що в диспозиції третьої частини статті 201-2 КК України необхідно зазначити: «в умовах воєнного або надзвичайного стану», замість «під час надзвичайного або воєнного стану», як це вказано в інших статтях Кримінального Кодексу України (ст. ст. 114-2, 185, 186, 187, 189, 191).

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої вищезазначеної дії та коли фактично отримано прибуток у значному розмірі.

У разі відсутності фактичного отримання прибутку може мати місце замах на дане кримінальне правопорушення. У такому випадку дії особи будуть кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 15 та ст. 201-2 КК України.

Тобто, коли умисел особи був направлений на продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі, але при цьому особа не довела свій злочинний намір до кінця з причин, що не залежали від її волі, такі дії необхідно кваліфікувати за відповідною частиною ст. 15 та ст. 201-2 КК України.

Так, вироком Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області 20.02.2024 у справі № 130/235/24 встановлено, що ОСОБА_3, будучи членом благодійної організації "Міжнародний благодійний фонд "Героям Слава", який був створений невстановленими досудовим слідством особами з метою отримання прибутку від продажу гуманітарної допомоги у виді транспортних засобів, і які, діючи в порушення вимог Законів України «Про гуманітарну допомогу» та «Про благодійну діяльність та благодійні організації» розробили протиправну схему, за якою підшукані ними за кордоном автомобілі будуть завозитися на територію України, реєструватися в якості гуманітарної

допомоги, з послідуочим отриманням тимчасових реєстраційних талонів та державних номерних знаків, та незаконно продаватися за грошові кошти, без зняття з обліку[20].

У проміжок часу з 25 лютого 2023 року по 1 березня 2023 року ОСОБА_3, під час дії в країні воєнного стану, за попередньою змовою з особою, кримінальне провадження відносно якої виділене в окреме провадження та з іншими невстановленими досудовим слідством особами, з корисливих мотивів, з метою продажу гуманітарної допомоги у виді транспортних засобів в ході телефонних розмов спілкувався з невстановленими досудовим слідством особами, яким намагався продати автомобілі, які знаходились на майданчиках благодійного фонду у м. Жмеринка, маючи на меті отримати від їх незаконного продажу грошові кошти в загальній сумі 13 300 євро, що еквівалентно 519 702,82 гривень, що відповідно до пункту 2 примітки до статті 201-2 КК України у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян та становить значний розмір[20].

Обвинувачений ОСОБА_3 не довів кримінальне правопорушення до кінця з причин, не залежних від його волі, оскільки кримінальне правопорушення було припинено працівниками правоохоронних органів та зазначені автомобілі вилучені[20].

Дії ОСОБА_3 кваліфіковані за частиною третьою статті 15 - частиною третьою статті 201-2 КК України, тобто незакінчений замах на продаж предметів гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, вчинений у значному розмірі, за попередньою змовою групою осіб, під час воєнного стану[20].

Порівняємо об'єктивну сторону досліджуваного кримінального правопорушення з об'єктивною стороною кримінальних правопорушень проти власності.

Об'єктивна сторона цих кримінальних правопорушень не збігається і передбачає різні дії. Жодне кримінальне правопорушення проти власності не містить такої дії, як продаж. Використання та укладення інших правочинів щодо розпорядження таким майном не конкретизовано законодавцем, тому ми не можемо говорити, що такі дії охоплюють об'єктивну сторону кримінальних правопорушень проти власності. І знову ж таки, укладення правочинів один із проявів здійснення господарської діяльності.

Дійсно, кожна думка має право на своє існування, особливо, коли вона підкріплена правовими нормами та роз'ясненнями. Ми можемо погоджуватися з тією чи іншою думкою вчених, а можемо відстоювати свою. Так і з кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК.

Продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі є одним із проявів господарської діяльності.

В тому випадку, якщо дії особи не будуть охоплюватися ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК, особа буде нести відповідальність, у разі встановлення всіх обставин, за відповідною статтею кримінальних правопорушень проти власності (ст.ст. 185, 190, 191 КК України).

І «замінити» чи «підмінити» статтю 201-2 КК будь-якою статтею кримінальних правопорушень проти власності не можливо. У разі вчинення незаконних дій з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою, при встановленні всіх ознак складу кримінального правопорушення, застосовується спеціальна норма – ст. 201-2 КК. Норми, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності, у цьому випадку, будуть виступати загальними і застосовуватимуться при відсутності ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК.

Стаття 201-2 КК є необхідною в Кримінальному кодексі України як самостійна та спеціальна норма зі своїм спеціальним предметом, об'єктивною стороною та суб'єктом.

Разом з тим, дана норма потребує певних змін та уточнень. Зокрема, як вже зазначалося, необхідно зменшити мінімальну межу для притягнення до кримінальної відповідальності (вчинення у значному розмірі – 582 тисяч 400 гривень) та вказати такий же розмір як для кримінальних правопорушень проти власності – 3328 гривень.

Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнити новою статтею, яка б передбачала відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, вартість яких не перевищує 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (станом на 2026 рік – 3328 гривень).

Це значно зменшить кількість випадків, коли за вчинення незаконних дій з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою дії особи кваліфікуються за відповідною статтею кримінальних правопорушень проти власності.

На нашу думку, з диспозиції необхідно прибрати такі дії, як: «продаж» та «укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном».

Замість цього вказати «незаконне використання».

Продаж не охоплює всіх протиправних дій з гуманітарною допомогою. Крім продажу, гуманітарну допомогу можна, наприклад, обміняти.

Зазначати таку дію, як дарування, також не є логічним, бо його ознакою є безоплатність, тому не може йти мови про якусь користь для себе чи третіх осіб.

А що стосується «укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном», то така дія не може бути передбачена в кримінальному законі, так як це поняття цивільного законодавства.

Правочин завжди є правомірним, що і відрізняє його від неправомірної поведінки.

Розпоряджатися майном може лише власник, а гуманітарна допомога не перебуває у власності отримувачів. Фактично така допомога належить набувачам, і саме вони мають право розпоряджатися нею на власний розсуд.

Під незаконним використанням слід розуміти продаж, обмін, привласнення, розтрату тощо.

Проте, ми вважаємо, що не слід вказувати ці дії в диспозиції, бо продати чи обміняти можна лише гуманітарну допомогу, а привласнити чи розтратити і те, і інше. Вказати ці дії в диспозиції однієї частини не виявляється можливим, а передбачити в різних частинах не є доцільним.

Не є необхідним вказувати, що саме розуміти під незаконним використанням.

2.3. Суб'єкт незаконного використання з метою прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Перш ніж перейти до розгляду основного питання, необхідно спочатку з'ясувати, що таке «суб'єкт кримінального правопорушення». Це поняття закріплено в кримінальному законі.

Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність[100].

Аналізуючи дане поняття, можна виділити наступні ознаки суб'єкта:

- фізична особа, а саме, людина;
- ця людина має бути осудною;
- вік особи, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Відповідно до ч. 1 ст. 19 КК України осудною визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними[100].

В ч. 1 ст. 22 КК України визначено, що кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років[100].

Частина друга статті 22 КК України передбачає знижений вік кримінальної відповідальності (від чотирнадцяти до шістнадцяти років), проте ст. 201-2 КК України відсутня в цьому переліку, тому кримінальній відповідальності за вчинення даного правопорушення підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років.

Це три основні ознаки суб'єкту кримінального правопорушення, відсутність хоч однієї з них говорить про те, що відсутній склад кримінального правопорушення. А відсутність складу, означає, що і немає самого правопорушення.

Є і четверта ознака, яка не є обов'язковою для всіх кримінальних правопорушень, а лише для певних його видів – «ознака спеціального суб'єкта».

Частина друга статті 18 КК України передбачає, що спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа[100].

Про наявність спеціального суб'єкта може бути вказано в диспозиції відповідної статті Особливої частини КК України чи впливати з її змісту та суті.

Суб'єкт злочину – це один із елементів будь-якого складу злочину. В теорії кримінального права разом з поняттям «суб'єкт злочину» вживається поняття «особа злочинця». У кримінально-правовому аспекті поняття «суб'єкт злочину» та «особа злочинця» не є тотожні.

Поняття «особа злочинця» охоплює широке коло соціально значущих властивостей (ознак) особи – соціально-демографічні, морально-психологічні, психофізичні, - тобто зв'язки особи з іншими людьми; соціальні ролі, які особа виконує в суспільстві; її моральний і духовний світ, індивідуальні особливості, її життєві настанови[102].

Таким чином, суб'єкт як елемент складу має значення при визначенні наявності кримінального правопорушення та його правовій кваліфікації. А вивчення та врахування всіх індивідуальних ознак «особи злочинця» сприяє призначенню справедливого покарання.

В тексті статті 201-2 КК України не передбачено такого поняття як «спеціальний суб'єкт».

Тому для того, щоб з'ясувати хто може бути суб'єктом даного кримінального правопорушення, необхідно звернутися до Закону України «Про гуманітарну допомогу» та Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Так, стаття 1 ЗУ "Про гуманітарну допомогу" розкриває поняття наступних категорій суб'єктів:

- **донори** - юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства України або іноземної держави, та фізичні особи, що перебувають в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами[131].

- **отримувачі гуманітарної допомоги** - юридичні особи, а також акредитовані представництва іноземних держав, міжнародних та іноземних гуманітарних організацій в Україні (без створення юридичної особи), визначені у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку отримувачами гуманітарної допомоги:

- а) громадські об'єднання, у тому числі громадські об'єднання ветеранів війни, громадські об'єднання осіб з інвалідністю, підприємства та організації, засновані ними та створені у порядку, визначеному Законом України "Про громадські об'єднання", - для здійснення їхньої статутної діяльності без мети одержання прибутку[131];

- б) неприбуткові державні та комунальні підприємства, установи, організації та органи місцевого самоврядування[131];

- в) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, та/або інший уповноважений центральний орган виконавчої влади - для забезпечення сил цивільного захисту, що підпорядковані таким органам[131];

- г) Товариство Червоного Хреста України та його обласні і місцеві організації із статусом юридичної особи, через які це товариство здійснює свою діяльність відповідно до Статуту Товариства Червоного Хреста України та Закону України "Про Товариство Червоного Хреста України";

- г) благодійні організації, утворені у порядку, визначеному Законом України "Про благодійну діяльність та благодійні організації"[131];

д) релігійні організації, зареєстровані у порядку, визначеному Законом України "Про свободу совісті та релігійні організації"[131];

е) установи, підприємства, заклади незалежно від форми власності, що здійснюють реабілітацію осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю відповідно до державних соціальних нормативів у сфері реабілітації, надавачі соціальних послуг, внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг[131];

є) надавачі медичних та/або реабілітаційних послуг незалежно від форми власності, що уклали договір про медичне обслуговування населення з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, заклади охорони здоров'я, що належать до сфери управління суб'єктів сектору безпеки і оборони[131];

ж) відокремлені підрозділи іноземних неурядових організацій, акредитовані в Україні[131];

з) представництва міжнародних міжурядових організацій в Україні (без створення юридичної особи)[131];

и) дипломатичні представництва, консульські установи іноземних держав в Україні[131].

• **набувачі гуманітарної допомоги** - набувачі гуманітарної допомоги - фізичні та юридичні особи, які потребують допомоги і яким вона безпосередньо надається. Набувачі гуманітарної допомоги із статусом юридичної особи визначаються відповідно до підпунктів "а", "б", "в", "г", "д", "е", "є" пункту 5 цієї статті[131].

У статті 1 ЗУ "Про благодійну діяльність та благодійні організації" терміни вживаються в такому значенні:

1) **бенефіціар** - набувач благодійної допомоги (фізична особа, неприбуткова організація або територіальна громада), що одержує допомогу від одного чи кількох благодійників для досягнення цілей, визначених цим Законом[122].

Бенефіціарами благодійних організацій можуть бути також будь-які юридичні особи, що одержують допомогу для досягнення цілей, визначених цим Законом; 2) благодійна діяльність - добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара[122];

3) благодійна організація - юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених цим Законом, як основну мету її діяльності[122];

4) благодійна програма - комплекс благодійних заходів у сферах, визначених цим Законом[122];

4-1) благодійне електронно-комунікаційне повідомлення - ініційоване з кінцевого обладнання абонента голосове, текстове повідомлення, набір певного номера, використання сигналів тонового набору, які зафіксовані обладнанням постачальника електронних комунікаційних послуг на телефонний номер, виділений для збору коштів на цілі благодійної діяльності. У разі направлення (здійснення) абонентом благодійного електронно-комунікаційного повідомлення постачальник електронних комунікаційних послуг зобов'язаний перерахувати попередньо передплачені абонентом, але не використані ним кошти за електронні комунікаційні послуга (аванс) у межах невикористаного залишку відповідній неприбутковій організації, у тому числі благодійній організації (крім політичних партій і кредитних спілок), або територіальній громаді на цілі благодійної діяльності у строк та відповідно до умов, визначених договором[122];

5) благодійник - дієздатна фізична особа або юридична особа приватного права (у тому числі благодійна організація), яка добровільно здійснює один чи декілька видів благодійної діяльності[122];

б) меценатська діяльність - благодійна діяльність у сферах освіти, фізичної культури і спорту, культури та мистецтва, охорони культурної

спадщини, науки і наукових досліджень, яка здійснюється у порядку, визначеному цим Законом та іншими законами України[122].

Беручі до уваги вищевикладене, можна зробити висновок, що такі категорії як **донори** та **набувачі** не можуть бути суб'єктами вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Це випливає із суті даних понять, так як одні добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам такої допомоги, а інші її потребують і яким вона безпосередньо надається, і є кінцевою ланкою та саме вони вправі розпоряджатися нею на власний розсуд.

А така категорія, як **отримувачі гуманітарної допомоги** є суб'єктами даного кримінального правопорушення. Оскільки саме вони отримують гуманітарну допомогу, благодійні пожертви, безоплатну допомогу від донорів і можуть здійснювати продаж наданих товарів (предметів), використовувати благодійні пожертви та безоплатну допомогу або укладати інші правочини щодо розпорядження таким майном з метою власного збагачення.

Разом з тим, як випливає зі змісту ст. 18 КК України, то суб'єктом не може бути юридична особа, ним є лише фізична особа. Тому суб'єктами вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України являються уповноважені особи отримувачів гуманітарної допомоги (юридичних осіб), представники благодійних організацій (спеціальний суб'єкт).

Як зазначає науковець Сергій Спільник, то «ця прогалина в законодавстві матиме негативні наслідки у вигляді уникнення кримінальної відповідальності особами, причетними до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Науковець вважає, що є потреба визначення суб'єктом досліджуваного суспільно небезпечного діяння юридичних осіб, до яких в подальшому застосовувати відповідні заходи кримінально-правового характеру, передбачені ст. 96-6 КК України»[140].

На нашу думку цього не слід робити, оскільки це суперечить ст. 18 КК України.

Шаповалова А.О. зазначає, що суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, є фізична осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності (шістнадцяти років) і яка займається волонтерством – наданням безоплатної та гуманітарної допомоги. Визначальною ознакою під час встановлення суб'єкта має бути той факт, чи особа надає таку допомогу, чи отримує її[149].

Це визначення, на нашу думку, є трохи не точним, оскільки не вказано, що дана фізична особа може бути представником благодійної організації (фонду), тобто від юридичної особи, яка здійснює благодійну діяльність, або благодійником (волонтером) без створення юридичної особи.

Шевчук А.В. та Боднарук О.М. вважають, що суб'єктом основного складу досліджуваного кримінального правопорушення може бути будь-яка особа, яка наділена усіма обов'язковими ознаками (шістнадцятирічний вік, осудність, фізична особа). А спеціального суб'єкта, на їх думку, лише виділено у ч. 2 ст. 201-2 – службову особу, яка задля отримання прибутку використовує службове становище. Також науковці вказують на суттєву прогалину у редакції статті 201-2 щодо різновиду спеціального суб'єкта, для усунення якої доволі доречним було б криміналізувати відповідну суспільно небезпечну діяльність як офіційних волонтерів (тобто тих, хто здійснює волонтерську діяльність індивідуально, проте наділений відповідним офіційним статусом, або діє через організації та установи, інформація про які розміщена на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності), так і посадових осіб, які хоч і не наділені службовими повноваженнями, однак у зв'язку зі своєю посадою можуть мати доступ до предметів гуманітарної допомоги, фактично розпоряджатися ними тощо[150].

Цікава думка, проте, суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України не може бути загальним. Це не просто фізичні осудні особи, яким на момент скоєння виповнилося 16 років, а і яким

була ввірена (перебувала в їх віданні) гуманітарна допомога, благодійні пожертви чи безоплатна допомога (працівники благодійних організацій).

Саме тому, під час кваліфікації даного кримінального правопорушення необхідно встановити як саме, на яких підставах ця допомога опинилася в особи.

Якщо гуманітарна допомога, благодійні пожертви чи безоплатна допомога не перебуває у відданні особи, то вона не може бути суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України. Така особа буде виступати суб'єктом кримінальних правопорушень проти власності залежно від обставин скоєного правопорушення (ст. 185, ст. 190 КК України).

Звісно цього не вказано у ст. 201-2 КК України, проте це впливає з ЗУ «Про гуманітарну допомогу», де розкрито такі категорії як донори, набувачі та отримувачі гуманітарної допомоги.

І як вже зазначалося вище, донори та набувачі не можуть бути суб'єктами вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України.

А отримувачі гуманітарної допомоги можуть бути суб'єктами даного кримінального правопорушення.

Проте, дивлячись на судову практику, то суб'єктами даного кримінального правопорушення виступають не лише отримувачі гуманітарної допомоги.

Так, вироком Ковельського міськрайонного суду Волинської області у справі № 159/2875/22 встановлено, що в другій половині квітня 2022 року, в період дії воєнного стану введеного на території України, ОСОБА_4, маючи злочинний умисел, направлений на продаж гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, особисто ввіз на митну територію України транспортні засоби «Nissan NP 300», номер кузова (VIN код) НОМЕР_1 , номерний знак НОМЕР_2 та «Nissan Navara», номер кузова (VIN код) НОМЕР_3 , номерний знак НОМЕР_4 , через митний автомобільний пост «Ягодин» Волинської

митниці Держмитслужби, в якості гуманітарної допомоги для потреб військових частин[31].

13.06.2022 приблизно в 16 год. 40 хв., керуючись метою отримання прибутку, діючи умисно під час воєнного стану, перебуваючи на території за адресою: АДРЕСА_1 , здійснив продаж ОСОБА_6 транспортних засобів марки «Nissan Navara», номер кузова (VIN код) НОМЕР_3 , номерний знак НОМЕР_4 та «Nissan NP 300», номер кузова (VIN код) НОМЕР_1 , номерний знак НОМЕР_2 , загальною вартістю 501 260 гривень, які 17.04.2022 та 30.04.2022 відповідно, ввезено на територію України як гуманітарна допомога для потреб військових частин Збройних Сил України, отримавши при цьому грошові кошти в розмірі 501 260 гривень[31].

Дії ОСОБА_4 кваліфіковані за ч.3 ст. 201-2 КК України (продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі та під час воєнного стану)[31].

В даному вирокі зазначено, що особа обвинуваченого є приватним підприємцем, а про те, що вона є отримувачем гуманітарної допомоги, представником благодійної організації нічого не вказано.

Аналогічною є ситуація і у справі № 727/7077/22. Так, вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 26.08.2022 встановлено, що упродовж червня 2022 року ОСОБА_3 в зоні діяльності Чернівецької митниці Держмитслужби України ввіз на митну територію України як гуманітарну допомогу транспортні засоби марок «Nissan Navara Rally Raid», 2004 року випуску, реєстраційний номер « НОМЕР_1 », номер кузова НОМЕР_2 ; «Mitsubishi L200» 2004 року випуску із реєстраційним номером « НОМЕР_3 », номером шасі НОМЕР_4 ; «Mercedes-Benz» 2002 року випуску із реєстраційним номером « НОМЕР_5 », номером шасі НОМЕР_6 ; «Toyota rav4» 2007 року випуску із реєстраційним номером « НОМЕР_7 », номером шасі НОМЕР_8[66].

У період часу з 08.06.2022 по 27.06.2022 ОСОБА_3, діючи умисно, достовірно знаючи про цільове призначення транспортних засобів та

встановлену Законом України «Про гуманітарну допомогу» заборону на продаж гуманітарної допомоги, вчинив діяння, об'єднані єдиним злочинним наміром, внаслідок яких незаконно продав товари (предмети) гуманітарної допомоги у вигляді транспортних засобів з метою отримання прибутку під час воєнного стану на загальну суму 466050 (чотириста шістьдесят шість тисяч п'ятдесят) гривень[66].

Дії ОСОБА_3 кваліфіковані за ч.3 ст. 201-2 КК України (продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому у значному розмірі, під час воєнного стану)[66].

У цьому вирокі також не йдеться про те, що особа підсудного є отримувачем гуманітарної допомоги, представником благодійної організації.

А хто ж вчиняє ці кримінальні правопорушення. Для цього звернемося до статистичних даних офісу генерального прокурора.

За 2022 рік з виявлених 32 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України:

- у віці від 18 до 28 років — 8 осіб;
- від 29 до 39 років — 15 осіб;
- від 40 до 54 років — 7 осіб;
- від 55 до 59 років — 1 особа;
- від 60 і старше — 1 особа;
- жінки — 4 особи;
- з вищою та передвищою освітою — 21 особа;
- з професійною (професійно-технічною) освітою — 1 особа;
- з базовою середньою та профільною середньою — 10 осіб;
- громадянами України — 32 особи;
- особами, які отримують вищу освіту — 1 особа;
- працездатними, які не працюють і не навчаються — 9 осіб;
- безробітними — 1 особа;

- у складі групи — 9 осіб (в тому числі 2 - у складі організованої групи або злочинної організації);

- які раніше вчиняли кримінальні правопорушення — 3 особи (в тому числі, в яких судимість не знята і не погашена — 3)[87].

За 2023 рік з виявлених 34 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України:

- у віці від 18 до 28 років — 4 особи;
- від 29 до 39 років — 9 осіб;
- від 40 до 54 років — 17 осіб;
- від 55 до 59 років — 2 особи;
- від 60 і старше — 2 особи;
- жінки — 4 особи;
- з вищою та передвищою освітою — 20 осіб;
- з професійною (професійно-технічною) освітою — 6 осіб;
- з базовою середньою та профільною середньою — 8 осіб;
- громадянами України — 33 особи;
- іноземцями — 1 особа;
- працездатними, які не працюють і не навчаються — 20 осіб;
- депутатами сільських, селищних, міських, районних рад — 1 особа;
- посадовими особами місцевого самоврядування — 1 особа;
- адвокатом — 1 особа;
- працівником правоохоронних органів (Державної прикордонної служби) — 2 особи;
- військовослужбовцями — 1 особа;
- у складі групи — 17 осіб[88].

Щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення в минулі роки, але були виявлені у 2023 році.

За 2023 рік з виявлених за минулі роки 53 осіб:

- у віці від 18 до 28 років — 7 осіб;

- від 29 до 39 років — 17 осіб;
- від 40 до 54 років — 25 осіб;
- від 55 до 59 років — 3 особи;
- від 60 і старше — 1 особа;
- жінки — 7 осіб;
- з вищою та передвищою освітою — 37 осіб;
- з професійною (професійно-технічною) освітою — 1 особа;
- з базовою середньою та профільною середньою — 15 осіб;
- громадянами України — 53 особи;
- працездатними, які не працюють і не навчаються — 25 осіб;
- депутатами обласних рад — 1 особа;
- депутатами сільських, селищних, міських, районних рад — 1 особа;
- адвокатами — 2 особи;
- військовослужбовцями — 1 особа;
- у складі групи — 36 осіб (в тому числі 22 - у складі організованої групи або злочинної організації, з них з міжрегіональними зв'язками — 3 особи)[88].

За 2024 рік з виявлених 16 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України:

- у віці від 18 до 28 років — 4 особи;
- від 29 до 39 років — 6 осіб;
- від 40 до 54 років — 4 особи;
- від 55 до 59 років — 2 особи;
- жінки — 4 особи;
- з вищою та передвищою освітою — 9 осіб;
- з професійною (професійно-технічною) освітою — 3 особи;
- з базовою середньою та профільною середньою — 4 особи;
- громадянами України — 16 осіб;
- працездатними, які не працюють і не навчаються — 5 осіб;

- посадовими та службовими особами інших органів державної влади — 1 особа;
- військовослужбовцями — 3 особи;
- у складі групи — 6 осіб (в тому числі 3 - у складі організованої групи або злочинної організації);
- особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення — 2 особи[89].

Щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення в минулі роки, але були виявлені у 2024 році.

За 2024 рік з виявлених за минулі роки 27 осіб:

- у віці від 18 до 28 років — 4 особи;
- від 29 до 39 років — 11 осіб;
- від 40 до 54 років — 10 осіб;
- від 55 до 59 років — 2 особи;
- жінки — 4 особи;
- з вищою та передвищою освітою — 14 осіб;
- з професійною (професійно-технічною) освітою — 2 особи;
- з базовою середньою та профільною середньою — 11 осіб;
- громадянами України — 26 осіб;
- іноземцями — 1 особа;
- працездатними, які не працюють і не навчаються — 14 осіб;
- військовослужбовцями — 2 особи;
- у складі групи — 11 осіб (в тому числі 3 - у складі організованої групи або злочинної організації)[89].

За 2025 рік з виявлених 17 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України:

- у віці від 18 до 28 років — 3 особи;
- від 29 до 39 років — 9 осіб;
- від 40 до 54 років — 5 осіб;

- жінки — 4 особи;
- з вищою та передвищою освітою — 11 осіб;
- з базовою середньою та профільною середньою — 6 осіб;
- громадянами України — 16 осіб;
- іноземцями — 1 особа;
- працездатними, які не працюють і не навчаються — 10 осіб;
- військовослужбовцями — 3 особи;
- у складі групи — 6 осіб (в тому числі 3 - у складі організованої групи або злочинної організації)[90].

Щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення в минулі роки, але були виявлені у 2025 році.

За 2025 рік з виявлених за минулі роки 48 осіб:

- у віці від 18 до 28 років — 7 осіб;
- від 29 до 39 років — 21 особа;
- від 40 до 54 років — 17 осіб;
- від 55 до 59 років — 3 особи;
- жінки — 6 осіб;
- з вищою та передвищою освітою — 17 осіб;
- з професійною (професійно-технічною) освітою — 17 осіб;
- з базовою середньою та профільною середньою — 14 осіб;
- громадянами України — 48 осіб;
- працездатними, які не працюють і не навчаються — 22 особи;
- безробітними — 1 особа;
- працівником правоохоронного органу 3 особи;
- військовослужбовцями — 4 особи;
- у складі групи — 23 особи (в тому числі 16 - у складі організованої групи або злочинної організації, з них з міжрегіональними зв'язками — 4 особи);

- які раніше вчиняли кримінальні правопорушення — 1 особа (в тому числі, в яких судимість не знята і не погашена — 1)[90].

Для зручності подамо цю інформацію у вигляді таблиці (Додаток В).

Така статистика свідчить про те, що 16 відсотків від виявлених правопорушень вчиняються у віці від 18 до 28 років, 39 відсотків - у віці від 29 до 39 років, 37 відсотків - у віці від 40 до 54 років, 13 відсотків - у віці від 55 до 59 років, 1 відсоток - у віці від 60 і старше.

15 відсотків — вчиняються жінками.

57 відсотків — вчиняються особами з вищою та передвищою освітою.

25 відсотків — вчиняються особами з професійною (професійно-технічною) освітою.

30 відсотків — вчиняються особами з базовою середньою та профільною середньою.

99 відсотків — вчиняються громадянами України.

1 відсоток — іноземцями.

46 відсотків — вчиняються працездатними, які не працюють і не навчаються.

1 відсоток — вчиняються адвокатами.

2 відсотка — працівниками правоохоронних органів.

6 відсотків — вчиняються військовослужбовцями.

48 відсотків - у складі групи.

22 відсотка — у складі організованої групи або злочинної організації.

3 відсотка — особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення.

2 відсотка — особами, в яких судимість не знята і не погашена.

З характеристикою осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України, ми розібралися, тепер зробимо висновок, хто є суб'єктом цих правопорушень.

Так хто ж тоді може виступати суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України.

Киричко В.М. зазначає, що суб'єктами розглядуваного кримінального правопорушення є працівники суб'єктів господарювання, з діяльністю яких безпосередньо пов'язане вчинення зазначених у ст. 201-2 КК дій, які можуть бути як службовими, так і не службовими особами, або інші особи, які працюють на користь такого суб'єкта господарювання відповідно до договору з ним, а також фізичні особи, які фактично здійснюють господарську діяльність з предметами гуманітарної допомоги, що забезпечує її надходження від донорів до її набувачів, але при цьому вони не зареєстровані як суб'єкти господарської діяльності[97].

Не зовсім коректне визначення, оскільки винна особа не здійснює господарську діяльність з гуманітарною допомогою, а вчиняє дії, передбачені ст. 201-2 КК України. Такі дії можна вважати порушенням норми здійснення неприбуткової господарської діяльності, проте це категорія цивільного законодавства, а не кримінального, тому краще сформулювати інше визначення суб'єкта.

На думку таких вчених як Муляр Г.В. та Бабич В.А., законодавцю необхідно в диспозиції ст. 201-2 КК України чітко визначити коло суб'єктів, тим самим унеможливити притягнення до кримінальної відповідальності осіб, що не є суб'єктами отримання гуманітарної допомоги[108].

Не вбачаємо необхідності зазначати суб'єктів в диспозиції ст. 201-2 КК України, оскільки це є зайвим через широке коло таких осіб.

На думку таких вчених, як Дудоров О.О., Мовчан Р.О. суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є особа, котрій виповнилося 16 років, якій згадані у статті предмети були ввірені (донорами, благодійниками) чи перебували в її віддані для подальшої передачі отримувачам (беніфіціарам, набувачам)[112, с. 186].

На їх думку, суб'єктами кримінального правопорушення передбаченого ст. 201-2 КК України, мають визнаватися, наприклад: співробітники благодійних організацій – отримувачів благодійної допомоги; особи, які

здійснюють публічний збір благодійних пожертв, зокрема й з використанням благодійного електронно-комунікаційного повідомлення (від імені або на користь інших бенефіціарів (крім благодійних організацій)) тощо[112, с. 187].

Таке визначення суб'єкта є більш точним та розділяємо з науковцями їх точку зору.

Проте щоб зробити певні висновки, звернемося до судової практики за 2022-2025 роки.

У 2022 році в жодному із 7 наявних вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України суб'єктами не являються представники благодійної організації.

У 2023 році із 19 наявних вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України лише в 4 суб'єктами є представники благодійних організацій.

У 2024 році із 15 вироків лише в одному з них суб'єктом є представник благодійної організації.

У 2025 році з 22 вироків лише в 3 з них суб'єктами є представники благодійних організацій (керівники та засновник благодійної організації).

Відповідно до інших вироків суб'єктами є фізичні осудні особи, які досягли 16 років, зокрема:

- які під приводом волонтерської діяльності отримували гуманітарну допомогу від благодійних організацій та замість того, щоб передавати її безоплатно військовим частинам, продавали її чи збирали пожертви на потреби військовим частинам на свої рахунки та грошові кошти привласнювали собі;

- які підробляли документи і отримували гуманітарну допомогу як благодійна організація (остання не була обізнана щодо злочинних дій винних осіб) та продавали її;

- які займалися транспортуванням гуманітарної допомоги (за дорученням від благодійної організації) та не доставила її до місця призначення, а почала продавати тощо.

Звісно перебування в особи гуманітарної допомоги підтверджувалося певними документами (митні документи, декларації про перелік товарів, що

визначаються гуманітарною допомогою, накладні, договір про перевезення вантажу тощо).

На нашу думку є не зовсім правильним визнавати суб'єктами досліджуваного кримінального правопорушення осіб, які шляхом введення в оману представників благодійних організацій та донорів, незаконно отримують гуманітарну допомогу, маючи намір її використати для задоволення власних потреб, а також осіб, які під приводом волонтерської діяльності, збирають нібито пожертви з єдиною метою заволодіння грошовими коштами.

Такі особи не займаються благодійною діяльністю і мають нести кримінальну відповідальність за ст. 190 КК України «Шахрайство».

Тому вважаємо, що суб'єктами ст. 201-2 КК України є фізичні осудні особи, яким на момент скоєння кримінального правопорушення виповнилося 16 років, які займаються благодійною діяльністю (представники благодійних організацій, інші благодійники, бенефіціари, отримувачі гуманітарної допомоги), а також які хоч і не здійснюють таку діяльність, проте гуманітарна допомога чи пожертви їм були ввірені благодійними організаціями чи перебували в їх віддані для транспортування, передачі іншим благодійним організаціям тощо.

2.4. Суб'єктивна сторона незаконного використання з метою прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Для того, щоб з'ясувати суб'єктивну сторону кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, необхідно спочатку розкрити суть цього поняття.

Суб'єктивна сторона злочину (кримінального правопорушення) – обов'язковий елемент складу злочину, що характеризує психічну діяльність особи (свідомість та емоційно-вольову сферу) і виявляється у вчиненому нею злочині. Це внутрішня (щодо об'єктивної сторони злочину) характеристика діяння[3].

В кримінальному праві виділяють такі ознаки суб'єктивної сторони: вина, мотив, мета злочину і емоційний стан.

Обов'язковою ознакою є вина, вона притаманна всім кримінальним правопорушенням. Без вини не буде суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, а відповідно і самого правопорушення.

Відповідно до статті 23 КК України виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим Кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності[100].

Формами вини є умисел, необережність та змішана форма вини.

Умисел поділяється на прямий та непрямий, а необережність на кримінальну протиправну самовпевненість та кримінальну протиправну недбалість.

Згідно ч. 2 ст. 24 КК України прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання[100].

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України вчиняється тільки з прямим умислом.

Особа, вчиняючи дії, передбачені диспозицією статті 201-2 КК України, розуміє, що це вона робить свідомо, з власної волі, зі спеціальними предметами: гуманітарною допомогою, благодійними пожертвами та безоплатною допомогою, а також передбачає і бажає настання наслідків у вигляді неотримання цих пожертв та допомоги особами, які її потребують і для яких вона є життєво необхідною.

Надання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги особам, які її потребують є безоплатне та безкорисне. І якщо цей принцип порушується та вчиняються дії всупереч чинному законодавству, настає передбачена законом відповідальність.

Окрім самого діяння, для ст. 201-2 КК України необхідною ознакою є мотив та мета.

Мета – це уявлення про бажаний результат, якого прагне особа, що визначає спрямованість діяння. Встановлення мети дає відповідь на питання, заради чого особа вчинила злочин[103].

Мотив – це усвідомлені внутрішні спонукання, якими винний керується при вчинення кримінального правопорушення. Іншими словами це рушійна сила, яка штовхає людину на вчинення кримінального правопорушення.

Метою у ст. 201-2 КК України є прибуток у значному розмірі.

В примітці до статті зазначено, що дії вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. У 2022 році ця сума складала – 434 тисячі 175 гривень, у 2023 – 469 тисячі 700 гривень, у 2024 році та у 2025 році – 529 тисяч 900 гривень, у 2026 році - 582 тисячі 400 гривень.

Це мінімальна сума прибутку, якщо буде менша, то особа не буде нести відповідальність за ст. 201-2 КК України, а за іншими статтями КК України, зокрема, кваліфікуватися як кримінальні правопорушення проти власності (за ст. 191 КК України).

На думку Шаповалової А.О., назву диспозиції та ч. 1 ст. 201-2 КК України після слів «з метою отримання прибутку» необхідно доповнити словами «для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи». Як зазначає науковець, це дасть змогу притягувати до відповідальності осіб, які намагаються збагатити не лише себе, а й інших фізичних чи юридичних осіб, незаконно реалізуючи гуманітарну допомогу[149].

Так, дійсно, особи, які здійснюють благодійну діяльність можуть отримувати прибуток не лише на свою користь, а і на користь суспільства, наприклад, з метою купівлі амуніції, ліків для військових чи необхідних речей та продуктів для людей, які її потребують. Проте, якщо такий прибуток отримується від продажу предметів гуманітарної допомоги, то такі дії відповідно до чинного законодавства не можуть бути законними і передбачають відповідальність за ст. 201-2 КК України. Навіть якщо кінцевою метою було, наприклад, закупівля на отриманні від продажу кошти більш необхідних в цей час предметів. Тому погоджуємося з тією думкою, що необхідно конкретизувати, що продаж здійснюється з метою збагачення, задля задоволення власних потреб чи потреб третіх осіб.

Проте на даний час будемо розглядати словосполучення «з метою отримання прибутку» в широкому аспекті, яке включає в себе не лише прибуток для себе, а також і для третіх осіб.

Такі науковці як Шевчук А.В. та Боднарук ОМ. вважають, що конкретизуючи мету цього кримінального правопорушення у ч. 1 ст. 201-2 КК України, законодавцю варто було б зробити акцент не на самому факті отримання прибутку, а на меркантильному контексті розпорядження ним (наприклад, розтраті, заволодінні, привласненні чи іншому незаконному використанні отриманого прибутку). Науковці приходять до висновку, що цьому кримінальному правопорушенню, по суті, властивий корисливий мотив, хоча у диспозиції статті законодавець його не конкретизує, а тому й не вимагається обов'язкового встановлення і доведення цієї ознаки складу[150].

Беручі до уваги вищевикладене можемо зробити висновок, що для кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України притаманний корисливий мотив та мета збагачення.

Це також говорить про те, що кримінальне правопорушення вчиняється з умислом, тому що ці ознаки притаманні лише умисним правопорушенням.

У кримінально-правовому розумінні, корисливий мотив являє собою прагнення, спонукання особи до незаконного збагачення (як свого, так і третіх осіб) за рахунок вчинення протиправних дій у відношенні інших осіб, суспільства або держави[102].

Скоюючи кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, особа прагне незаконно збагатитися сама чи збагатити інших осіб шляхом вчинення таких дій: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном), і від цих дій страждає суспільство.

Особа, скоюючи кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, ставить собі за мету - збагатитися самому або незаконно збагатити інших осіб.

Для більшого розуміння, звернемося до практики, а саме, розглянемо суб'єктивну сторону на прикладі вироків за ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме, щодо продажу предметів гуманітарної допомоги, як найбільш поширені випадки.

Так, вироком Сторожинецького районного суду Чернівецької області від 23.09.2023 у справі № 723/3376/23 встановлено, що обвинувачений ОСОБА_4, у період дії воєнного стану незаконно розпорядився, а саме продав, з метою отримання прибутку гуманітарну допомогу, ввезену на територію України на Благодійну організацію «Благодійний фонд «Волонтерський рух Хоробрі серця», за наступних обставин[59].

Так, у період часу з 23.02.2023 року по 07.04.2023 рік ОСОБА_4 в зоні діяльності Чернівецької митниці Держмитслужби України ввезено на митну територію України в якості гуманітарної допомоги транспортні засоби, зокрема «Volkswagen», 1997 року випуску, «JEEP CHEROKEE», 1997 року випуску, VIN-код: НОМЕР_2 , «Opel Frontera», 2002 року випуску, «Volkswagen», 1999 року випуску[59].

У подальшому, зберігаючи вказані транспортні засоби біля місця свого проживання за адресою: АДРЕСА_1 , ОСОБА_4, достовірно знаючи про їх цільове призначення та встановлену Законом України «Про гуманітарну допомогу» заборону на продаж гуманітарної допомоги, вирішив вчинити діяння, об'єднані єдиним злочинним наміром, спрямовані на їх незаконний продаж з метою отримання прибутку для себе[59].

15.05.2023 року ОСОБА_4 продав вказані автомобілі за грошові кошти в сумі 16400 Євро (що згідно з офіційним курсом іноземних валют, встановленим Національним банком України станом на 15.05.2023 року, відповідало сумі 653 048 грн.)[59].

Таким чином, в результаті вказаних злочинних дій ОСОБА_4 продав гуманітарну допомогу у вигляді автомобілів, з метою отримання прибутку під час воєнного стану на загальну суму 653 048 гривень[59].

Дії ОСОБА_4 кваліфіковані за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому у значному розмірі, під час воєнного стану[59].

Так, звісно, в даному вирокі прямо не вказано, що особа діяла умисно, проте це впливає з його змісту.

Особа, в період воєнного стану, знаючи, що автомобілі є предметами гуманітарної допомоги та заборонені до продажу, здійснила їх продаж, отримавши за це грошові кошти в сумі 16400 Євро (653 048 гривень), тобто прибуток у значному розмірі, таким чином, вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 201-2 КК України.

Особа усвідомлювала суспільно-небезпечний характер свого діяння (незаконний продаж гуманітарної допомоги), передбачала його суспільно небезпечні наслідки (неотримання цих автомобілів військовими) і бажала їх настання (отримати грошові кошти за товар, який заборонено продавати, та звернула їх на свою користь).

Зовсім по іншому розписана суб'єктивна сторона у вироку Залізничного районного суду м. Львова у справі № 487/1892/25.

Так, встановлено, що 13.07.2022 ОСОБА_4, діючи в групі з невстановленими особами, з прямим умислом, переслідуючи корисливі мотиви з метою отримання прибутку для власного збагачення, перебуваючи на території м. Львова, здійснив продаж чотирьох автомобілів марок: «Volkswagen Toucan» номер кузова НОМЕР_1 , «Nissan X-Trail» номер кузова НОМЕР_2 , «Honda CR-V» номер кузова НОМЕР_3, «Volkswagen Touarage» номер кузова НОМЕР_4, які призначались для Збройних сил України та перетнули державний кордон України, як гуманітарна допомога. В результаті вказаних протиправних дій ОСОБА_4, під час воєнного стану, спільно з невстановленими особами, отримав прибуток на загальну суму 517725 гривень, що становить значний розмір[22].

Дії ОСОБА_4 кваліфіковані за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, вчинений за попередньою змовою групою осіб, з метою отримання прибутку, у значному розмірі, під час воєнного стану[22].

Тут вже прямо зазначено, що особа діяла з прямим умислом, переслідуючи корисливий мотив та мету отримати прибуток.

Якщо виходити з практики, то у вироку вказується те, що встановлено під час досудового розслідування. Саме тому, вкрай важливим є встановлення всіх обставин, та детально розписувати суб'єктивну сторону. Вказувати, що особа, знаючи про те, що товари (предмети) є гуманітарною допомогою, благодійною пожертвою чи благодійною допомогою, а також про заборону їх продажу,

здійснює їх продаж, прагнучи незаконно збагатитися сама чи збагатити інших осіб шляхом вчинення таких дій, з метою отримання прибутку у значному розмірі.

Пропонуємо у статті 201-2 КК України зазначити саме «з корисливих мотивів», а не «з метою отримання прибутку», бо отримати прибуток можна і з не корисливих намірів, наприклад, продати одну гуманітарну допомогу, щоб придбати іншу, яка є більш життєво необхідною для суспільства. А корисливий мотив завжди передбачає вигоду для себе чи інших.

Висновки до розділу 2

Стаття 201-2 КК є необхідною в Кримінальному кодексі України як самостійна та спеціальна норма зі своїми «специфічними» предметом, об'єктивною стороною та суб'єктом.

І «замінити» чи «підмінити» статтю 201-2 КК будь-якою статтею кримінальних правопорушень проти власності не можливо. У разі вчинення незаконних дій з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою, при встановленні всіх ознак складу кримінального правопорушення, застосовується спеціальна норма – ст. 201-2 КК. Норми, що передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення проти власності, у цьому випадку, будуть виступати загальними і застосовуватимуться при відсутності ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК.

Дане правопорушення має власний спеціальний предмет – товари (предмети) гуманітарної допомоги, благодійні жертви та безоплатна допомога.

Стаття 201-2 КК України міститься у розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності».

Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України є встановлений порядок використання гуманітарної допомоги, благодійних жертв або безоплатної допомоги.

Основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини у сфері господарської діяльності, пов'язані з ввезенням, обліком, а також цільовим використанням гуманітарної допомоги та благодійних жертв благодійними організаціями, іншими благодійниками та бенефіціарами.

Предметом цього кримінального правопорушення виступає гуманітарна допомога, благодійні жертви та безоплатна допомога, визначення яких містяться в ЗУ «Про гуманітарну допомогу» і ЗУ «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

Не дивлячись на важливість цієї норми, вона все таки потребує змін. Пропонуємо прибрати з назви статті та диспозиції таке словосполучення як: «безоплатної допомоги», залишити лише «гуманітарної допомоги» та «благодійних пожертв».

Відповідно до чинного законодавства України, гуманітарна допомога є різновидом безоплатної допомоги.

Не є доцільним вказувати в диспозиції статті і гуманітарну допомогу і безоплатну допомогу.

Крім того, вважаємо непотрібним зазначати в диспозиції такі категорії як «товари» та «предмети», оскільки перший призначений для купівлі і продажу, на відміну від гуманітарної допомоги, а другий взагалі є зайвим, навіщо конкретизувати.

З об'єктивної сторони ст. 201-2 відноситься до кримінальних правопорушень з матеріальним складом. Це означає, що окрім діяння, обов'язковими її ознаками є наслідки та причинно-наслідковий зв'язок між діянням та наслідками. Кримінальні правопорушення з матеріальним складом визнаються закінченими з моменту настання суспільно-небезпечних наслідків.

В диспозиції статті перераховані такі дії як: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі.

Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої вищезазначеної дії та коли фактично отримано прибуток у значному розмірі.

Місце, час, обстановка, спосіб, стан, знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони ст. 201-2 КК України.

Є вчені, які дотримуються думки, що стаття 201-2 КК України взагалі є зайвою у кримінальному кодексі України, а дії осіб, в залежності від обставин

справи, необхідно кваліфікувати за відповідною статтею кримінальних правопорушень проти власності.

Не можемо погодитися з цим, оскільки об'єктивна сторона вказаних кримінальних правопорушень не збігається і передбачає різні дії. Жодне кримінальне правопорушення проти власності не містить такої дії, як продаж. Використання та укладення інших правочинів щодо розпорядження таким майном не конкретизовано законодавцем, тому ми не можемо говорити, що такі дії охоплюють об'єктивну сторону кримінальних правопорушень проти власності. І знову ж таки, укладення правочинів один із проявів здійснення господарської діяльності.

Разом з тим, дана норма потребує певних змін та уточнень. Зокрема, необхідно зменшити мінімальну межу для притягнення до кримінальної відповідальності (вчинення у значному розмірі – 582 тисяч 400 гривень) та вказати такий же розмір як для кримінальних правопорушень проти власності – 3328 гривень.

Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнити новою статтею, яка б передбачала відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, вартість яких не перевищує 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (станом на 2026 рік – 3328 гривень).

Це значно зменшить кількість випадків, коли за вчинення незаконних дій з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою дії особи кваліфікуються за відповідною статтею кримінальних правопорушень проти власності.

На нашу думку, з диспозиції необхідно прибрати такі дії, як: «продаж» та «укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном».

Замість цього вказати «незаконне використання».

Продаж не охоплює всіх протиправних дій з гуманітарною допомогою. Крім продажу, гуманітарну допомогу можна, наприклад, обміняти.

Зазначати таку дію, як дарування, також не є логічним, бо його ознакою є безоплатність, тому не може йти мови про якусь користь для себе чи третіх осіб.

А що стосується «укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном», то така дія не може бути передбачена в кримінальному законі, так як це поняття цивільного законодавства.

Правочин завжди є правомірним, що і відрізняє його від неправомірної поведінки.

Розпоряджатися майном може лише власник, а гуманітарна допомога не перебуває у власності отримувачів. Фактично така допомога належить набувачам, і саме вони мають право розпоряджатися нею на власний розсуд.

Під незаконним використанням слід розуміти продаж, обмін, привласнення та розтрату.

Проте, ми вважаємо, що не слід вказувати ці дії в диспозиції, бо продати чи обміняти можна лише гуманітарну допомогу, а привласнити чи розтратити і те, і інше. Вказати ці дії в диспозиції однієї частини не виявляється можливим, а передбачити в різних частинах не є доцільним.

Не є необхідним вказувати, що саме розуміти під незаконним використанням.

Суб'єктами ст. 201-2 КК України є фізичні осудні особи, яким на момент скоєння кримінального правопорушення виповнилося 16 років, які займаються благодійною діяльністю (представники благодійних організацій, інші благодійники, бенефіціари, отримувачі гуманітарної допомоги), а також які хоч і не здійснюють таку діяльність, проте гуманітарна допомога чи пожертви їм були ввірені благодійними організаціями чи перебували в їх віддані для транспортування, передачі іншим благодійним організаціям тощо.

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України вчиняється тільки з прямим умислом.

Крім вини, для кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України обов'язковими суб'єктивними ознаками є корисливий мотив та мета збагачення.

Це також говорить про те, що кримінальне правопорушення вчиняється з умислом, тому що ці ознаки притаманні лише умисним правопорушенням.

Скоюючи кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, особа прагне та ставить собі за мету незаконно збагатитися сама чи збагатити інших осіб шляхом вчинення таких дій як: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном), і від цих дій страждає суспільство.

Пропонуємо у статті 201-2 КК України зазначити саме «з корисливих мотивів», а не «з метою отримання прибутку», бо отримати прибуток можна і з не корисливих намірів, наприклад, продати одну гуманітарну допомогу, щоб придбати іншу, яка є більш життєво необхідною для суспільства. А корисливий мотив завжди передбачає вигоду для себе чи інших.

РОЗДІЛ 3

**СПЕЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ З МЕТОЮ
ОТРИМАННЯ ПРИБУТКУ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ,
БЛАГОДІЙНИХ ПОЖЕРТВ АБО БЕЗОПЛАТНОЇ ДОПОМОГИ**

3.1. Кваліфікуючі ознаки незаконного використання з метою прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги

Перш ніж перейти до основного питання, необхідно з'ясувати, що взагалі означає термін «кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення».

Кваліфікуючі ознаки використовуються у кримінальному праві як засіб диференціації кримінальної відповідальності для конструювання більш небезпечного виду діянь і відповідно для визначення у законі нових меж караності порівняно з тими, які передбачені за вчинення основного складу злочину[143].

Якщо звернутися до статті 201-2 КК України, то вона має три частини: перша – основний склад кримінального правопорушення, друга та третя – особливо кваліфікований склад.

В частині другій статті 201-2 КК України зазначено: «Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі»[100].

Що означає «ті самі дії»? Тобто дії, передбачені в частині першій статті 201-2 КК України, а саме: «продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку».

В частині третій зазначено: «дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану»[100].

Виходячи з викладеного, стаття 201-2 КК України має наступні кваліфікуючі ознаки, передбачені частинами 2 та 3:

- повторність;
- вчинення діяння за попередньою змовою групою осіб;
- службовою особою з використанням службового становища;
- у великому розмірі;
- дії, передбачені ч. 1 або 2, вчинені організованою групою;
- в особливо великому розмірі;
- під час надзвичайного стану;
- під час воєнного стану.

Тепер розберемо кожну кваліфікуючу ознаку окремо.

Поняття повторності розкривається у ст. 32 КК України «Повторність кримінальних правопорушень». Відповідно до вказаної статті «повторністю кримінальних правопорушень визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу»[100].

Частина друга статті 201-2 КК України передбачає вчинення повторно тих самих дій, а саме: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку.

Тобто, повторність буде наявна лише при вчиненні двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201-2 КК України.

Якщо звернутися до судової практики, то на даний час вироби щодо кваліфікації таких дій, вчинених повторно, відсутні. На практиці зустрічається кваліфікація за ч. 3 ст. 201-2 КК України.

В частині другій статті 32 КК України зазначено, що «повторність, передбачена частиною першою цієї статті, відсутня при вчиненні продовжуваного кримінального правопорушення, яке складається з двох або більше тотожних діянь, об'єднаних єдиним кримінально протиправним наміром»[100].

Наприклад, вироком Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі № 161/508/24 від 23.02.2024 встановлено, що обвинувачений ОСОБА_5 в період березня-липня 2023 року, в період воєнного стану, керуючись метою отримання прибутку, здійснив продаж 15 транспортних засобів, котрі ввезено із-за кордону на територію України в якості гуманітарної допомоги, загальна середня ринкова вартість яких, згідно висновків судових транспортно-товарознавчих експертиз, становить 6 379 804,33 грн., що відповідно до примітки ст. 201-2 КК України являється особливо великим розміром[38].

Під час досудового розслідування дії обвинуваченого ОСОБА_5 кваліфіковані за ст.201-2 ч.3 КК України, як умисні дії, які виразились в продажі товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому в особливо великому розмірі під час воєнного стану[38].

Звернувшись до вироку, ми бачимо, що засуджений здійснив продаж 15 транспортних засобів ввезених як гуманітарна допомога не за один раз, а в певний проміжок часу (протягом березня-липня 2023 року), організувавши протиправну схему із реалізації їх на території України, проте його дії були об'єднані єдиним наміром на продаж гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку. Тобто це були не окремі кримінальні правопорушення, а один продовжуваний злочин, який складається з декількох тотожних діянь, об'єднаних єдиним умислом.

Також повторність відсутня, якщо за раніше вчинене кримінальне правопорушення особу було звільнено від кримінальної відповідальності на підставах, установлених законом, або якщо судимість за це кримінальне

правопорушення було погашено або знято, а також після відбуття покарання за вчинення кримінального проступку (ч. 3 ст. 32 КК України)[100].

Як ми знаємо частина перша статті 201-2 КК України є кримінальним проступком, тому якщо особа відбуде покарання за кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 201-2 КК і знову вчинить протиправні дії, які кваліфікуються за цією самою статтею, повторність в такому випадку буде відсутня. Особа буде нести відповідальність за кримінальний проступок, а не злочин, звісно за умови відсутності інших кваліфікуючих ознак.

З точки зору гуманності це можливо і правильно, проте раніше, коли були певні строки погашення судимості після відбуття призначеного покарання, що в свою чергу було справедливо по відношенню до потерпілого. На сьогодні такі строки передбачені лише щодо покарання, призначеного за вчинення злочину. Виходить, що особа може вчиняти скільки завгодно кримінальних проступків, відбутти покарання і не бути при цьому судимою, але фактично вона скоює злочин, бо її дії повторні. І це стосується всіх статей Особливої частини Кримінального кодексу України, де в диспозиції є і кримінальні проступки і злочини.

На даний час це не є таким актуальним, так як всі неправомірні дії кваліфікуються за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як вчинені під час воєнного стану.

Ще трохи про повторність. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України «Обставини, які обтяжують покарання», при призначенні покарання однією з обставин, яка його обтяжує, визнається вчинення злочину особою повторно[100]. Так, саме злочину, а не кримінального правопорушення, тобто виходить, що на повторність, як обтяжуючу обставину ми можемо посилатися лише при вчиненні злочину. Виходить, що в ст. 32 КК повторністю є вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, а в ст. 67 КК вчинення злочину повторно. Цю неузгодженість правових норм необхідно якось вирішити, як мінімум, внести зміни до ст. 67 КК, де вказати вчинення кримінального правопорушення повторно.

Перейдемо до наступної кваліфікуючої ознаки - продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені за попередньою змовою групою осіб.

Що означає за попередньою змовою групою осіб. Відповідно до ч. 2 ст. 28 КК кримінальне правопорушення визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення[100].

Тому як мінімум повинно бути дві особи, які є суб'єктами кримінального правопорушення відповідно до ст. 18 КК і між ними ще до початку скоєння злочину відбулася змова про його спільне вчинення. Форма зовнішнього виразу попередньої змови значення не має, вона може бути усною, письмовою, з використанням технічних засобів (телефону, мережі Інтернет тощо); шляхом конклюдентних дій (із використанням жестів, міміки чи інших рухів).

Така змова може мати місце задовго до вчинення кримінального правопорушення або безпосередньо перед його вчиненням, але в будь-якому разі не під час замаху на дане кримінальне правопорушення.

Кримінальне правопорушення може бути вчинене як співвиконавцями (проста форма співучасті), так і з розподілом ролей між різними видами співучасників між організатором, виконавцем, підбурювачем, пособником (складна форма).

Співучасники можуть домовитися про місце, час та спосіб вчинення злочину.

Вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб підвищує суспільну небезпечність вчинюваних дій. Тому в Особливій частині КК значна кількість статей передбачає вказану форму співучасті як кваліфікуючу ознаку[101].

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 67 КК України при призначенні покарання однією з обставин, яка його обтяжує, визнається вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28)[100].

Розглянемо вказану кваліфікуючу ознаку на практиці.

Так, вироком Дніпровського районного суду міста Києва у справі № 755/6091/24 від 21.03.2024 встановлено, що ОСОБА_9, співпрацюючи з представниками британської благодійної організації «British-Ukrainian AID», а саме Благодійним фондом «Волонтери Поділля», отримував волонтерську допомогу у вигляді персональних тактичних аптечок для військової частини, які зобов'язувався передати останнім. Однак, в подальшому отримані персональні тактичні аптечки ОСОБА_9 передавав ОСОБА_3, який спільно із сином ОСОБА_4 здійснювали їх збут через належний останньому Інтернет-магазин, розмістивши відповідне оголошення на сторінці магазину, що розташовувалась на платформі соціальної мережі «Instagram»[15].

Таким чином, ОСОБА_9 за попередньою змовою із ОСОБА_3 та ОСОБА_4, під час воєнного стану, діючи умисно, з корисливих мотивів з метою отримання прибутку для власного збагачення здійснив продаж товарів гуманітарної допомоги у вигляді 151 персональної тактичної аптечки, за ціною 3500 гривень за одиницю, на загальну суму 528 500 гривень та отримали прибуток, який згідно п. 2 примітки до ст. 201-2 КК України у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян та становить значний розмір[15].

Дії осіб кваліфіковані за ч. 3 ст. 201-2 КК України, а саме, як продаж товарів гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому у значному розмірі, за попередньою змовою групою осіб, під час воєнного стану[15].

Наступна кваліфікуюча ознака - продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або

укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені службовою особою з використанням службового становища.

Відповідно до ч. 3 ст. 18 КК України службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом[100].

В частині четвертій вказаної статті зазначено, що службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів[100].

Зловживання службовим становищем означає використання всупереч інтересам служби повноважень, пов'язаних із займаною посадою.

Тепер необхідно вирішити питання як розмежовувати склади кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 201-2 КК України та ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем».

Ці кримінальні правопорушення мають доволі схожі склади. Обидва склади: є матеріальними; суб'єктивна сторона виражається в прямому умислі; спеціальний суб'єкт – службова особа.

Проте, ч. 2. ст. 201-2 КК України використання службового становища виступає як спосіб його вчинення, утворюючи спеціальний склад. Винний незаконно продає чи іншим чином використовує товари гуманітарної допомоги, благодійні пожертви чи безоплатну допомогу, отримуючи прибуток у значному розмірі, який обертає на свою користь чи користь третіх осіб.

В ст. 364 КК зловживання владою або службовим становищем складає самостійний склад злочину.

В тому випадку, коли службова особа, використовуючи своє службове становище продає чи іншим чином використовує товари гуманітарної допомоги, благодійні пожертви чи безоплатну допомогу, які перебувають в її віданні, з метою отримання прибутку у значному розмірі, кваліфікувати такі дії слід за ч. 2 ст. 201-2 КК України.

Так, вироком Уманського міськрайонного суду Черкаської області у справі №705/6137/25 від 05.12.2025 встановлено, що ОСОБА_4, будучи керівником (головою) благодійної організації «БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «ДДП-ЗС УКРАЇНИ», уповноваженим керувати її діяльністю, представляти її у відносинах з іншими суб'єктами, розпоряджатись її майном, тобто будучи відповідно до ч. 3 ст. 18 КК України службовою особою, в період з 08.05.2023 по 19.11.2023 отримав від громад іноземних держав автомобілі «Audi Q7», «Volvo XC90», «Citroen C4», «Audi A6», «Dodge Caliber», які були ввезені через митний кордон на територію України як гуманітарна допомога для потреб Збройних Сил та інших військових формувань України, які в подальшому

продав. Загальна вартість зазначених автомобілів становила щонайменше 814 000,01 гривень[61].

Дії особи кваліфіковані за ч.3 ст.201-2 КК України, як продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, вчинений у значному розмірі, службовою особою з використанням службового становища, під час воєнного стану[61].

Наступна кваліфікуюча ознака - продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у великому розмірі.

Відповідно до примітки ст. 201-2 КК України дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян[100].

У 2022 році ця сума складала – 1 мільйон 240 тисяч 500 гривень, у 2023 – 1 мільйон 342 тисячі гривень, у 2024 та у 2025 році – 1 мільйон 514 тисяч гривень, у 2026 році - 1 мільйон 664 тисячі гривень.

Так, вироком Перечинського районного суду Закарпатської області у справі № 304/190/23 від 10 лютого 2023 року встановлено, що 03 травня 2022 року, обвинувачений ОСОБА_4, будучи волонтером Благодійної організації «Благодійний фонд «Туряни», отримав у місті Перечині Ужгородського району Закарпатської області гуманітарну допомогу у вигляді мила марки «Ukiskas» у кількості 23 палети задля подальшої передачі для потреб Збройних Сил України та осіб, які постраждали від збройної агресії російської федерації, в умовах введеного указом Президента України воєнного стану, у порушення вимог статей 3, 12 Закону України «Про гуманітарну допомогу» та Постанови КМУ № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» від 01 березня 2022 року, з якої 03 січня 2023 року близько 16.00 год умисно, з корисливих спонукань продав 15

(п'ятнадцять) палет (59 473 штуки) вказаного мила ОСОБА_6 за 17 000 доларів США (621 690 грн), початкова середньо-ринкова вартість якого за межами України станом цін на 03 січня 2023 року згідно з висновком товарознавчої експертизи № СЕ-19/107-23/281-ТВ становить 2 452 024,10 грн, отримавши прибуток у великому розмірі[45].

Дії особи кваліфіковані за ч. 3 ст. 201-2 КК України як вчинені у великому розмірі під час воєнного стану[45].

Наступна кваліфікуюча ознака - продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені організованою групою.

Відповідно до ч. 3 ст. 28 КК України кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи[100].

Так, вироком Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області у справі № 149/706/23 від 04 травня 2023 року встановлено, що діючи за попередньою змовою групою осіб, ОСОБА_3 спільно з Особою 1, матеріали щодо якої виділено в окреме провадження, 18.07.2022 здійснив продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги у виді транспортних засобів, загальною вартістю 1157617,77 грн[65].

Не зупиняючись на вчиненому, ОСОБА_3, у невстановлений час, але не пізніше 03.08.2022, перебуваючи у м. Хмельник, Вінницької області, створив організовану групу, тобто стійке об'єднання осіб, згуртованих єдиним планом, відомим всім учасникам групи, з розподілом функцій її учасників, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи для спільного

заняття злочинною діяльністю корисливого спрямування, направленою на здійснення продажу транспортних засобів, ввезених на територію України в якості гуманітарної допомоги, залучивши до її складу Особу 1 та Особу 2, матеріали щодо яких виділено в окреме провадження[65].

Внаслідок вчинення продовжуваного кримінального правопорушення під час воєнного стану, діючи організованою групою, ОСОБА_3 та Особа 1 і Особа 2, матеріали щодо яких виділено в окреме провадження, в період часу з 03.08.2022 до 08.11.2022 здійснили продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги у вигляді транспортних засобів загальною вартістю 3593697,68 грн[65].

Дії особи кваліфіковані як кримінальні правопорушення, передбачені ч. 3 ст. 201-2 КК України, як продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, вчиненому за попередньою змовою групою осіб, у значному розмірі, під час воєнного стану та продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, вчиненому організованою групою, у великому розмірі, під час воєнного стану[65].

В даному випадку ми бачимо одразу п'ять кваліфікуючих ознак: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, з метою отримання прибутку, вчиненому за попередньою змовою групою осіб; у значному розмірі; вчиненому організованою групою; у великому розмірі; під час воєнного стану.

Наступна кваліфікуюча ознака - продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені в особливо великому розмірі.

Відповідно до примітки ст. 201-2 КК України дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у особливо великому розмірі - якщо загальна вартість товарів, безоплатної допомоги або грошової допомоги у три тисячі і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян[100].

У 2022 році ця сума складала – 3 мільйона 721 тисяча 500 гривень, у 2023 – 4 мільйони 26 тисяч гривень, у 2024 році та у 2025 році – 4 мільйони 542 тисяч гривень, у 2026 році - 4 мільйони 992 тисячі гривень.

Так, вироком Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі № 161/508/24 від 23 лютого 2024 року встановлено, що обвинувачений ОСОБА_5 в період березня-липня 2023 року, в період воєнного стану, керуючись метою отримання прибутку, здійснив продаж 15 транспортних засобів, котрі ввезено із-за кордону на територію України в якості гуманітарної допомоги, загальна середня ринкова вартість яких, згідно висновків судових транспортно-товарознавчих експертиз, становить 6 379 804,33 гривень, що відповідно до примітки ст. 201-2 КК України являється особливо великим розміром[38].

Дії особи кваліфіковані за ст.201-2 ч.3 КК України, як умисні дії, які виразились в продажі товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому в особливо великому розмірі під час воєнного стану[38].

Наступна кваліфікуюча ознака - продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені під час надзвичайного стану.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» надзвичайний стан - це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно

до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[134].

Згідно Конституції України у разі необхідності Президент України приймає рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України (п. 21 ч. 1 ст. 106 КУ)[99].

Вказана кваліфікуюча ознака не є правозастосовною на даний час, так як в нашій державі з набуттям чинності ст. 201-2 КК України такий стан не вводився, відповідно і вироків такі відсутні.

Наступна кваліфікуюча ознака - продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені під час воєнного стану.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і

свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень[135].

Рішення про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України приймає Президент України (п. 20 ч. 1 ст. 106 КУ)[99].

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України “Про правовий режим воєнного стану” Указом Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб[123].

Строк дії воєнного стану неодноразово продовжений згідно з Указами Президента України № 133/2022 від 14.03.2022, № 259/2022 від 18.04.2022, № 341/2022 від 17.05.2022, № 573/2022 від 12.08.2022, № 757/2022 від 07.11.2022, № 58/2023 від 06.02.2023, № 254/2023 від 01.05.2023, № 451/2023 від 26.07.2023, № 734/2023 від 06.11.2023, № 49/2024 від 05.02.2024, № 271/2024 від 06.05.2024, № 469/2024 23.07.2024, № 740/2024 від 28.10.2024, № 26/2025 від 14.01.2025, № 235/2025 від 15.04.2025, № 478/2025 від 14.07.2025, № 793/2025 від 20.10.2025, № 40/2026 від 12.01.2026 та № 342/2026 від 27.04.2026 з 05 годин 30 хвилин 4 травня 2026 року строком на 90 діб[123].

На сьогодні всі дії, пов'язані з продажем товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використанням благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладанням інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку кваліфікуються за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як вчинені під час воєнного стану.

Розглянемо вказану кваліфікуючу ознаку на практиці.

Так, вироком Маневицького районного суду Волинської області у справі № 157/64/24 від 24 липня 2024 року встановлено, що обвинувачений ОСОБА_4, у період дії воєнного стану незаконно використав з метою отримання прибутку

гуманітарну допомогу, а саме продав ввезені на територію України для благодійної організації «БФ «Довкілля Волині» автомобілі[39].

Встановлено, що ОСОБА_4 у період часу з березня 2023 року по травень 2023 року, з метою отримання прибутку в сумі 600 доларів США, що згідно курсу валют Національного банку України становило 21941,16 грн., під час воєнного стану, продав гуманітарну допомогу у вигляді 4 -х автомобілів на загальну суму 611 651 гривень 63 копійки, що в триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян[39].

Дії особи кваліфіковані за ч. 3 ст. 201-2 КК України як продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі та під час воєнного стану[39].

На думку таких вчених, як Дудоров О.О., Мовчан Р.О., відповідальність за ч. 2 та ст. ч. 3 ст. 201-2 КК може наставати і за відсутності кількісних показників предмета (значний розмір). На думку вчених, що крім пов'язаних із вартісними характеристиками предмета дій, вчинених у великих (ч. 2) та особливо великих розмірах (ч. 3), всі інші вказані у ч. 2 та ч. 3 ст. 201-2 КК ознаки мають визнаватися не кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК, а самостійними криміноутворювальними ознаками[112, с. 193-194].

Це означає, що особа за дії, передбачені ст. 201-2 КК буде нести відповідальність за ч. 2 та ч. 3 незалежно від вартості товарів гуманітарної допомоги, безоплатної допомоги або грошової допомоги. Тобто для притягнення особи до відповідальності за ч.2 та ч. 3 ст. 201-2 КК, не потрібен значний розмір.

Ця думка є слушною, так як в ч. 2 та 3 ст. 201-2 КК вказується на вчинення дій, а не на завдану шкоду.

Валерія Самотієвич зазначає, що кваліфікуючі ознаки це додаткові ознаки, які разом з ознаками основного складу кримінального правопорушення утворюють інший, більш небезпечний (кваліфікований) склад[2].

Кваліфікуючі ознаки не є тими обов'язковими ознаками, які визначають, чи є те чи інше діяння кримінальним правопорушенням[2].

За відсутності кваліфікуючої ознаки вчинене має кваліфікуватись за тією частиною відповідної статті Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за основний склад кримінального правопорушення[2].

Такої думки дотримуються і судді Верховного суду України. Ми не будемо розглядати всі рішення, які є з даного приводу, візьмемо одне, 2018 року.

Так, Велика Палата Верховного Суду в постанові № 13-57кс18 від 05 грудня 2018 року (справа № 301/2178/13-к) дійшла висновку про те, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України, вичерпується діями, які явно виходять за межі наданих працівнику правоохоронного органу прав чи повноважень і містять принаймні одну з ознак: супроводжуються насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування. Заподіяння наслідків у вигляді істотної шкоди в розумінні п. 3 примітки до ст. 364 КК України не є обов'язковою умовою для кваліфікації дій за ч. 2 ст. 365 КК України[116].

Таким чином, ми розділяємо думку інших науковців та думку суддів Верховного суду України, особа за дії, передбачені ст. 201-2 КК буде нести відповідальність за ч. 2 та ч. 3 незалежно від вартості товарів гуманітарної допомоги, безоплатної допомоги або грошової допомоги.

3.2. «Покарання за незаконне використання з метою прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги»

Перш ніж перейти до основного питання, необхідно звернутися до самого поняття «покарання».

Покарання – це засіб впливу на того, хто вчинив який-небудь злочин, має якусь провину і т. ін.[146].

Тобто покарання (засоби впливу) застосовується до винних осіб, які вчинили певні протиправні дії, в тому числі за скоєння кримінального правопорушення.

Відповідно до статті 50 Кримінального кодексу України покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.[100]

Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами[100].

Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність[100].

З даного визначення ми бачимо, що покарання має бути справедливим, застосовуватися виключно до винних за вироком суду осіб, обмеження прав і свобод засуджених має відповідати вчиненому правопорушенню, з метою його виправлення та запобігання вчинення нових злочинів.

Кримінальний кодекс України передбачає 12 видів покарання, які відповідно до ст. 52 КК поділяються на основні та додаткові.

Основними покараннями є громадські роботи, виправні роботи, службові обмеження для військовослужбовців, пробаційний нагляд, арешт, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі на певний строк, довічне позбавлення волі.

Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу, позбавлення державної нагороди України, конфіскація майна.

Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.

За одне кримінальне правопорушення може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу. До основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених цим Кодексом[100].

Які ж види покарання передбачено в санкції статті 201-2 КК України.

За скоєння кримінального проступку (ч. 1 ст. 201-2 КК) передбачено:

- штраф від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до двох років, або пробаційний нагляд на строк до чотирьох років, або обмеження волі на той самий строк[100].

Розберемо кожен вид покарання окремо.

Штраф - це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини другої цієї статті (ч. 1 ст. 53 КК)[100].

Розмір штрафу визначається судом залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та з урахуванням майнового стану винного в межах від тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо статтями Особливої частини цього Кодексу не передбачено вищого розміру штрафу (ч. 2 ст. 53 КК)[100].

Тобто, за вчинення протиправних дій, передбачених ч. 1 ст. 201-2 КК України засудженому за даний кримінальний проступок судом може бути призначено штраф від 34000 до 51000 гривень.

Виходить, що особа, яка здійснює продаж предметів гуманітарної допомоги, загальна вартість якої у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (у 2022 році ця сума складала – 434 тисячі 175 гривень, у 2023 – 469 тисячі 700 гривень, у 2024 та 2025 році – 529 тисяч 900 гривень, у 2026 році — 582 тисячі 400 гривень) за скоєне сплачує штраф в 10 разів менший.

Це не зовсім правильно, коли розмір штрафу аж в 10 разів менший за завдану матеріальну шкоду або отриманий дохід.

На цьому наголошує і Шаповалова А.О., яка зазначає, що вид і розмір покарання явно не відповідають фактично спричиненим збиткам, та пропонує посилити санкцію ч. 1 ст. 201-2 КК України, виклавши її в такій редакції: «караються штрафом від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до 3 років та з конфіскацією майна»[149].

Як зазначає науковця, страх отримати покарання у виді позбавлення волі буде ефективним стримувальним засобом від вчинення зазначеного вище кримінального правопорушення, а конфіскація майна забезпечить відшкодування завданих збитків у повному обсязі, що сприятиме відновленню належної благодійної діяльності та гуманітарної допомоги тим, хто її потребує[149].

Частина 1 ст. 201-2 КК передбачає покарання у виді виправних робіт, яке відбувається за місцем роботи засудженого, а такий вид покарання як громадські роботи чомусь законодавець не вказав. Хоча такий вид покарання позитивно впливав би як на самого засудженого, так і приносив би користь суспільству. Зважаючи на події, які відбуваються в нашій державі, суспільно-корисна праця на даний час є неабияк актуальною.

Покарання у виді пробаційного нагляду полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду, із

застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства.

Суд покладає на засудженого до пробаційного нагляду такі обов'язки:

- 1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації;
- 2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну свого місця проживання, роботи або навчання;
- 3) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації.

Пробаційний нагляд призначається на строк від одного до п'яти років (ст. 59-1 КК)[100].

Це є досить новим видом покарання, статтю 59-1 доповнено Законом України № 3342-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23.08.2023[129].

Тут така ж ситуація, як і зі штрафом. Тобто, особі за продаж предметів гуманітарної допомоги, загальна вартість якої складає 582 тисячі 400 гривень, яка не просто її реалізувала, нажилася на цьому, а той, кому ця допомога є життєво необхідною, її не отримав, суд може призначити пробаційний нагляд. Саме тому даний вид покарання не співрозмірний зі скоєним правопорушенням.

Відповідно до ст. 61 КК України покарання у виді обмеження волі полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці.

Обмеження волі встановлюється на строк від одного до п'яти років[100].

Що стосується обмеження волі, то цей вид покарання відповідає скоєному кримінальному правопорушенню.

Таким чином, за вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 201-2 КК України особі може бути призначене основне покарання (штраф від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян - від 34000 до 51000 гривень або виправні роботи на строк до двох років, або пробаційний нагляд на строк до чотирьох років, або обмеження волі на строк до чотирьох років).

На даний час відсутня судова практика призначення покарання за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 201-2 КК України, так як дії винних осіб кваліфікуються за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як вчинені під час воєнного стану.

Покарання за ч. 1 ст. 201 -2 КК не відповідає суспільно-небезпечному діянню.

Про це зазначають такі вчені як, В. Фурман, С.Спільник. Вчені наголошують на недоцільності зменшення відповідальності за вчинення цього кримінального правопорушення, зважаючи на цінність тих суспільних відносин, які цією нормою захищаються. Власне, цим зумовлена пропозиція щодо призначення покарання у вигляді громадських робіт, обмеження волі або позбавлення волі. Щодо громадських робіт, то сьогодні наслідками військової агресії стали зруйновані міста, які потребують відновлення[140].

Дії, передбачені ч. 2 ст. 201-2 КК України, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Дії, передбачені ч. 3 ст. 201-2 КК України, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

Зазначимо, що раніше до внесення змін згідно із Законами № 3233-IX від 13.07.2023, № 3342-IX від 23.08.2023 санкція частини 2 статті 201-2 КК містила також додаткове покарання у виді конфіскації майна, що є

порушенням кримінального законодавства, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 59 КК даний вид покарання встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини.

Покарання у виді позбавлення волі цілком відповідає суспільно-небезпечному діянню, передбаченому в ч. 2, ч. 3 ст. 201-2 КК України, проте, щодо його строків, то це питання потребує проведення окремого дослідження.

Додаткове покарання є обґрунтованим, враховуючи суб'єктивний склад даного правопорушення. Оскільки суб'єктами даного кримінального правопорушення є фізичні осудні особи, яким на момент скоєння вповнилося 16 років, які вчиняють незаконні дії з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами чи безоплатною допомогою, яка їм була ввірена чи перебувала в їх віданні (працівники благодійних організацій).

Для більшого розуміння, звернемося до судової практики, а саме в частині призначення покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України.

Візьмемо вироки 2022 року, 2023 року та 2024 року.

У Єдиному державному реєстрі судових рішень за 2022 рік знайдено 7 вироків за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України. Із цих 7 вироків – 6 на підставі угод про визнання винуватості[82].

Розглянемо покарання, які призначено за даними вироками.

За 6 вироками осіб визнано винними у вчиненні кримінального правопорушення (злочину), передбаченого ч.3 ст. 201-2 КК України та призначено покарання у виді позбавлення волі від 4 до 5 років. На підставі ст.75 КК України, засуджених звільнено від відбування призначеного основного покарання з випробуванням протягом іспитового строку тривалістю від 1 до 2 років (Вирок Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 27.07.2022 у справі № 159/2875/22[31], Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 26.08.2022 у справі № 727/7077/22[66], Вирок Залізничного

районного суду м. Львова від 01.12.2022 у справі № 462/6187/22[22], Вирок Індустріального районного суду м. Дніпра від 27.12.2022 у справі № 202/8980/22 [26], Вирок Костопільського районного суду Рівненської області від 21.10.2022 у справі № 564/1734/22[34], Вирок Київського районного суду м. Одеси від 23.12.2022 у справі № 947/18460/22 [28]).

За 4 вироками, крім основного, судом призначено додаткове покарання: позбавлення права займатись діяльністю, пов'язаною із придбанням автомобілів на строк 2 (два) роки (Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 01.12.2022 у справі № 462/6187/22[22]); позбавлення права займати посади в благодійних організаціях строком на три роки з конфіскацією майна (Вирок Індустріального районного суду м. Дніпра від 27.12.2022 у справі 202/8980/22 [26]); позбавлення права обіймати посади та займатись діяльністю пов'язаною із обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою строком 1 (один) рік 6 (шість) місяців (Вирок Костопільського районного суду Рівненської області від 21.10.2022 у справі № 564/1734/22[34]); позбавлення права займатися діяльністю, пов'язаною з благодійною, гуманітарною та волонтерською допомогою на строк 1 рік та з конфіскацією майна (Вирок Київського районного суду м. Одеси від 23.12.2022 у справі № 947/18460/22[28]).

Вироком Коропського районного суду Чернігівської області від 08.11.2022 у справі № 735/423/22 особу визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 201-2 КК України і призначено їй покарання із застосуванням ст. 69 КК України у виді штрафу в розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 34000 (тридцять чотири тисячі) гривень 00 копійок без позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та без конфіскації майна[33].

В цьому випадку ми бачимо, що суд, враховуючи всі обставини справи, призначив більш м'яке покарання, ніж передбачено санкцією ч. 3 ст. 201-2 КК України.

За 2023 рік у Єдиному державному реєстрі судових рішень знайдено 19 вироків за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України. Із них – 15 на підставі угод про визнання винуватості[82].

За 14 вирокami осіб визнано винними у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, та призначено покарання у виді позбавлення волі від 4 до 6 років (Вирок Полтавського районного суду Полтавської області у справі № 545/1140/23[47], Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 06.09.2023 у справі № 750/10955/23[13], Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 473/2914/23[10], Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці у справі № 727/185/23[68], Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 31.01.2023 року у справі №295/13765/22[7], Вирок Перечинського районного суду Закарпатської області від 10.02.2023 року у справі № 304/190/23[45], Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 27.07.2023 року у справі №750/9757/23[12], Вирок Сторожинецького районного суду Чернівецької області від 25.09.2023 у справі № 723/3376/23[59], Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 18.05.2023 у справі № 484/2348/23[44], Вирок Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 15.06.2023 у справі № 559/1343/23[19], Вирок Таращанського районного суду Київської області від 01.11.2023 у справі № 379/1409/23[60], Вирок Київського районного суду міста Одеси від 20.06.2023 у справі № 947/8718/23[29], Вирок Довгинцівського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 03.07.2023 у справі № 211/3510/23[18], Вирок Хмільницького міськрайонного суду Вінницької області від 04.05.2023 у справі № 149/706/23[65]).

За 10 вироками засуджених звільнено від відбування покарання з випробуванням на строк від 1 до 3 років (Вирок Полтавського районного суду Полтавської області у справі № 545/1140/23[47], Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 473/2914/23[10], Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці у справі № 727/185/23[68], Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 31.01.2023 року у справі №295/13765/22[7], Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 27.07.2023 року у справі №750/9757/23[12], Вирок Сторожинецького районного суду Чернівецької області від 25.09.2023 у справі № 723/3376/23[59], Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 18.05.2023 у справі № 484/2348/23[60], Вирок Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 15.06.2023 у справі № 559/1343/23[19], Вирок Київського районного суду міста Одеси від 20.06.2023 у справі № 947/8718/23[29], Вирок Довгинцівського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 03.07.2023 у справі № 211/3510/23[18]).

За 13 вироками, крім основного, судом призначено додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати посади та займатися діяльністю пов'язаною із обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою, благодійних пожертв на строк від 1 до 3 років (Вирок Полтавського районного суду Полтавської області у справі № 545/1140/23[47], Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 06.09.2023 у справі № 750/10955/23[13], Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 473/2914/23[10], Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 31.01.2023 року у справі №295/13765/22[7], Вирок Перечинського районного суду Закарпатської області від 10.02.2023 року у справі № 304/190/23[45], Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 27.07.2023 року у справі №750/9757/23[12], Вирок Сторожинецького районного суду Чернівецької області від 25.09.2023 у справі № 723/3376/23[59], Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 18.05.2023 у

справі № 484/2348/23 [44], Вирок Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 15.06.2023 у справі № 559/1343/23[19], Вирок Таращанського районного суду Київської області від 01.11.2023 у справі № 379/1409/23[60], Вирок Київського районного суду міста Одеси від 20.06.2023 у справі № 947/8718/23[29], Вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 04.05.2023 у справі № 149/706/23[65], Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 23.10.2023 року у справі № 344/16505/22[24]). З них - 5 з конфіскацією майна: Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 06.09.2023 у справі № 750/10955/23[13]; Вирок Таращанського районного суду Київської області від 01.11.2023 у справі № 379/1409/23[60], Вирок Київського районного суду міста Одеси від 20.06.2023 у справі № 947/8718/23[29], Вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 04.05.2023 у справі № 149/706/23[65] Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 23.10.2023 року у справі № 344/16505/22[24].

У 5 випадках суд, враховуючи всі обставини справи, призначив більш м'яке покарання, ніж передбачено санкцією ч. 3 ст. 201-2 КК України:

1) За ч. 3 ст. 201-2 КК, із застосуванням ст. 69 КК України: одному із засуджених - 2 (два) роки 6 (шість) місяців обмеження волі та іншому - 1 (один) рік 4 (чотири) місяці обмеження волі Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 23.10.2023 року у справі № 344/16505/22[24].

2). За ч. 3 ст. 201-2 КК, із застосуванням ст. 69 КК України, у виді штрафу в розмірі 220 000 грн. (двісті двадцять тисяч гривень), без конфіскації майна (Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 13.06.2023 у справі № 462/754/23[23]).

3). За ч.5 ст.27, ч.3 ст.201-2 КК України, із застосуванням ст.69 КК України, у виді службового обмеження для військовослужбовців строком на 1 рік 6 місяців з відрахуванням 20% від розміру місячного грошового забезпечення в дохід держави без позбавлення права обіймати певні посади або

займатися певною діяльністю та конфіскації майна (Вирок Ямпільського районного суду Сумської області від 02.11.2023 року у справі № 590/1173/23[70]).

4). За ч. 3 ст. 201-2 КК України, із урахуванням положень ст. 69 КК України, у виді штрафу у розмірі 12000 (дванадцяти тисяч) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 204000 (двісті чотири тисячі) гривень, без конфіскації майна (Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 19.05.2023 у справі № 161/7422/23[37]).

5). За ч.3 ст.201-2 КК України, із застосуванням ст..69 КК України, у виді штрафу у розмірі 6000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить 102000 (сто дві тисячі) грн. (Вирок Новоселицького районного суду Чернівецької області від 25.07.2023 у справі № 720/1381/23[43]).

За 2024 рік у Єдиному державному реєстрі судових рішень знайдено 15 вироків за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України. Із них – 10 на підставі угод про визнання винуватості, а 2 вирокі – виправдувальні[82].

За 8 вирокami осіб визнано винуватими у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, та призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 5 (п'ять) років (Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 21.03.2024 у справі № 755/6091/24[15], Вирок Ямпільського районного суду Сумської області від 20.03.2024 у справі № 590/1278/23[72], Вирок Маневицького районного суду Волинської області від 24.07.2024 у справі № 157/64/24[39], Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 16.08.2024 у справі № 180/647/24[42], Вирок Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 20.08.2024 у справі № 175/2588/24[17], Вирок Корольовського районного суду м. Житомира від 30.08.2024 у справі № 296/4755/24[32], Вирок Кременецького районного суду Тернопільської

області від 02.10.2024 у справі №601/2547/24[35], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 05.12.2024 у справі № 569/22008/24)[50].

За 9 вироками, на підставі ст.75 КК України, засуджених звільнено від відбування призначеного основного покарання з випробуванням протягом іспитового строку тривалістю від 1 до 3 років.

За 6 вироками, крім основного, судом призначено додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати посади та займатися діяльністю пов'язаною із обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою (Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 21.03.2024 у справі № 755/6091/24 [17], Вирок Корольовського районного суду м. Житомира від 30.08.2024 у справі № 296/4755/24[32], Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 16.08.2024 у справі № 180/647/24[42], Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 23.02.2024 у справі № 161/508/24 [38], Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 29.04.2024 у справі № 755/11140/23[16], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 05.12.2024 у справі № 569/22008/24[50]). З них – 1 з конфіскацією майна (Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 23.02.2024 у справі № 161/508/24[38]).

У 5 випадках суд, враховуючи всі обставини справи, призначив більш м'яке покарання, ніж передбачено санкцією ч. 3 ст. 201-2 КК України:

1). За ч. 3 ст. 201-2 КК України у виді службових обмежень для військовослужбовців строком на 2 (два) роки з відрахуванням із суми грошового забезпечення 20 (двадцять) відсотків в дохід держави (Вирок Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 20.08.2024 у справі № 175/2588/24[17]).

2). За ч. 3 ст. 201-2 КК України, із застосуванням ст.69 КК України, у виді штрафу в розмірі 12 000 (дванадцять тисяч) неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить 204 000 (двісті чотири тисячі) гривень ((Вирок

Луцького міськрайонного суду Волинської області від 23.02.2024 у справі № 161/508/24[38]).

3). За ч. 3 ст. 201-2 КК України, із застосуванням ст. 69 КК України, у виді штрафу в розмірі 11765 (одинадцять тисяч сімсот шістдесят п'ять) неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить 200005 (двісті тисяч п'ять) гривень (Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 29.04.2024 у справі № 755/11140/23[16]).

4). За ч. 3 ст. 201-2 КК України, із застосуванням ч.1 та ч.2 ст. 69 КК України, у виді штрафу в розмірі 6000 (шість тисяч) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 102000,00 (сто дві тисячі) грн. (Вирок Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 13.06.2024 у справі № 303/4017/24[41]).

5). За сукупністю злочинів за ч. 3 ст. 15, ч. 3 ст. 201-2 КК України, ч. 3 ст. 201-2 КК України, із застосуванням ст. 69 КК України, призначено покарання у виді штрафу, в розмірі 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян щодо складає 51 000 (п'ятдесят одна тисяча) грн., без конфіскації майна. (Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 12.09.2024 у справі № 585/2034/24[55]).

За вирок Дарницького районного суду м. Києва від 05.04.2024 у справі № 753/13638/22 особу в пред'явленому обвинуваченні за ч. 3 ст. 201-2 КК України визнано невинуватим та виправдано на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК України за недоведеністю в діянні останнього складу даного кримінального правопорушення[11].

За вирок Святошинського районного суду м. Києва від 01.11.2024 у справі № 759/1547/23 особу по пред'явленому обвинуваченню у вчиненні злочину, передбаченого ч.3 ст. 201-2 КК України, визнано невинним та виправдано в зв'язку з недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні даного злочину[57].

За 2025 рік у Єдиному державному реєстрі судових рішень мною знайдено 22 вироки за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України. Із них – 16 на підставі угод про визнання винуватості [82].

За 17 вироками осіб визнано винуватими у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, та призначено покарання у виді позбавлення волі строком від 4 до 5 років (Вирок Біляївського районного суду Одеської області від 18.07.2025 у справі № 496/750/25[6], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 11.08.2025 у справі № 569/14331/25[53], Вирок Рівненського районного суду Рівненської області від 25.08.2025 у справі № 570/3378/25[54], Вирок Індустріального районного суду міста Дніпра від 21.05.2025 у справі № 202/3089/25[27], Вирок Міжгірського районного суду Закарпатської області від 16.04.2025 у справі № 302/339/25 [40], Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 09.01.2025 у справі № 726/2618/23[56], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 31.01.2025 у справі № 569/23275/24[51], Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 17.09.2025 у справі № 487/1892/25[21], Вирок Ленінського районного суду м. Миколаєва від 10.04.2025 у справі № 489/1413/23[36], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 02.06.2025 у справі № 569/3975/25[52], Вирок Фортечного районного суду міста Кропивницького від 09.10.2025 у справі № 404/6789/23[62], Вирок Київського районного суду м. Полтава від 17.07.2025 у справі № 552/1832/23[30], Вирок Вітовського районного суду Миколаївської області від 05.08.2025 у справі № 477/2571/24[7], Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 26.11.2025 у справі № 359/12864/25[8], Вирок Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 05.12.2025 у справі № 705/6137/25[61], Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 05.12.2025 у справі

№ 357/19733/25[5], Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 29.04.2025 у справі № 750/4355/25[14]).

За 15 вироками, на підставі ст.75 КК України, засуджених звільнено від відбування призначеного основного покарання з випробуванням протягом іспитового строку тривалістю від 1 до 3 років.

За 18 вироками, крім основного, судом призначено додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати посади та займатися діяльністю пов'язаною із обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою (Вирок Біляївського районного суду Одеської області від 18.07.2025 у справі № 496/750/25[6], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 11.08.2025 у справі № 569/14331/25[53], Вирок Приморського районного суду міста Одеса від 10.07.2025 у справі № 522/1849/25[49], Вирок Рівненського районного суду Рівненської області від 25.08.2025 у справі № 570/3378/25[54], Вирок Міжгірського районного суду Закарпатської області від 16.04.2025 у справі № 302/339/25[40], Вирок Садгірського районного суду м. Чернівці від 09.01.2025 у справі № 726/2618/23[56], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 31.01.2025 у справі № 569/23275/24[51], Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 29.04.2025 у справі № 750/4355/25 [14], Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 17.09.2025 у справі № 487/1892/25[21], Вирок Ленінського районного суду м. Миколаєва від 10.04.2025 у справі № 489/1413/23[36], Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 02.06.2025 у справі № 569/3975/25[52], Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 03.09.2025 у справі № 686/24943/25[64], Вирок Фортечного районного суду міста Кропивницького від 09.10.2025 у справі № 404/6789/23[62], Вирок Київського районного суду м. Полтава від 17.07.2025 у справі № 552/1832/23[30], Вирок Вітовського районного суду Миколаївської області від 05.08.2025 у справі № 477/2571/24[9] Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 26.11.2025 у справі

№ 359/12864/25[8], Вирок Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 05.12.2025 у справі № 705/6137/25[61], Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 05.12.2025 у справі № 357/19733/25[5]).

3 конфіскацією майна — 5 (Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 09.01.2025 у справі № 726/2618/23[56], Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 19.05.2025 у справі № 686/8235/25[63], Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 03.09.2025 у справі № 686/24943/25[64], Вирок Київського районного суду м. Полтава від 17.07.2025 у справі № 552/1832/23[30], Вирок Вітовського районного суду Миколаївської області від 05.08.2025 у справі № 477/2571/24 [9]).

У 4 випадках суд, враховуючи всі обставини справи, із застосуванням ч. 1 ст. 69 КК України, призначив більш м'яке покарання, ніж передбачено санкцією ч. 3 ст. 201-2 КК України:

1). У виді штрафу у розмірі 18230 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 309910 гривень на користь держави (Вирок Приморського районного суду міста Одеса від 10.10.2025 у справі № 522/1845/25 [49]).

2). У виді штрафу в розмірі 35000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 595 000 гривень (Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 16.07.2025 у справі № 344/8093/25[25]).

3). У виді штрафу в розмірі 10000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 170 000 гривень (Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 19.05.2025 у справі № 686/8235/25[63]).

4). У виді штрафу в сумі 12000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 204 000 гривень (Вирок Хмельницького

міськрайонного суду Хмельницької області від 03.09.2025 у справі № 686/24943/25[64]).

Для зручності подамо цю інформацію у вигляді таблиці (Додаток Г).

Як ми бачимо, то суд призначав засудженим за ч. 3 ст. 201-2 КК України покарання у виді позбавлення волі на строк від 4 до 6 років, також застосовував ст. 75 КК і звільняв засуджених від відбування покарання з випробуванням протягом іспитового строку тривалістю від 1 до 3 років, в одних випадках призначав додаткове покарання, в інших – ні. Крім того, в деяких випадках суд застосовував ст. 69 КК і призначав більш м'яке покарання, ніж передбачено санкцією ч. 3 ст. 201-2 КК України, в основному штраф, який не передбачено в санкції третьої частини.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 65 КК України суд призначає покарання у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини Кримінального кодексу, що передбачає відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення.

Проте, питання не до інтелектуальної діяльності суду щодо вибору того чи іншого виду покарання, а чи відповідає покарання, передбачене у санкції статті, скоєному кримінальному правопорушенню.

Що стосується статті 201-2 КК України, то тут дана відповідність відсутня.

На нашу думку, санкція статті передбачає надто м'яке покарання, яке не співрозмірне з суспільно-небезпечним діянням, що є порушенням принципу справедливості.

Висновки до розділу 3

Поділ кримінальної відповідальності за допомогою кваліфікуючих ознак є важливою умовою призначення справедливого покарання відповідно до характеру і ступеня суспільної небезпеки вчиненого кримінального правопорушення.

Кваліфікуючі ознаки це додаткові ознаки, які разом з ознаками основного складу кримінального правопорушення утворюють інший, більш небезпечний (кваліфікований) склад.

Однак кваліфікуючі ознаки не є обов'язковими ознаками, які визначають, чи є діяння кримінальним правопорушенням. Відсутність однієї обов'язкової ознаки основного складу вказує на відсутність складу кримінального правопорушення загалом. Водночас за відсутності кваліфікуючої ознаки вчинене має кваліфікуватись за тією частиною відповідної статті Особливої частини КК України, яка передбачає відповідальність за основний склад кримінального правопорушення. Стаття 201-2 КК України має три частини: перша – основний склад кримінального правопорушення, друга та третя – особливо кваліфікований склад.

Вказана стаття має наступні кваліфікуючі ознаки: повторність; вчинення діяння за попередньою змовою групою осіб; службовою особою з використанням службового становища; у великому розмірі; дії, передбачені ч. 1 або 2, вчинені організованою групою; в особливо великому розмірі; під час надзвичайного стану; під час воєнного стану.

Законодавець не завжди враховує ступінь і характер суспільної небезпеки при визначенні обсягу кримінального покарання.

Якщо звернутися до санкції статті 201-2 КК України, то за скоєння кримінального проступку (ч. 1) передбачено:

- штраф від двох до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до двох років, або

пробаційний нагляд на строк до чотирьох років, або обмеження волі на той самий строк.

Тобто, за вчинення протиправних дій, передбачених ч. 1 ст. 201-2 КК України засудженому за даний кримінальний проступок судом може бути призначено штраф від 34000 до 51000 гривень.

Таким чином, особа правопорушника, яка здійснює продаж предметів гуманітарної допомоги, загальна вартість якої у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (у 2022 році ця сума складала – 434 тисячі 175 гривень, у 2023 – 469 тисячі 700 гривень, у 2024 та 2025 році – 529 тисяч 900 гривень, у 2026 — 582 тисячі 400 гривень) за скоєне сплачує штраф в 10 разів менший.

Розглянувши вироки в Єдиному державному реєстрі судових рішень за обвинуваченням у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України, винесені в період 2022-2024 років, можна зробити висновок, що суд призначав засудженим покарання у виді позбавлення волі на строк від 4 до 6 років, також застосовував ст. 75 КК і звільняв засуджених від відбування покарання з випробуванням протягом іспитового строку тривалістю від 1 до 3 років, в одних випадках призначав додаткове покарання, в інших – ні. Крім того, в деяких випадках суд застосовував ст. 69 КК і призначав більш м'яке покарання, ніж передбачено санкцією ч. 3 ст. 201-2 КК України, в основному штраф, який не передбачено в санкції третьої частини.

Проблема не у інтелектуальній діяльності суду щодо вибору того чи іншого виду покарання, а чи відповідає санкція статті, скоєному кримінальному правопорушенню.

У статті 201-2 КК України, така відповідність відсутня.

Санкція статті передбачає надто м'яке покарання, яке не співрозмірне з суспільно-небезпечним діянням, що є порушенням принципу справедливості.

Питання щодо обґрунтування передбачених у ст. 201-2 КК України видів покарання потребує проведення окремого дослідження.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоноване нове вирішення наукового завдання, яке полягає у здійсненні комплексного кримінально-правового аналізу складу кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-2 КК України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», з'ясування і вирішення ряду дискусійних питань, які виникають та можуть виникати в майбутньому при застосуванні даної норми, а також формування тез з приводу вдосконалення законодавчої регламентації даної статті задля забезпечення її дієвості при правозастосовній діяльності. Зокрема:

1. Аналіз проблематики кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги засвідчив, що стаття 201-2 КК України відображає потреби й інтереси суспільства та є необхідною в регулюванні суспільних відносин в умовах сьогодення. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги є новим видом відповідальності у кримінальному праві України, яка з'явилася після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави, внаслідок незадоволення суспільства на поширеність фактів продажу гуманітарної допомоги і неврегульованості цього питання на законодавчому рівні. Незабезпечення людей необхідною допомогою в складних для їх життя умовах через незаконні дії недобросовісних громадян викликало обурення в суспільстві.

2. Щодо соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, то на нашу думку, така правова норма в Кримінальному кодексі України відображає потреби й інтереси суспільства та є необхідною в регулюванні суспільних відносин. На

сьогоднішній день ця правова норма регулює нові суспільні відносини, щоб кожен, хто незаконно використовує гуманітарну допомогу, яка є життєво необхідною для внутрішньо переміщених осіб, для військових та інших, хто страждає від війни, поніс за це справедливую кримінальну відповідальність.

3. Під основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України слід розуміти суспільні відносини у сфері господарської діяльності, пов'язані з ввезенням, обліком, а також цільовим використанням гуманітарної допомоги та благодійних пожертв благодійними організаціями, іншими благодійниками та бенефіціарами.

4. Стаття 201-2 КК України має власний спеціальний предмет - товари (предмети) гуманітарної допомоги, благодійні пожертви та безоплатна допомога. Запропоновано прибрати з предмету даного кримінального правопорушення безоплатну допомогу. Відповідно до чинного законодавства України, гуманітарна допомога є різновидом безоплатної допомоги. Виходячи з судової практики, то більшість вироків саме за використання гуманітарної допомоги. Крім того, вважаємо непотрібним зазначати в диспозиції такі категорії як «товари» та «предмети», оскільки перша призначена для купівлі і продажу, на відміну від гуманітарної допомоги, а друга взагалі є зайвою, що не потребує конкретики.

5. З об'єктивної сторони ст. 201-2 відноситься до кримінальних правопорушень з матеріальним складом. Окрім діяння, обов'язковими її ознаками є наслідки та причинно-наслідковий зв'язок між діянням та наслідками. В диспозиції статті перераховані такі дії як: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном). Кримінальне правопорушення вважається закінченим з моменту вчинення будь-якої вищезазначеної дії та коли фактично отримано прибуток у значному розмірі. Запропоновано відмовитися від зазначення в ч. 1 ст. 201-2 КК України конкретного переліку діянь, передбачити можливість її застосування за

вчинення будь-якого прояву незаконного використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв. На нашу думку, з диспозиції необхідно прибрати такі дії, як: «продаж» та «укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном». Замість цього вказати «незаконне використання». Продаж не охоплює всіх протиправних дій з гуманітарною допомогою. Крім продажу, гуманітарну допомогу можна, наприклад, обміняти. Зазначати таку дію, як дарування, також не є логічним, бо його ознакою є безоплатність, тому не може йти мови про якусь користь для себе чи третіх осіб. А що стосується «укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном», то така дія не може бути передбачена в кримінальному законі, так як це поняття цивільного законодавства. Правочин завжди є правомірним, що і відрізняє його від неправомірної поведінки. Розпоряджатися майном може лише власник, а гуманітарна допомога не перебуває у власності отримувачів. Фактично така допомога належить набувачам, і саме вони мають право розпоряджатися нею на власний розсуд. Під незаконним використанням слід розуміти продаж, обмін, привласнення, розтрату тощо. Проте, ми вважаємо, що не слід вказувати ці дії в диспозиції, бо продати чи обміняти можна лише гуманітарну допомогу, а привласнити чи розтратити і те, і інше. Вказати ці дії в диспозиції однієї частини не виявляється можливим, а передбачити в різних частинах не є доцільним. Не є необхідним вказувати, що саме розуміти під незаконним використанням.

6. Суб'єктами ст. 201-2 КК України є фізичні осудні особи, яким на момент скоєння кримінального правопорушення виповнилося 16 років, які займаються благодійною діяльністю (представники благодійних організацій, волонтери, отримувачі гуманітарної допомоги), а також які хоч і не здійснюють таку діяльність, проте гуманітарна допомога чи пожертви їм були ввірені благодійними організаціями чи перебували в їх віддані для транспортування, передачі іншим благодійним організаціям тощо.

7. Скоюючи кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, особа прагне та ставить собі за мету незаконно збагатитися сама чи збагатити інших осіб шляхом вчинення таких дій як: продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги, використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги, укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном), від чого страждає суспільство. Запропоновано визначити на законодавчому рівні у положеннях ст. 201-2 КК України корисливий мотив, не зазначаючи мету отримання прибутку. Пропонуємо зазначити саме «з корисливих мотивів», а не «з метою отримання прибутку», бо отримати прибуток можна і з не корисливих намірів, наприклад, продати одну гуманітарну допомогу, щоб придбати іншу, яка є більш життєво необхідною для суспільства. А під корисливим мотивом завжди передбачається вигода для себе чи інших.

8. Проаналізовано кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення, передбачено ст. 201-2 КК України. На сьогодні всі дії, пов'язані з продажем товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використанням благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладанням інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку кваліфікуються за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як вчинені під час воєнного стану. Вважаємо, що в диспозиції третьої частини статті 201-2 КК України необхідно зазначити: «в умовах воєнного або надзвичайного стану», замість «під час надзвичайного або воєнного стану», як це вказано в інших статтях Кримінального Кодексу України (ст. ст. 114-2, 185, 186, 187, 189, 191).

9. Пропонуємо зменшити мінімальну межу для притягнення до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 201-2 КК України (вчинення у значному розмірі, якщо загальна вартість гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян, станом на 2026 рік – 582 тисячі 400 гривень) та зазначити розмір як для кримінальних правопорушень проти

власності, станом на 2026 рік – 3328 гривень. Кодекс України про адміністративні правопорушення доцільно доповнити новою статтею, яка б передбачала відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, вартість яких не перевищує 2 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (станом на 2026 рік - 3228 гривень). Це значно зменшить кількість випадків, коли за вчинення незаконних дій з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами або безоплатною допомогою дії особи кваліфікуються за відповідною статтею кримінальних правопорушень проти власності.

10. Результати проведеного дослідження дозволяють запропонувати редакцію статті 201-2 КК України наступного змісту:

«Стаття 201-2. Незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв

1. Незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, вчинене з корисливих мотивів, -

карається штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від шістдесяти до двохсот годин, або виправними роботами на строк до двох років, або пробаційним наглядом на строк до п'яти років, або обмеженням волі на той самий строк.

2. Незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, вчинене з корисливих мотивів у значному розмірі, -

карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадськими роботами на строк від двохсот до двохсот сорока годин, виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи

займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі», в чинній редакції це друга частина, -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Дії, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, чи в умовах воєнного або надзвичайного стану», зараз це третя частина статті 201-2 КК України, -

карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна».

11. Необхідність збереження та вдосконалення кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, а також запровадження адміністративної відповідальності зумовлюється соціальними та нормативними чинниками. Шляхом внесення до КК України запропонованих змін та доповнення Кодексу України про адміністративні правопорушення досягається мета усунення існуючих прогалин, вирішення колізій, які виникають при кваліфікації незаконного використання гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, відмежування від кримінальних правопорушень проти власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О.С., Савчук В.О. Незаконне використання з метою отримання прибутку благодійної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: аналіз законодавчої новели. Юридичний науковий електронний журнал. № 1/2023. с. 360.
2. Валерія Самотієвич. Відмежування кваліфікованих від самостійних складів кримінальних правопорушень. Публічне право № 1(41) (2021), 148. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/41/pdf/15.pdf>
3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. – Харків: Право, 2016. – Т. 17: Кримінальне право/редкол.: В.Я. Тацій, В.І. Борисов та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2017. – 1064 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / за заг. ред. В. Т. Бусел. – Київ: Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с., Електронна бібліотека «Україніка». URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>
5. Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 05.12.2025 у справі № 357/19733/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132351793>
6. Вирок Біляївського районного суду Олеської області від 18.07.2025 у справі № 496/750/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128937361>
7. Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 31.01.2023 року у справі №295/13765/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108686677>
8. Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 26.11.2025 у справі № 359/12864/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132384755>
9. Вирок Вітовського районного суду Миколаївської області від 05.08.2025 у справі № 477/2571/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129318430>
10. Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області у справі № 473/2914/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111705053>

11. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 05.04.2024 у справі № 753/13638/22. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/118209739>
12. Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 27.07.2023 року у справі №750/9757/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/112473018>
13. Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 06.09.2023 у справі № 750/10955/23 (провадження: № 1-кп/750/598/23). URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/113250688>
14. Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 29.04.2025 у справі № 750/4355/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/126983456>
15. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 21.03.2024 у справі № 755/6091/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/119918192>
16. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 29.04.2024 у справі № 755/11140/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/119296638>
17. Вирок Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 20.08.2024 у справі № 175/2588/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/121164914>
18. Вирок Довгинцівського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 03.07.2023 у справі № 211/3510/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/111930820>
19. Вирок Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 15.06.2023 у справі № 559/1343/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/111558272>
20. Вирок Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області від 20.02.2024 у справі № 130/235/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/117169163>
21. Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 17.09.2025 у справі № 487/1892/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/130306367>

22. Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 01.12.2022 у справі № 462/6187/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107611739>

23. Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 13.06.2023 у справі № 462/754/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111474471>

24. Вирок Івано-франківського міського суду Івано-франківської області від 23.10.2023 у справі № 344/16505/22 (провадження № 1-кп/344/589/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114379589>

25. Вирок Івано-франківського міського суду Івано-франківської області від 16.07.2025 у справі № 344/8093/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128908821>

26. Вирок Індустріального районного суду м. Дніпра від 27.12.2022 у справі 202/8980/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108158673>

27. Вирок Індустріального районного суду міста Дніпра від 21.05.2025 у справі № 202/3089/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127932984>

28. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 23.12.2022 у справі № 947/18460/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108028403>

29. Вирок Київського районного суду міста Одеси від 20.06.2023 у справі № 947/8718/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111684011>

30. Вирок Київського районного суду м. Полтава від 17.07.2025 у справі № 552/1832/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128915859>

31. Вирок Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 27.07.2022 у справі № 159/2875/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105463550>

32. Вирок Корольовського районного суду м. Житомира від 30.08.2024 у справі № 296/4755/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121285612>

33. Вирок Коропського районного суду Чернігівської області від 08.11.2022 у справі № 735/423/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107216259>

34. Вирок Костопільського районного суду Рівненської області від 21.10.2022 у справі № 564/1734/22. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/106879855>

35. Вирок Кременецького районного суду Тернопільської області від 02.10.2024 у справі №601/2547/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/122031250>

36. Вирок Ленінського районного суду м. Миколаєва від 10.04.2025 у справі № 489/1413/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/126504626>

37. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 19.05.2023 у справі № 161/7422/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/110973569>

38. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 23.02.2024 у справі № 161/508/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/117203471>

39. Вирок Маневицького районного суду Волинської області від 24.07.2024 у справі № 157/64/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/120559673>

40. Вирок Міжгірського районного суду Закарпатської області від 16.04.2025 у справі № 302/339/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/126654410>

41. Вирок Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 13.06.2024 у справі № 303/4017/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/119742073>

42. Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 16.08.2024 у справі № 180/647/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/121174852>

43. Вирок Новоселицького районного суду Чернівецької області від 25.07.2023 у справі № 720/1381/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/112590126>

44. Вирок Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 18.05.2023 у справі № 484/2348/23 (провадження: № 1-кп/484/254/23). URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/110927016>

45. Вирок Перечинського районного суду Закарпатської області від 10.02.2023 у справі № 304/190/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/108933264>

46. Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівців від 21.02.2024 у справі № 725/1016/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/117131931>

47. Вирок Полтавського районного суду Полтавської області у справі № 545/1140/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/110292069>

48. Вирок Приморського районного суду міста Одеса від 10.10.2025 у справі № 522/1845/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/130926516>

49. Вирок Приморського районного суду міста Одеса від 10.07.2025 у справі № 522/1849/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/128766159>

50. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 05.12.2024 у справі № 569/22008/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/123562616>

51. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 31.01.2025 у справі № 569/23275/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/125268013>

52. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 02.06.2025 у справі № 569/3975/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/127858264>

53. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 11.08.2025 у справі № 569/14331/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/129441030>

54. Вирок Рівненського районного суду Рівненської області від 25.08.2025 у справі № 570/3378/25. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/129751694>

55. Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 12.09.2024 у справі № 585/2034/24. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/121610454>

56. Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 09.01.2025 у справі № 726/2618/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/124289896>

57. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 01.11.2024 у справі № 759/1547/23. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/122732162>

58. Вироком Солом'янського районного суду м. Києва від 05.11.2024 у справі №760/10510/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122798906>

59. Вирок Сторожинецького районного суду Чернівецької області від 23.09.2023 у справі № 723/3376/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113710987>

60. Вирок Таращанського районного суду Київської області від 01.11.2023 у справі № 379/1409/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114670124>

61. Вирок Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 05.12.2025 у справі № 705/6137/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132353334>

62. Вирок Фортечного районного суду міста Кропивницького від 09.10.2025 у справі № 404/6789/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130852584>

63. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 19.05.2025 у справі № 686/8235/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127593435>

64. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 03.09.2025 у справі № 686/24943/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130050239>

65. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області у справі № 149/706/23 від 04 травня 2023 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110631030>

66. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 26.08.2022 у справі № 727/7077/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106095780>

67. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 07.09.2023 у справі № 727/9617/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113349915>

68. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці у справі № 727/185/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108972499>

69. Вирок Шумського районного суду Тернопільської області від 08.06.2023 у справі № 609/423/23 (1-кп/609/64/2023). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111408957>

70. Вирок Ямпільського районного суду Сумської області від 02.11.2023 у справі № 590/1173/23 (№ 1-кп/590/130/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114615197>

71. Вирок Ямпільського районного суду Сумської області від 20.03.2024 у справі № 590/1278/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117785228>

72. Вирок Ямпільського районного суду Сумської області від 20 березня 2024 року у справі № 590/1278/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117785228>

73. Висновок Головного науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України у своєму висновку на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» (реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39207>

74. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до пункту 2 примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» (реєстр № 110д9/1-2023/200215 від 13.09.2023). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42779>

75. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення зміни до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги

державними та комунальними підприємствами» до реєстру № 12250 від 26.11.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/45291>

76. Висновок Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» (реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.) на засіданні 14 березня 2022 року (протокол № 100). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39207>

77. Висновок Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» (реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.) на засіданні 22 березня 2022 року (протокол № 103). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39207>

78. Висновок Комітету з питань правоохоронної діяльності Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану» (реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.) на засіданні 23 березня 2022 року (протокол № 104). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39207>

79. Доповідна записка до Проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо вдосконалення окремих питань, пов'язаних із незаконним продажем гуманітарної допомоги) № 349д9/1-2022/69370 від 26.04.2022» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39508>

80. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені

Е. О. Дідоренка, 2022. Том 2. № 98. с. 102. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1488>

81. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-35431>

82. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua>

83. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2022 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

84. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2023 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

85. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2024 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

86. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2025 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

87. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2016-2024-roki>

88. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2016-2024-roki>

89. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2024 року. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2016-2024-roki>

90. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2025 року. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>

91. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022

92. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2023 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2023

93. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2024 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2024

94. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2025 рік. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025

95. Каторкін Р.А. Калатур М.В. Окремі питання кримінальної відповідальності за делікти, передбачені ст. 201-2 КК України, та їх вплив на воєнну безпеку держави. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 1. С. 107-113.

96. Каторкін Р.А. Підстави та принципи криміналізації незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 2. С. 154-159.

97. Киричко В.М. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК): Проблеми системного тлумачення та практичного застосування і шляхи їх вирішення. Вісник Асоціації кримінального права України, 2023, № 1(19). с. 176.

98. Корабель М.Г. Правові аспекти факультативної ознаки об'єктивної сторони складу кримінального та адміністративного правопорушення. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 38, 2023 р. с. 52.

99. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

100. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3920>

101. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – с. 456. с. 223. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2010/UgolovPravoZag.pdf

102. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Атіка, 2004. 488 с.

103. Кримінальне право України (Загальна частина) URL: https://lib-net.com/content/11137_Motiv_i_meta_zlochiny.html

104. Crimpravo.com URL: <https://Crimpravo.com/>

105. Кришевич О.В. Кримінальна відповідальність за нецільове використання гуманітарної допомоги чи один із видів шахрайства. Вісник Асоціації Кримінального права України. 2022. № 1(17). URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/258361>

106. Марін О.К. Проблеми кримінально-правової оцінки незаконного використання гуманітарної допомоги за КК України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/74.pdf

107. Музичук О.М. Адміністративно-правове регулювання гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану. Вісник ЛННІ ім. Е. О. Дідоренка. 2023. Вип. 3 (103). с. 75.

108. Муляр Г.В. та Бабич В.А. Особливості кримінальної відповідальності за розкрадання гуманітарної допомоги під час дії правового режиму воєнного стану в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2023. Серія ПРАВО. Випуск 77: частина 2. с. 174.

109. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/За заг. ред. Копотуна І.М. – Київ: «КНТ», 2023. –966 с.

110. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент. / А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан, С.С. Чернявський та ін.; за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ: Норма права, 2022. 278 с.

111. Об'єктивна сторона складу злочину. Поняття та ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Кримінальне право//Підручники для вузів онлайн. URL:https://pidru4niki.com/13140120/pravo/obyektivna_storona_skladu_zlochynu

112. Олександр Дудоров, Роман Мовчан, Дмитро Каменський Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. Випуск № 1, С. 21-37

113. Орловський Р.С. Об'єкт як елемент загального складу кримінального правопорушення, його ознаки та значення. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/139.pdf

114. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко, В.С. Ковальський та ін.. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.

115. Порядок пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 953. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text>

116. Постанова від 05.12.2018 по справі № 301/2178/13-к Велика Палата Верховного Суду. URL:<https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/78529879>

117. Почтовий М.М., Коваленко А.В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: обґрунтованість внесення змін до Кримінального Кодексу України та доповнення його статтею 201-2. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 1. С. 120-125.

118. Почтовий М.М., Коваленко А.В. Стаття 201-2 Кримінального Кодексу України: правозастосування в післявоєнний час. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 2. С. 173-178.

119. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо нецільового використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану” від 13.03.2022 № 37д9/1-2022/55151(реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1245208>

120. Пояснювальна записка до Проекту Закону «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо вдосконалення окремих питань, пов’язаних із незаконним продажем гуманітарної допомоги» № 98д9/1-2022/77217 від 12.05.2022» URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39746>

121. Пояснювальна записка до Проекту Закону «Про внесення зміни до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги державними та комунальними підприємствами» № 37д9/1-2024/260650 від 22.11.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFilezip/2632957>

122. Про благодійну діяльність та благодійні організації. Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>

123. Про введення воєнного стану в Україні//Указ Президента України//затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

124. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги. Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#Text>

125. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо відповідальності за використання гуманітарної

допомоги під час дії воєнного стану. Проект Закону від 13.03.2022 № 37д9/1-2022/55151 (реєстр № 7146 від 13.03.2022 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1245207>

126. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (щодо вдосконалення окремих питань, пов'язаних із незаконним продажем гуманітарної допомоги. Проект Закону від 26.04.2022 № 349д9/1-2022/69370. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39508>

127. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо вдосконалення окремих питань, пов'язаних із незаконним продажем гуманітарної допомоги. Проект Закону від 12.05.2022 № 98д9/1-2022/77217 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39746>

128. Про внесення змін до пункту 2 примітки до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» Проект Закону № 110д9/1-2023/200215 від 13.09.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42779>

129. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань. Закон України № 3342-IX від 23.08.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#n10>

130. Про внесення зміни до статті 201-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги державними та комунальними підприємствами» № 37д9/1-2024/260650 від 22.11.2024

131. Про гуманітарну допомогу. Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>

132. Про деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через Державний кордон України в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 року № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text>

133. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб//Закон України від 20.10.2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

134. Про правовий режим надзвичайного стану//Закон України № 1550-III від 16 березня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

135. Про правовий режим воєнного стану//Закон України № 389-VIII від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

136. Резнік О.М. Шахрайство із гуманітарною допомогою у період дії воєнного стану: сучасні реалії. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. Випуск 85. С. 87-92. Науковий вісник Ужгородського Наці

137. Результати пошуку законопроектів, зареєстрованих Верховною Радою України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/searchResults>

138. Рішення Конституційного суду від 01 грудня 2004 року № 18-рп/2004, справа № 1-10/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04#Text>

139. Розкрадання гуманітарної допомоги в Україні. Хто, як і чому це робить. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61584802>

140. Сергій Спільник Особливості кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 3, с. 27.

141. Симоненко Н.О. Кримінальна відповідальність за нецільове використання гуманітарної допомоги: новела законодавства. International scientific conference. Riga, Latvia July 29–30, 2022. С. 224.

142. Соціологія: Підручник / Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін.; За ред. Н. П. Осипової. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — с. 336.

143. Тагієв Садіг Рза огли. Кваліфікуючі ознаки складу кримінального правопорушення як засоби диференціації кримінальної відповідальності. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/3_2024/151.pdf

144. Тацій В.Я., Пономаренко Ю.А. Об'єкт кримінального правопорушення. Вісник Асоціації кримінального права України, 2022, № 2(18). URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/16096>

145. Текст проекту нового кримінального кодексу України станом на 22.02.2026. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>

146. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd>

147. Філіп А.В., Борисенко Т.В. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України): методичні рекомендації. Дніпро: ДДУВС, 2023. – 28 с.

148. Шаблистий В.В. Капітонов В.І. Окремі проблеми кваліфікації кримінальних правопорушень за статтею 201-2 Кримінального Кодексу України в сучасних умовах. Науковий вісник публічного та приватного права. 2026. Випуск 1. С. 155-160.

149. Шаповалова А.О. Кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Юридичний бюлетень. Випуск 26. 2022. С. 229.

150. Шевчук А.В., Боднарук О.М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. Науковий вісник Ужгородського

національного університету. 2022. Частина 2. № 72. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/267678>

151. Що відомо про масштаби корупції на гуманітарній допомозі, що надходить в Україну? Антикоруційний штаб. URL: <https://shtab.net/en/articles/view/shho-vidomo-pro-masshtabi-korupciji-na-gumanitarni/>

152. Юридичний словник, Збірник юридичних термінів, 2019 р. URL: <http://mego.info/>

ДОДАТКИ

Додаток А

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧКИ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
ТА ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ**

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Борисенко Т.В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання з метою прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги: прояв надмірної криміналізації чи соціально обумовлена необхідність. Юридичний журнал «Право України». Київ-2023. № 6. с. 172-180.

2. Борисенко Т.В. Кримінальне правопорушення, передбачене статтею 201-2 Кримінального кодексу України: співвідношення з кримінальними правопорушеннями проти власності. Юридичний вісник Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса-2024. № 1. с. 233-241.

3. Борисенко Т.В. Справедливість покарання за скоєння кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. Юридичний журнал Право.UA. 2024. № 3. с. 125-135.

4. Борисенко Т.В. Правова кваліфікація за статтею 201-2 Кримінального кодексу України: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро-2025. № 2. с. 199-208.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Борисенко Т.В. Запровадження єдиної інформаційної системи обліку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв, безоплатної допомоги та контролю за їх використанням на всіх рівнях. Сучасні інформаційні технології в діяльності Національної поліції України: матеріали Всеукраїнського науково-

практичного семінару (м. Дніпро, 10 листопада 2022 року). Дніпро: ДДУВС, 2022. с. 109-112. (очна форма).

6. Борисенко Т.В. Незаконне використання гуманітарної допомоги, призначеної для збройних сил України: негативний вплив на національну безпеку України. Сучасні дослідження в глобалізаційному світі: Наука для миру і безпеки: матеріали Міжнародного форуму молодих учених (м. Дніпро 02 грудня 2022 року). Дніпро: ДДУВС, 2022. с. 289-293. (очна форма).

7. Борисенко Т.В. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого статтею 201-2 КК Кримінального кодексу України. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VII Міжнародного науково-практичної конференції (м. Дніпро, 17 березня 2023 року). Дніпро: ДДУВС, 2023. с. 328-330. (очна форма).

8. Борисенко Т.В. Розміщення статті 201-2 в Розділі VII Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: законодавча помилка чи зважене рішення. Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності: матеріали Міжнародного науково-практичної конференції (м. Дніпро, 8 грудня 2023 року). Дніпро: ДДУВС, 2023. с. 56-59. (очна форма).

9. Борисенко Т.В. Продаж товарів гуманітарної допомоги: негативні наслідки для національної безпеки України. Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали VIII Міжнародної конференції (м. Дніпро, 15 березня 2024 року). Дніпро: ДДУВС, 2024. с. 563-564. (очна форма).

10. Борисенко Т.В. Продаж товарів гуманітарної допомоги: вплив на національні інтереси України. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Дніпро, 21 березня 2025 року). Дніпро: ДДУВС. 2025, с. 635-636. (очна форма).

11. Борисенко Т.В. Право дитини на отримання гуманітарної допомоги. Безпека дитини: правовий, організаційний, психологічний, освітній та інформаційний виміри: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 06 червня 2025 року). Дніпро: ДДУВС, 2025. с. 145-147. (очна форма).

12. Борисенко Т.В. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги. Актуальні проблеми досудового розслідування та протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 31 жовтня 2025 року). Дніпро: ДДУВС, 2025. с. 269-272. (очна форма).


Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

13. Філіпп А.В., Борисенко Т.В. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України): методичні рекомендації. Дніпро: ДДУВС, 2023. – 28 с.

Додаток Б**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України – начальник управління організації роботи та методичного забезпечення, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, полковник поліції

Артем ШЕВЧИШЕН
2024 року



АКТ № 15503-2024

Про впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України методичних рекомендацій

Уклала комісія у складі:

Голови: начальника відділу методичної роботи та правового забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, кандидата юридичних наук, полковника поліції Владислава Бурлаки

членів комісії: заступника начальника відділу організаційно-аналітичної роботи Головного слідчого управління Національної поліції України, кандидата юридичних наук, підполковника поліції Наталії Карпенко

старшого слідчого в особливо важливих справах відділу методичної роботи та правового забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, капітана поліції Аліни Віткалової

Комісія відповідно до доручення Національної поліції України № 34684/24/4/3-2022 від 20.12.2022 «Про впорядкування процедури видання актів впровадження наукових досліджень у діяльність органів досудового розслідування Національної поліції України», склала цей акт, щодо розгляду змісту методичних рекомендацій на тему: «Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або

безоплатної допомоги (ст. 201-2 Кримінального кодексу України)», підготовлених фахівцями Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

Комісією встановлено, що структура методичних рекомендацій передбачає висвітлення питань, які безпосередньо стосуються тематики дослідження та складається з чотирьох розділів, зокрема об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги.

Також встановлено, що відповідні матеріали можуть використовуватися під час підготовки листів-роз'яснень до органів досудового розслідування територіальних органів Національної поліції України, оскільки мають як необхідний теоретичний та методологічний рівень, так і практичну цінність, що сприятиме вдосконаленню процесуальної діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України.

Ураховуючи викладене, вважаємо, що методичних рекомендації: «Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 Кримінального кодексу України)» можуть використовуватися в практичній діяльності слідчих підрозділів Національної поліції під час проведення занять в системі службової підготовки, а також при проведенні семінарів, нарад.

Голова комісії:

Члени комісії:



Владислав БУРЛАКА

Наталія КАРПЕНКО

Аліна ВІТКАЛОВА

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

**Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ**

доктор юридичних наук, професор

Заслужений діяч науки і техніки України

полковник поліції

Олександр ЮНІН

25.03.2024 року

АКТ № 2021 / 2024

впровадження в наукову діяльність

**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
положень методичних рекомендацій**

25.03.2024 року

м. Дніпро

Про впровадження в наукову діяльність
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

Комісія у складі:

голови: т.в.о. начальника відділу організації наукової роботи
кандидата історичних наук, доцента Прошина Д.В.

членів комісії: директора ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції, кандидата юридичних наук,
підполковника поліції Лазарева В.О.
завідувача кафедри кримінального права та кримінології
навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції доктора юридичних наук,
с.н.с., підполковника поліції Березняка В.С.

склала цей акт про те, що матеріал, вміщений у методичних рекомендаціях
«Особливості кваліфікації незаконного використання з метою отримання
прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної
допомоги» підготовлені кандидатом юридичних наук Філіпп А.В.,
Борисенко Т.В., відповідає загальноуніверситетській темі «Актуальні проблеми
кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного
забезпечення протидії злочинності в Україні» (реєстраційний номер
0118U100431), тематиці наукових досліджень і науково-технічних

(експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженій наказом МВС України від 11.06.2020 № 454.

Методичні рекомендації містять питання, пов'язані з особливостями кваліфікації незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Безперечно, факти нецільового використання гуманітарної допомоги фіксувалися і раніше, водночас розмір шкоди та їх кількість з початку повномасштабного вторгнення стали становити значну суспільну небезпеку. Саме тому, воєнний стан став рушійною силою для криміналізації, водночас передумови для цього існували вже давно. У зв'язку зі змінною Кримінального Кодексу України та набуття чинності Закону України від 24 березня 2022 р № 2155-IX «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» кодекс був доповнений статтею ст. 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги». Так, необхідність введення цієї норми обумовлено низкою випадків що мали і мають місце у нашій країні. У методичних рекомендаціях проаналізовано склад кримінального правопорушення незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги та відмежування цього діяння від суміжних.

На підставі проведеного аналізу комісія дійшла висновку, що методичні рекомендації «Особливості кваліфікації незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» містять науково обгрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації та використовуються в науковій діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, зокрема через проведення подальших наукових досліджень проблемних питань кваліфікації незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, використання результатів наукової роботи як методологічної основи у подальших наукових дослідженнях зазначеної проблеми, цитування результатів наукової роботи, обгрунтування пропозицій до чинних та проєктів нормативно-правових актів відповідного спрямування.

Голова комісії:

Члени комісії:



Денис ПРОШИН

Владислав ЛАЗАРЄВ

Василь БЕРЕЗНЯК

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
полковник поліції

Олександр ЮНІН

2023

АКТ № 41/04 - 2023

**про впровадження в освітній процес
методичних рекомендацій «Особливості кваліфікації кримінальних
правопорушень, пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання
прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної
допомоги»**

м. Дніпро

25 04 2023

Комісія у складі:**голови комісії:**

начальника навчально-методичного відділу кандидата біологічних наук, доцента
Світлани КИРИЧЕНКО,

членів комісії:

завідувача кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції доктора
юридичних наук, с.н.с. Василя БЕРЕЗНЯКА,

доцента кафедри кримінального права та кримінології навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції кандидата
юридичних наук, доцента Валентина ЛЮДВІКА,

розглянула й проаналізувала методичне видання Особливості кваліфікації
кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним використанням з метою
отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної
допомоги : метод. рекомендації /кол. авт.: А.В. Філіпп, Т.В. Борисенко Дніпро:
Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 29 с.

Комісія дійшла висновку, що методичні рекомендації мають цінність для
освітнього процесу, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєву
освітню та практичну значущість.

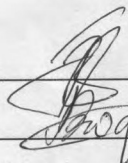
Методичні рекомендації «Особливості кваліфікації кримінальних
правопорушень, пов'язаних з незаконним використанням з метою отримання прибутку
гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» впроваджено
у освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ і
використаний під час підготовки навчально-методичних комплексів дисципліни
«Кримінальне право» (теми № 27 «Кримінальні правопорушення у сфері господарської
діяльності»).

Голова комісії:



Світлана КИРИЧЕНКО

Члени комісії:



Василь БЕРЕЗНЯК

Валентин ЛЮДВІК

Додаток В

Відомості про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України у період 2022-2025 роки

Період	2022 рік	2023 рік		2024 рік		2025 рік	
			виявлені за минулі роки		виявлені за минулі роки		виявлені за минулі роки
Всього виявлено	32	34	53	16	27	17	48
у віці від 18 до 28 років	8	4	7	4	4	3	7
у віці від 29 до 39 років	15	9	17	6	11	9	21
у віці від 40 до 54 років	7	17	25	4	10	5	17
у віці від 55 до 59 років	1	2	3	2	2	0	3
у віці від 60 і старше	1	2	1	0	0	0	0
жінки	4	4	7	4	4	4	6
з вищою та передвищою освітою	21	20	37	9	14	11	17
з професійною (професійно-технічною) освітою	1	6	1	3	2	0	17

з базовою середньою та профільною середньою	10	8	15	4	11	6	14
громадянами України	32	33	53	16	26	16	48
іноземцями	0	1	0	0	1	1	0
особами, які отримують вищу освіту	1	0	0	0	0	0	0
працевдатним, які не працюють і не навчаються	9	20	25	5	14	10	22
безробітними	1	0	0	0	0	0	1
депутатами обласних рад	0	0	1	0	0	0	0
депутатами сільських, селищних, міських, районних рад	0	1	1	0	0	0	0
посадовими та службовими особами інших органів державної	0	0	0	1	0	0	0

влади							
посадовими особами місцевого самоврядуван ня	0	1	0	0	0	0	0
адвокатом	0	1	2	0	0	0	0
працівником правоохоронн их органів	0	2	0	0	0	0	3
військовослуж бовцями	0	1	1	3	2	3	4
у складі групи	9	17	36	6	11	6	23
у складі організованої групи або злочинної організації	2	0	22	3	3	3	16
з міжрегіональн ими зв'язками	0	0	3	0	0	0	4
які раніше вчиняли кримінальні правопорушен ня	3	0	0	2	0	0	1

в тому числі, в яких судимість не знята і не погашена	3	0	0	0	0		1
---	---	---	---	---	---	--	---

**Відомості щодо вироків за обвинуваченням у вчиненні
кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України**

Вид та міра покарання, а також підстави призначення	За 2022 рік	За 2023 рік	За 2024 рік	За 2025 рік
Всього вироків	7	19	15	22
Виправдувальних вироків	0	0	2	0
На підставі угод про визнання винуватості	6	15	10	16
Призначено покарання у вигляді позбавлення волі	6	14	8	17
Звільнено від відбування покарання з випробуванням	6	10	9	15
Додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	4	13	5	18
З конфіскацією майна	1	5	1	5
Із застосуванням ст. 69 КК України	1	5	5	5
	штраф в розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів	- обмеження волі 2 роки 6 місяців та іншому - 1 рік 4 місяці - штраф від	- службове обмеження для військовослужбовців строком на 2 роки з	- штрафу у розмірі від 10000 до 35000 неоподатковуваних мінімумів

	громадян	6000 до 12000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян - службове обмеження для військовослужбовців строком на 1 рік 6 місяців з відрахуванням 20% від розміру місячного грошового забезпечення в дохід держави без позбавлення права обіймати певні посади або	відрахуванням із суми грошового забезпечення 20 відсотків в дохід держави - штраф від 3000 до 12000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян	доходів громадян
--	----------	---	--	------------------

		займатися певною діяльністю та конфіскації майна		
--	--	---	--	--